

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД практики Суду справедливості Європейського Союзу

Рішення за грудень 2023 року

Зміст

I. Захист персональних даних	4
Рішення Суду справедливості ЄС (Велика Палата) від 5 грудня 2023 року, Nacionalinis visuomenės sveikatos centras, C-683/21	4
Рішення Суду справедливості ЄС (Велика Палата) від 5 грудня 2023 року, Deutsche Wohnen, C-807/21	7
Рішення Суду справедливості ЄС (Перша Палата) від 7 грудня 2023 року, SCHUFA Holding and Others (Scoring), C-634/21	10
Рішення Суду справедливості ЄС (Перша Палата) від 7 грудня 2023 року, SCHUFA Holding and Others (Звільнення від решти боргів), C-26/22 та C-64/22	13
II. Сільське господарство та рибальство	17
Рішення Загального Суду (Десята Палата) від 6 грудня 2023 року, Czech Republic v Commission (T-48/22)	17
III. Свобода пересування: заходи, що обмежують свободу пересування	22
Рішення Суду справедливості ЄС (Велика Палата) від 5 грудня 2023 року, Nordic Info, C-128/22	22
IV. Судова співпраця у кримінальних справах: Європейський ордер на арешт	27
Рішення Суду справедливості ЄС (Велика Палата) від 21 грудня 2023 року, GN (Причина відмови, що ґрунтується на найкращих інтересах дитини), C-261/22	27
V. Конкуренція	30
1. Угоди, рішення та узгоджена практика (стаття 101 ДФЄС)	30
Рішення Суду справедливості ЄС (Велика Палата) від 21 грудня 2023 року, International Skating Union v Commission, C-124/21 P	30
Рішення Суду справедливості ЄС (Велика Палата) від 21 грудня 2023 року, Royal Antwerp Football Club, C-680/21	37
2. Зловживання домінуючим становищем (стаття 102 ДФЄС)	42
Рішення Суду справедливості ЄС (Велика Палата) від 21 грудня 2023 року, European Superleague Company, C-333/21	42
3. Державна допомога	48
Рішення Суду справедливості ЄС (Велика Палата) від 5 грудня 2023 року, Luxembourg and Others v Commission, C-451/21 P та C-454/21 P	48
Рішення Суду справедливості ЄС (Четверта Палата) від 7 грудня 2023 року, RegioJet and STUDENT AGENCY, C-700/22	53
Рішення Суду справедливості ЄС (Друга Палата) від 14 грудня 2023 року, Commission v Amazon.com and Others, C-457/21 P	54

VI. Зближення законодавства: торговельна марка Європейського Союзу	58
Рішення Загального Суду (Шоста Палата) від 6 грудня 2023 року, BB Services v EUIPO – Lego Juris (Форма іграшкової фігурки з виступом на голові) T-297/22	58
VII. Економічна та грошово-кредитна політика: пруденційний нагляд за кредитними установами	61
Рішення Суду справедливості ЄС (Перша Палата) від 21 грудня 2023 року, Cofidis, C-340/22	61
VIII. Соціальна політика	64
1. Рівне ставлення у сфері зайнятості та соціального забезпечення	64
Рішення Суду справедливості ЄС (Друга Палата) від 7 грудня 2023 року, AP Assistenzprofis, C-518/22	64
2. Організація робочого часу	66
Рішення Суду справедливості ЄС (Перша Палата) від 14 грудня 2023 року, Sparkasse Südpfalz, C-206/22	66
IX. Міжнародні угоди: тлумачення міжнародної угоди	69
Рішення Суду справедливості ЄС (Друга Палата) від 21 грудня 2023 року, Scuola europea di Varese, C-431/22	69
X. Раніше ухвалені судові рішення	74
1. Спільна зовнішня та безпекова політика: обмежувальні заходи	74
Рішення Загального Суду (Перша Палата, розширений склад) від 15 листопада 2023 року, OT v Council, T-193/22	74

I. Захист персональних даних

Рішення Суду справедливості ЄС (Велика Палата) від 5 грудня 2023 року, *Nacionalinis visuomenės sveikatos centras, C-683/21*

[Посилання на повний текст рішення](#)

Звернення за попереднім рішенням – Захист персональних даних – Регламент (ЄС) 2016/679 – стаття 4(2) та (7) – Поняття «обробка» та «контролер» – Розробка мобільного ІТ-додатку – Стаття 26 – Спільний контроль – Стаття 83 – Накладення адміністративних штрафів – Умови – Характер порушення: навмисне або необережне – Відповідальність та зобов'язання контролера щодо обробки персональних даних, яка виконується обробником

У 2020 році, щоб краще впоратися з пандемією COVID-19, влада Литви вирішила придбати мобільний ІТ-додаток. Цей додаток мав сприяти епідеміологічному нагляду, дозволяючи реєструвати та контролювати дані осіб, які зазнали впливу вірусу COVID-19. З цією метою *Nacionalinis visuomenės sveikatos centras prie Sveikatos apsaugos ministerijos* (Національний центр громадського здоров'я при Міністерстві охорони здоров'я Литви; «NVSC»), якому було доручено його придбати, зв'язався з компанією UAB «IT sprendimai sėkmei» («компанія ITSS»), попросивши її створити такий мобільний додаток. Співробітники NVSC згодом надіслали цій компанії електронні листи, що стосувалися, серед іншого, питань, які мали бути включені до цієї заявки.

У період з квітня по травень 2020 року мобільний додаток, створений компанією ITSS, був доступний для громадськості. У результаті 3 802 особи скористалися цим додатком і надали різні дані щодо себе, як цього вимагав додаток. Однак через брак фінансування NVSC не уклав жодного публічного контракту з компанією ITSS на офіційне придбання її мобільного додатку та припинив процедуру щодо цього.

Тим часом національний наглядовий орган розпочав розслідування щодо обробки персональних даних у результаті використання цієї програми. Рішенням цього органу, прийнятим за результатами розслідування, адміністративні штрафи були накладені як на NVSC, так і на компанію ITSS, яка вважалася спільним контролером. NVSC оскаржив це рішення у *Vilniaus apygardos administracinis teismas* (Регіональний адміністративний суд м. Вільнюс, Литва). Маючи сумніви щодо тлумачення кількох положень Регламенту 2016/679¹, цей суд звернувся до Суду ЄС із зверненням за попереднім рішенням. У своєму рішенні Суд ЄС, засідаючи Великою Палатою, надає роз'яснення щодо понять «контролер», «спільні контролери» та «обробка»² і визначає

¹ Регламент (ЄС) 2016/679 Європейського Парламенту та Ради від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб при обробці персональних даних та про вільне переміщення таких даних та скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальні правила захисту даних), (OJ 2016 L 119, р. 1; «далі – Регламент 2016/679»).

² Визначено у статті 4(7), статті 26(1) і статті 4 (2) Регламенту 2016/679.

можливість накладення адміністративного штрафу на контролера,³ якщо каране порушення положень Регламенту 2016/679 не було вчинене навмисно або з необережності.

Висновки Суду

По-перше, Суд визнає, що організацію, яка довірила підприємству розробку мобільного ІТ-додатку і яка, у цьому контексті, брала участь у визначенні цілей і засобів обробки персональних даних, що здійснюється через цю програму, можна вважати контролером.⁴ Цей висновок не може бути поставлений під сумнів через той факт, що ця організація сама не виконувала жодних операцій з обробки таких даних, не погоджувалася прямо на виконання конкретних операцій для такої обробки або через те, що мобільний додаток був доступний публічно, та не придбала вищезазначену мобільну програму, за винятком того, коли ця програма стала доступною для громадськості, і ця організація прямо не заперечила, в результаті, проти такого надання та обробки персональних даних.

По-друге, Суд зауважує, що класифікація двох організацій, як спільних контролерів, не вимагає наявності домовленості між цими організаціями щодо визначення цілей і засобів обробки персональних даних; вона також не вимагає наявності домовленості, що встановлює умови спільного контролю. Дійсно, згідно з Регламентом 2016/679,⁵ спільні контролери повинні шляхом домовленості між собою прозоро визначити свої відповідні обов'язки щодо дотримання зобов'язань згідно з цим Регламентом. Однак, існування такої домовленості не є попередньою умовою для класифікації двох або більше організацій як «спільних контролерів», а скоріше є обов'язком, який Регламент 2016/679 покладає на спільних контролерів після того, як вони були класифіковані як такі, для цілей дотримання своїх зобов'язань згідно з цим положенням. Таким чином, така класифікація впливає виключно з того факту, що кілька суб'єктів брали участь у визначенні цілей і засобів обробки.

Що стосується спільного визначення зацікавленими суб'єктами цілей і засобів обробки, Суд зазначає, що їхня участь у цьому визначенні може набувати різних форм і може впливати зі спільного рішення, прийнятого ними, або з узгоджених рішень з їхнього боку. Однак, якщо має місце останнє, ці рішення повинні доповнювати одне одного таким чином, щоб кожне з них мало відчутний вплив на визначення цілей і засобів обробки. По-третє, Суд зазначає, що використання персональних даних для цілей ІТ-тестування мобільного додатку є обробкою.⁶ Однак це не стосується випадків, коли такі дані стали анонімними таким чином, що суб'єкт цих даних не ідентифікується або більше не ідентифікується, або якщо вони містять фіктивні дані, які не стосуються реальної фізичної особи.

³ Відповідно до статті 83 Регламенту 2016/679.

⁴ У значенні статті 4(7) Регламенту 2016/679.

⁵ Стаття 26(1) Регламенту 2016/679, в поєднанні з пунктом 79 його Преамбули.

⁶ У значенні статті 4(2) Регламенту 2016/679

По-перше, питання про те, чи використовуються персональні дані для цілей ІТ-тестування чи з іншою метою, не впливає на те, чи класифікується операція як «обробка». По-друге, лише обробка, яка стосується персональних даних, може класифікуватися як «обробка» за значенням Регламенту 2016/679. Однак фіктивні чи анонімні дані не є персональними даними. По-четверте, і останнє, Суд визнає, що згідно зі статтею 83 Регламенту 2016/679 адміністративний штраф може бути накладено на контролера, лише якщо буде встановлено, що контролер навмисно або з необережності вчинив порушення правил, що містяться в цьому Регламенті.⁷ У зв'язку з цим Суд уточнює, що законодавець ЄС не залишив державам-членам дискреційні повноваження щодо істотних умов, які повинні бути виконані наглядовим органом, якщо цей орган вирішує накласти адміністративний штраф на контролера відповідно до цього положення. Той факт, що Регламент 2016/679 надає державам-членам можливість встановлювати винятки щодо державних органів і організацій, заснованих у цих державах-членах⁸, а також вимог щодо процедури, якої мають дотримуватися наглядові органи для накладення адміністративного штрафу⁹, жодним чином не означає, що вони також уповноважені встановлювати такі істотні умови.

Стосовно цих умов Суд зазначає, що фактори, перелічені в Регламенті 2016/679, з огляду на які наглядовий орган може накласти адміністративний штраф на контролера, включають «навмисний або необережний характер порушення». ¹⁰ Навпаки, жоден із цих факторів не стосується будь-якої можливості притягнення контролера до відповідальності за відсутності протиправної поведінки з його боку. Таким чином, лише порушення положень Регламенту 2016/679, скоєні контролером навмисно або з необережності, можуть призвести до накладення адміністративного штрафу на цього контролера відповідно до статті 83 цього Регламенту. Суд додає, що таке тлумачення підтримується загальною схемою та метою Регламенту 2016/679. У цьому контексті він зазначає, що існування системи санкцій відповідно до Регламенту 2016/679, яка дозволяє накладати адміністративний штраф, якщо це виправдано конкретними обставинами кожного окремого випадку, створює стимул для контролерів і обробників дотримуватись цього положення, і що через свій стримуючий ефект адміністративні штрафи сприяють посиленню захисту суб'єктів даних. Однак законодавець ЄС не визнав за потрібне передбачити накладення адміністративних штрафів за відсутності вини. Беручи до уваги той факт, що Регламент 2016/679 спрямований на досягнення рівня захисту, який є водночас еквівалентним і однорідним, і що з цією метою він повинен застосовуватися послідовно в усьому Союзі, дозвіл державам-членам встановити такий режим накладення штрафу суперечив би цій меті.

⁷ Порушення, вказане в статті 83(4)-(6).

⁸ Згідно зі статтею 83(7) Регламенту 2016/679, яка передбачає, що «...кожна держава-член може встановлювати правила щодо того, чи можна та якою мірою можна накладати адміністративні штрафи на публічні органи, що мають осідок в такій державі-члені».

⁹ Згідно зі статтею 83(8) Регламенту 2016/679 у поєднанні з пунктом 129 його Прямбули.

¹⁰ Стаття 83(2)(b) Регламенту 2016/679

Крім того, Суд доходить висновку, що такий штраф може бути накладено на контролера щодо операцій з обробки персональних даних, які виконує оператор від імені цього контролера, якщо тільки в контексті цих операцій цей оператор не здійснив обробку для своїх власних цілей або обробив такі дані у спосіб, несумісний із структурою чи детальними домовленостями щодо обробки, визначеними контролером, або таким чином, що неможливо обґрунтовано вважати, що цей контролер дав згоду на таку обробку. У такій ситуації оператор повинен вважатися контролером щодо такої обробки.

Рішення Суду справедливості ЄС (Велика Палата) від 5 грудня 2023 року, *Deutsche Wohnen, C-807/21*

[Посилання на повний текст рішення](#)

Звернення за попереднім рішенням – Захист персональних даних – Регламент (ЄС) 2016/679 – Стаття 4(7) – Поняття «контролер» – Стаття 58(2) – Повноваження органів нагляду застосовувати коригувальні заходи – Стаття 83 – Накладення адміністративних штрафів на юридичну особу – Умови – Розсуд держав-членів – Вимога щодо того, щоб порушення було навмисним або необережним

Deutsche Wohnen SE («DW») – це компанія з нерухомості, яка опосередковано через частки участі в різних компаніях володіє великою кількістю комерційних і житлових приміщень. У рамках своєї господарської діяльності вона обробляє персональні дані орендарів цих приміщень.

Після двох перевірок, проведених у 2017 та 2019 роках, *Berliner Beauftragte für den Datenschutz* (Орган із захисту даних, м. Берлін, Німеччина) виявив, що *DW* порушила низку положень Регламенту 2016/679.¹¹ Рішенням від 30 жовтня 2019 року цей контролюючий орган наклав адміністративні штрафи за такі порушення.

DW подала позов проти цього рішення до *Landgericht Berlin* (Суд землі Берлін, Німеччина), який закритим провадженням, не вживаючи подальших заходів. Цей суд зауважив, що згідно з німецьким законодавством¹² висновок про адміністративне правопорушення може бути зроблено лише стосовно фізичної особи, а не юридичної особи. Крім того, у ситуації, коли юридична особа несе відповідальність, цій юридичній особі можуть бути інкриміновані лише дії представників юридичної особи або членів її органів. *Staatsanwaltschaft Berlin* (прокуратура м. Берлін) подала апеляцію на це рішення до *Kammergericht Berlin* (Апеляційний суд м. Берлін, Німеччина). У цьому

¹¹ Регламент (ЄС) 2016/679 Європейського Парламенту та Ради від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб щодо обробки персональних даних і про вільний рух таких даних, а також про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент захисту даних) (OJ 2016 L 119, р. 1; «далі – Регламент 2016/679»).

¹² *Gesetz über Ordnungswidrigkeiten* (Закон про адміністративні правопорушення) від 24 травня 1968 року (BGBl. 1968 I, стор. 481), у редакції в Повідомленні від 19 лютого 1987 року (BGBl. 1987 I, стор. 602), зі змінами, внесеними згідно із Законом від 19 червня 2020 року (BGBl. 2020 I, стор. 1350).

контексті цей суд звернувся до Суду ЄС із зверненням за попереднім рішенням щодо тлумачення Регламенту 2016/679.¹³

У своєму рішенні Велика палата Суду ЄС визначає умови накладення адміністративних штрафів згідно з Регламентом 2016/679. По-перше, вона розглядає питання про те, чи можуть держави-члени накласти адміністративний штраф на юридичну особу за умови, що порушення цього Регламенту спочатку має бути приписано ідентифікованій фізичній особі. По-друге, вона розглядає питання про те, чи порушення положень Регламенту 2016/679, щодо якого було накладено штраф, повинно бути вчинене навмисно чи з необережності.¹⁴

Висновки Суду

Щодо накладення на юридичну особу адміністративного штрафу згідно з Регламентом 2016/679 Суд зазначає, перш за все, що принципи, заборони та зобов'язання, встановлені Регламентом 2016/679, спрямовані, зокрема, на «контролерів», чия відповідальність поширюється на будь-яку обробку персональних даних, яку вони здійснюють самі або яка виконується від їх імені. Саме ця відповідальність у разі порушення положень Регламенту 2016/679 є підставою для накладення адміністративного штрафу на контролера відповідно до статті 83 цього регламенту. Проте законодавець ЄС не розрізнив для цілей визначення такої відповідальності фізичних та юридичних осіб, оскільки ця відповідальність підлягає єдиній умові, що ці особи самостійно чи спільно з іншими визначають цілі та засоби обробки персональних даних.¹⁵ Отже, як правило, будь-яка особа, яка відповідає цій умові, несе відповідальність, серед іншого, за будь-яке порушення Регламенту 2016/679, вчинене цією особою або від її імені. Це означає, по-перше, що юридичні особи несуть відповідальність не лише за порушення, вчинені їхніми представниками, директорами чи керівниками, а й будь-якою іншою особою, яка діє в рамках діяльності цих юридичних осіб та від їх імені. По-друге, адміністративні штрафи, передбачені Регламентом 2016/679 щодо таких порушень, повинні бути такими, що можуть бути накладені безпосередньо на юридичних осіб, якщо вони можуть бути класифіковані як контролери.

Далі Суд зауважує, що жодне положення Регламенту 2016/679 не дозволяє зробити висновок про те, що накладення адміністративного штрафу на юридичну особу як контролера залежить від попереднього висновку про те, що це порушення було вчинене ідентифікованою фізичною особою. Крім того, законодавчий орган ЄС не надав державам-членам дискреційних повноважень у цьому відношенні. Той факт, що Регламент 2016/679 надає їм можливість встановлювати вимоги щодо процедури, якої повинні дотримуватися наглядові органи для накладення адміністративного штрафу¹⁶,

¹³ Стаття 58(2) і стаття 83 Регламенту 2016/679.

¹⁴ У зв'язку з цим див. також рішення від 5 грудня 2023 року, *Nacionalinis visuomenės sveikatos centras* (C-683/21, EU:C:2023:949), ухвалене того ж дня.

¹⁵ Відповідно до статті 4(7) Регламенту 2016/679.

¹⁶ Як випливає зі статті 58(4) і статті 83(8) Регламенту 2016/679 у поєднанні з пунктом 129 його Прямбули.

жодним чином не означає, що вони також мають право встановлювати істотні умови, окрім тих, що встановлені Регламентом 2016/679.

У цьому контексті Суд роз'яснює, що дозволити державам-членам висувати вимогу в односторонньому порядку та як необхідну умову для накладення адміністративного штрафу відповідно до статті 83 Регламенту 2016/679 на контролера, який є юридичною особою, щоб порушення спершу було приписане або приписувалося ідентифікованій фізичній особі, суперечило б меті Регламенту 2016/679. Крім того, така додаткова вимога, зрештою, призвела б до послаблення ефективності та стримувального ефекту адміністративних штрафів, що накладаються на юридичних осіб як контролерів.

Нарешті, Суд зазначає, що концепція «підприємства» у значенні статей 101 і 102 ДФЄС¹⁷ не впливає на те, чи може і за яких умов може адміністративний штраф бути накладений відповідно до Регламенту 2016/679 на контролера, який є юридичною особою, і має значення лише для визначення розміру такого штрафу.

Відповідно, Суд доходить висновку, що Регламент 2016/679¹⁸ виключає національне законодавство, згідно з яким адміністративний штраф може бути накладено на юридичну особу в якості контролера за порушення цього положення¹⁹ лише в тій мірі, в якій таке порушення раніше приписувалося ідентифікованій фізичній особі.

Щодо питання про те, чи можуть держави-члени встановити накладення адміністративного штрафу, навіть якщо порушення, за яке було накладено стягнення, не було вчинене навмисно чи з необережності, Суд нагадує, перш за все, що істотні умови, які наглядовий орган повинен задовольнити, коли він накладає такий штраф на контролера, регулюються виключно законодавством ЄС і що держави-члени не мають дискреційних повноважень щодо цього.

Стосовно цих умов Суд зазначає, що фактори, перелічені в Регламенті 2016/679, які наглядовий орган повинен враховувати при накладенні такого штрафу, включають «навмисний або необережний характер порушення».²⁰ Водночас, жоден із цих факторів не стосується будь-якої можливості притягнення контролера до відповідальності за відсутності протиправної поведінки з його боку. Таким чином, лише порушення положень Регламенту 2016/679, скоєні контролером навмисно або з необережності, можуть призвести до накладення адміністративного штрафу на цього контролера відповідно до статті 83 цього Регламенту.

Суд додає, що таке тлумачення підтримується загальною схемою та метою Регламенту 2016/679. У цьому контексті він зазначає, що існування системи санкцій відповідно до Регламенту 2016/679, яка дозволяє накладати адміністративний штраф, якщо це виправдано конкретними обставинами кожного окремого випадку, створює стимул для контролерів і операторів дотримуватись цього положення, і що через свій

¹⁷ Посилання на які міститься в пункті 150 Преамбули Регламенту 2016/679.

¹⁸ Див. статтю 58(2)(i) і статтю 83(1)-(6) Регламенту 2016/679.

¹⁹ Згадується в статті 83(4)-(6) Регламенту 2016/679.

²⁰ Стаття 83(2)(b) Регламенту 2016/679.

стримує ефект адміністративні штрафи сприяють посиленню захисту суб'єктів даних. Однак законодавець ЄС не визнав за потрібне передбачити накладення адміністративних штрафів за відсутності вини. Беручи до уваги той факт, що Регламент 2016/679 спрямований на досягнення рівня захисту, який є водночас еквівалентним і однорідним, і що з цією метою він повинен застосовуватися послідовно в усьому Союзі, дозвіл державам-членам встановити такий режим накладення штрафу суперечив би цій меті.

Таким чином, Суд вважає, що згідно зі статтею 83 Регламенту 2016/679 адміністративний штраф може бути накладено лише тоді, коли буде встановлено, що контролер, який є одночасно юридичною особою та суб'єктом господарювання, навмисно чи з необережності вчинив порушення правил, які містяться у цьому Регламенті.

Рішення Суду справедливості ЄС (Перша Палата) від 7 грудня 2023 року, SCHUFA Holding and Others (Scoring), C-634/21

[Посилання на повний текст рішення](#)

Звернення за попереднім рішенням – Захист фізичних осіб у зв'язку з обробкою персональних даних – Регламент (ЄС) 2016/679 – Стаття 22 – Автоматизоване індивідуальне прийняття рішень – Агентства кредитної інформації – Автоматизоване встановлення спроможності особи виконати платіжні зобов'язання в майбутньому («scoring») – Використання цього значення вірогідності третіми сторонами

SCHUFA Holding AG, приватна компанія, діяльність якої регулюється німецьким законодавством, надає своїм договірним партнерам інформацію про кредитоспроможність осіб. З цією метою на основі математичних і статистичних процедур вона присвоює кожній особі бал, який вона встановлює на основі певних характеристик цієї особи. Scoring має на меті передбачити майбутню поведінку особи, таку як погашення позики, шляхом віднесення її до групи інших осіб із порівняними характеристиками.

Після отримання негативної інформації, встановленої SCHUFA та переданої до кредитної установи, остання відмовила OQ у наданні позики. OQ звернулася до SCHUFA з проханням надати їй доступ до даних, що стосуються її особи, і стерти дані, які нібито були неправильними. SCHUFA, однак, надіслала OQ лише свою оцінку та, загалом, методи розрахунку цієї оцінки, пославшись на комерційну таємницю як на причину ненадання відповіді щодо іншої частини запиту.

Потім OQ подала скаргу проти SCHUFA до HBDI,²¹ німецького наглядового органу, яка була відхилена останнім на тій підставі, що діяльність SCHUFA відповідала

---

²¹ Hessischer Beauftragter für Datenschutz und Informationsfreiheit (Уповноважений із захисту даних і свободи інформації Федеральної землі Гессен, Німеччина).

німецькому законодавству, яке регулює умови використання значення ймовірності, пов'язаного з кредитоспроможністю.²²

Розглядаючи апеляцію OQ на рішення HBDI, Verwaltungsgericht Wiesbaden (Адміністративний суд, м. Вісбаден, Німеччина) звернувся до Суду ЄС з проханням надати тлумачення положень Регламенту 2016/679²³, які стосуються права суб'єкта даних не підлягати рішенню / не підпадати під дію рішення, що ґрунтується виключно на автоматизованій обробці, в тому числі на профайлінгу.²⁴

У своєму рішенні Суд вперше тлумачить положення Регламенту 2016/679, що стосуються делікатної сфери рішень, заснованих виключно на автоматизованій обробці даних. У цьому контексті він вирішує питання про те, чи є автоматичне встановлення агентством кредитної інформації значення ймовірності щодо здатності особи здійснити платіж автоматизованим індивідуальним ухваленням рішень, а отже, чи підпадає воно під сферу застосування цих положень.

Висновки Суду

Перш за все, Суд визнає, що три сукупні умови застосовності положень Регламенту 2016/679, які регулюють право особи не підлягати рішенню, заснованому виключно на автоматизованій обробці, в тому числі на профайлінгу, дотримані в цій справі.

Щодо першої умови, яка стосується наявності рішення, Суд уточнює, що поняття «рішення» має широку сферу застосування і може охоплювати результат розрахунку кредитоспроможності особи у формі значення ймовірності щодо здатності цієї особи виконати платіжні зобов'язання в майбутньому.

Що стосується другої умови, згідно з якою рішення має «ґрунтуватися виключно на автоматизованій обробці, в тому числі на профайлінгу», то, на думку Суду, є загально визнаним, що діяльність відповідної компанії відповідає визначенню «профілювання»²⁵ і, отже, ця умова дотримана в цій справі. Крім того, національний суд прямо посилається на автоматизоване встановлення значення ймовірності на основі персональних даних, що стосуються особи та здатності цієї особи погасити позику в майбутньому.

Що стосується третьої умови, згідно з якою рішення має мати «юридичні наслідки» щодо особи, про яку йдеться, або впливати на неї «так само суттєво», Суд зазначає, що в цій справі поведінка третьої сторони, якій передається значення ймовірності, «сильно» залежить від цього значення. Недостатнє значення ймовірності майже у всіх випадках призводить до відмови банку у наданні кредиту. Таким чином, це значення суттєво впливає принаймні на суб'єкта даних.

²² Параграф 31 Bundesdatenschutzgesetz (Федеральний закон про захист даних) від 30 червня 2017 року (BGBl. I, стор. 2097).

²³ Регламент (ЄС) 2016/679 Європейського Парламенту та Ради від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб щодо обробки персональних даних і вільного переміщення таких даних, а також про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент захисту даних) (ОВ 2016 L 119, с. 1)

²⁴ Стаття 22 Регламенту 2016/679.

²⁵ У значенні статті 4(4) Регламенту 2016/679.

Суд дійшов висновку, що у випадку, якщо значення ймовірності, встановлене агентством кредитної інформації та повідомлене банку, відіграє вирішальну роль у наданні кредиту, встановлення цього значення повинно само по собі кваліфікуватися як прийняття рішення щодо суб'єкта даних, «юридичні наслідки якого стосуються його чи її або подібним чином істотно [впливають] на нього чи неї».²⁶

Далі Суд зазначає, що таке тлумачення, і насамперед широка сфера застосування поняття «рішення», підсилює ефективний захист, передбачений Регламентом 2016/679. Натомість обмежувальне тлумачення, згідно з яким встановлення значення ймовірності розглядалося б лише як підготовчий акт, і лише акт, прийнятий третьою стороною, класифікувався б, у відповідних випадках, як «рішення», призвело б до прогалини в правовому захисті. У такій ситуації особливі вимоги, передбачені Регламентом 2016/679,²⁷ не поширювалися б на встановлення такого значення, тоді як ця процедура базується на автоматизованій обробці та створює наслідки, які значно впливають на суб'єкта даних, оскільки дії третьої сторони, якій таке значення ймовірності передається, сильно залежать від нього.

Крім того, по-перше, суб'єкт даних не зможе відстоювати перед агентством кредитної інформації, яке встановлює значення ймовірності щодо нього чи неї, своє право на доступ до конкретної інформації²⁸ за відсутності автоматизованого прийняття рішень цією компанією. По-друге, навіть якщо припустити, що акт, ухвалений третьою стороною, підпадає під положення Регламенту 2016/679, які передбачають право суб'єкта даних не підлягати рішенню, заснованому виключно на автоматизованій обробці, ця третя сторона не зможе забезпечити цю конкретну інформацію, тому що, як правило, її немає.

Нарешті, Суд зазначає, що той факт, що встановлення значення ймовірності охоплюється положеннями Регламенту 2016/679, які регулюють право суб'єкта даних не підлягати рішенню, заснованому виключно на автоматизованій обробці, призводить до того, що це заборонено, якщо тільки застосовний один з винятків і дотримані спеціальні вимоги, передбачені Регламентом 2016/679. Крім того, будь-яка обробка персональних даних повинна, по-перше, відповідати принципам щодо обробки даних, встановленим Регламентом 2016/679, і, по-друге, у світлі, зокрема, принципу законності обробки, задовольняти одну з умов законності. У цьому контексті Суд зазначає, що національний суд посилається на виняток, згідно з яким ухвалення рішення, заснованого виключно на автоматизованій обробці, може бути дозволено, якщо це передбачено законодавством держави-члена. У цьому відношенні він

²⁶ У значенні статті 22(1) Регламенту 2016/679.

²⁷ Згадується в статті 22(2)–(4) Регламенту 2016/679. З цих положень стає очевидним, що заборона індивідуального рішення, заснованого виключно на автоматизованій обробці, супроводжується трьома винятками, забезпеченими додатковими гарантіями. Таким чином, таке рішення допускається, якщо це необхідно для укладення або виконання контракту між суб'єктом даних і контролером даних, якщо це дозволено законодавством ЄС або держави-члена, якому підпорядковується контролер, або якщо воно ґрунтується на чітко вираженій згоді суб'єкта даних за умови вжиття відповідних заходів для захисту прав і свобод та законних інтересів суб'єкта даних.

²⁸ Згадується у статті 15(1)(h) Регламенту 2016/679, яка у випадку автоматизованого прийняття рішень надає суб'єкту даних розширене право доступу.

ззначає, що саме цей суд має перевірити, чи можна національне законодавство, яке регулює умови використання значення ймовірності, що стосується кредитоспроможності, визначити в якості правової основи, що дозволяє ухвалення такого рішення, і, якщо так, чи дотримані в цьому випадку умови такого винятку та принципи, що застосовуються до обробки, які викладені в Регламенті 2016/679.

Рішення Суду справедливості ЄС (Перша Палата) від 7 грудня 2023 року, SCHUFA Holding and Others (Звільнення від решти боргів), C-26/22 та C-64/22

[Посилання на повний текст рішення](#)

Звернення за попереднім рішенням – Захист фізичних осіб у зв'язку з обробкою персональних даних – Регламент (ЄС) 2016/679 – Стаття 5(1)(а) – Принцип «законності» – Пункт (f) першого абзацу Статті 6(1) – Необхідність обробки для забезпечення законних інтересів контролера або третьої сторони – Стаття 17(1)(d) – Право на видалення, якщо персональні дані були оброблені незаконно – Стаття 40 – Кодекси поведінки – Стаття 78(1) – Право на ефективний судовий захист проти наглядового органу – Рішення, ухвалені наглядовим органом за скаргою – Обсяг судового перегляду такого рішення – Агентства кредитної інформації – Зберігання даних із публічного реєстру щодо погашення залишків боргів на користь особи – Строк зберігання

SCHUFA Holding AG, приватна компанія, зареєстрована відповідно до законодавства Німеччини, реєструє та зберігає інформацію з державних реєстрів у своїх власних базах даних, зокрема інформацію, що стосується погашення боргів, що залишилися, і надає її, у разі необхідності, своїм партнерам за контрактом. Вона видаляє цю інформацію через три роки після її запису відповідно до кодексу поведінки, розробленого в Німеччині асоціацією агентств, що надають кредитну інформацію. Отримавши рішення про дострокове звільнення від боргів, що залишилися в контексті процедури банкрутства, UF і АВ звернулися до SCHUFA з проханням видалити записи, пов'язані з цими рішеннями. SCHUFA відмовилася задовольнити їхні запити, пояснюючи це тим, що шестимісячний термін для видалення даних з публічного реєстру, передбачений німецьким законодавством²⁹, на неї не поширюється. UF і АВ подали скаргу на SCHUFA до HBDI,³⁰ компетентного наглядового органу, який відхилив скаргу на тій підставі, що обробка даних SCHUFA була законною. Після позовів, поданих UF і АВ проти рішень HBDI, Verwaltungsgericht Wiesbaden (Адміністративний суд м. Вісбаден, Німеччина) звернувся до Суду ЄС з проханням розтлумачити низку

²⁹ Параграф 3(1) Verordnung zu öffentlichen Bekanntmachungen in Insolvenzverfahren im Internet (Положення про публічні сповіщення в процедурах банкрутства в Інтернеті) від 12 лютого 2002 року (BGBl. I, стор. 677).

³⁰ Hessischer Beauftragter für Datenschutz und Informationsfreiheit (Уповноважений із захисту даних і свободи інформації федеральної землі Гессен, Німеччина).

положень Регламенту 2016/679,³¹ зокрема тих, що стосуються необхідності обробки даних для цілей переслідуваних інтересів і права на видалення.³²

У своєму рішенні Суд ЄС визначає, що Регламент 2016/679³³ забороняє практику агентств кредитної інформації, яка полягає у зберіганні у їхніх власних базах даних інформації з публічного реєстру, що стосується звільнення від сплати боргів, що залишилися, на користь фізичних осіб, впродовж довшого періоду, ніж передбачений національним законодавством для зберігання таких даних у такому реєстрі. Він також визначає, що суб'єкт даних має право на видалення цієї компанії даних щодо себе.

По-перше, Суд зазначає, що відповідно до Регламенту 2016/679 обробка персональних даних може вважатися законною, зокрема, якщо виконуються три сукупні умови: по-перше, якщо контролер або третя сторона переслідує законний інтерес, по-друге, якщо обробка необхідна для досягнення переслідуваного законного інтересу і, по-третє, якщо інтереси або основні права та свободи суб'єкта даних не переважають законні інтереси контролера або третьої сторони.³⁴

Висновки Суду

Що стосується першої умови, Суд зазначає, що, хоча в даній справі обробка персональних даних служить забезпеченню економічних інтересів приватної компанії, вона також служить забезпеченню законних інтересів договірних партнерів цієї компанії, які зобов'язані оцінити платоспроможність осіб, з якими мають намір укласти кредитні договори, а відтак і інтересам кредитного сектору з соціально-економічної точки зору.

Що стосується другої умови, Суд зазначає, що обробка даних може вважатися «необхідною», лише якщо вона здійснюється в тій мірі, в якій це суворо необхідно для цілей забезпечення законного інтересу, який має контролер або третя сторона.

Що стосується третьої умови, Суд вважає, що в цій справі розгляд цієї умови збігається з перевіркою другої умови та вимагає збалансування протилежних прав та інтересів, щоб оцінити, чи не можуть існуючі законні інтереси бути обґрунтовано досягнуті шляхом зберігання даних протягом меншого періоду.

Таким чином, стосовно збалансування існуючих законних інтересів, Суд зазначає, що, оскільки аналіз, наданий агентством кредитної інформації, дає змогу об'єктивно та достовірно оцінити кредитоспроможність потенційних клієнтів з договірними партнерами цього агентства, це дає можливість компенсувати розбіжності в інформації і таким чином зменшити ризики шахрайства та інші невизначеності.

Що стосується, з іншого боку, прав та інтересів суб'єкта даних, Суд вважає, що обробка цієї компанії даних, пов'язаних із звільненням від боргів,

³¹ Регламент (ЄС) 2016/679 Європейського Парламенту та Ради від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб щодо обробки персональних даних і про вільний рух таких даних, а також про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент захисту даних) (OJ 2016 L 119, р. 1) і виправлення OJ 2018, L 127, р. 2, «далі – Регламент 2016/679»).

³² Стаття 6(1)(f) і стаття 17(1)(c) і (d) цього Регламенту відповідно.

³³ Стаття 5(1)(а) у поєднанні з пунктом (f) першого абзацу статті 6(1) Регламенту 2016/679.

³⁴ Відповідно до пункту (f) першого абзацу статті 6(1) Регламенту 2016/679, застосовного в цьому випадку.

що залишилися, наприклад зберігання, аналіз і передача цих даних третій стороні, є серйозним втручанням у основні права суб'єкта даних.³⁵ Такі дані використовуються як негативний фактор під час оцінки кредитоспроможності суб'єкта даних і, отже, становлять конфіденційну інформацію про його або її приватне життя, обробка якої може завдати значної шкоди його або її інтересам. Крім того, чим довше такі дані зберігаються, тим більший вплив на інтереси та приватне життя суб'єкта даних і тим більші вимоги щодо законності зберігання такої інформації.

Крім того, щодо зберігання даних у державних реєстрах даних про банкрутство, Суд зазначає, що держави-члени несуть відповідальність за збір і зберігання даних у національних базах даних³⁶ і, отже, вони також повинні встановити часовий ліміт для зберігання таких даних. У цьому випадку національний законодавець висловив думку, що після закінчення шестимісячного періоду права та інтереси суб'єкта даних мають перевагу над інтересами громадськості щодо отримання такої інформації.

Крім того, звільнення від решти боргів має на меті дозволити відповідній особі повернутися до економічного життя, і, як правило, має для цієї особи екзистенційне значення. Однак досягнення цієї мети було б поставлено під загрозу, якби інформацію, що стосується неї, можна було зберігати та використовувати після її видалення з державного реєстру даних про банкрутство.

Отже, Суд дійшов висновку, що інтереси кредитного сектору в доступі до інформації про звільнення від боргів, що залишилися, не можуть виправдати збереження даних після періоду, протягом якого вони повинні зберігатися в публічному реєстрі даних про банкрутство.

Суд додає, що зберігання даних протягом шестимісячного періоду також є втручанням у основні права суб'єкта даних. У зв'язку з цим саме національний суд має оцінити, чи можна паралельне зберігання таких даних приватними агентствами вважати обмеженим лише тим, що є суворо необхідним.

Нарешті, щодо існування кодексу поведінки, який передбачає видалення даних через три роки, Суд зазначає, що, хоча такий кодекс має на меті сприяти належному застосуванню Регламенту 2016/679,³⁷ факт залишається фактом, що умови законності обробки персональних даних, які він встановлює, не можуть відрізнитися від умов, встановлених Регламентом 2016/679. Таким чином, кодекс поведінки, який призводить до оцінки, відмінної від тієї, що отримана відповідно до Регламенту 2016/679, не може бути прийнятий до уваги.

По-друге, щодо зобов'язань контролера даних видаляти персональні дані, Суд зазначає, по-перше, що контролер даних повинен видалити дані, які були оброблені незаконно, наприклад, як у цій справі: обробка даних, здійснена відповідною

³⁵ Права, закріплені в статтях 7 і 8 Хартії основоположних прав Європейського Союзу, що стосуються поваги до приватного життя та захисту персональних даних відповідно.

³⁶ Згідно зі статтею 79(4) Регламенту (ЄС) 2015/848 Європейського Парламенту та Ради від 20 травня 2015 року про провадження у справі про банкрутство (доопрацьована редакція) (ОВ 2015 L 141, с. 19). Стаття 79(5) цього регламенту лише передбачає, що держави-члени повинні інформувати суб'єктів даних про період доступності, встановлений для персональних даних, які зберігаються в реєстрах банкрутства, без встановлення обмеження часу для зберігання таких даних.

³⁷ Відповідно до статей 40(1) і (2) Регламенту 2016/679.

компанією після шестимісячного періоду зберігання в публічному реєстрі.³⁸ По-друге, навіть якби національний суд дійшов висновку, що обробка даних протягом шестимісячного періоду була законною, суб'єкт даних мав би право заперечити проти такої обробки³⁹ та домогтися видалення даних, що стосуються його або її, якщо ця компанія все ще не змогла б продемонструвати існування вагомих законних підстав, які переважали б над інтересами, правами та свободами цієї особи.⁴⁰

---

³⁸ Відповідно до статті 17(1)(d) Регламенту 2016/679.

³⁹ Відповідно до статті 21(1) Регламенту 2016/679.

⁴⁰ Відповідно до статті 17(1)(c) GDPR.

II. Сільське господарство та рибальство

Рішення Загального Суду (Десята Палата) від 6 грудня 2023 року, *Czech Republic v Commission* (T-48/22)

[Посилання на повний текст рішення](#)

EAGF та EAFRD – Витрати, виключені з фінансування – Процедура перевірки відповідності – Активний фермер – Постійні пасовища – Контрольна вибірка – Неналежні платежі – Несвоєчасне подання заявки – Фінансова дисципліна – Обов'язок вказати причини – Законні очікування – Пропорційність

У 2017 році Європейська Комісія ініціювала аудиторську місію⁴¹ щодо Чеської Республіки, щоб з'ясувати, чи була проведена нею перевірка надання допомоги, яка виплачувалася фермерам у рамках Європейського фонду гарантій сільському господарству (EAGF) і Європейського сільськогосподарського фонду розвитку сільських територій (EAFRD) впродовж 2015–2017 років, здійснена відповідно до законодавства ЄС («аудиторська місія»).

Попередні висновки цієї аудиторської місії виявили невідповідність систем перевірок, запроваджених для моніторингу надання допомоги, розмір якої залежав від площі, що оброблялась, виплаченої фермерам за відповідні роки. Виявлені недоліки стосувалися п'яти ключових перевірок щодо визначення статусу активного фермера, ідентифікації постійних пасовищ, формування вибірки бенефіціарів допомоги, які повинні бути перевірені ним («формування контрольної вибірки»), стягнення неналежних платежів та несвоєчасного подання заяви.

У остаточних висновках, повідомлених 26 березня 2021 року, Комісія підтвердила свою позицію, що Чеська Республіка порушила п'ять ключових перевірок і за всі вчинені порушення Комісія запропонувала виключити з фінансування ЄС суму в розмірі 44 098 570,70 євро.⁴² Виконавчим рішенням 2021/2020 (далі – оскаржуване рішення) до Чеської Республіки було застосовано фінансове виправлення в розмірі цієї суми.⁴³

⁴¹На підставі статті 52 Регламенту (ЄС) № 1306/2013 Європейського Парламенту та Ради від 17 грудня 2013 року про фінансування, управління та моніторинг спільної сільськогосподарської політики та скасування Регламентів Ради (ЄС) № 352/78, (ЄС) № 165/94, (ЄС) № 2799/98, (ЄС) № 814/2000, (ЄС) № 1290/2005 та (ЄС) № 485/2008 (ОВ 2013 р. L347, с.549), а також статтю 34 Імплементативного Регламенту (ЄС) № 908/2014 Комісії від 6 серпня 2014 року, що встановлює правила застосування Регламенту (ЄС) № 1306/2013 Європейського Парламенту та Ради щодо платіжних установ та інших органів, фінансового менеджменту, клірингу рахунків, правила щодо чеків, цінних паперів і прозорості (ОJ 2014 L 255, с. 59), у редакції, чинній на час аудиторської місії.

⁴²В результаті застосування фінансової корекції відповідно до статті 12(6) - (8) Делегованого Регламенту Комісії (ЄС) № 907/2014 від 11 березня 2014 року, що доповнює Регламент № 1306/2013 щодо платіжних установ та інших органів, фінансового управління, клірингу рахунків, цінних паперів та використання євро (ОВ 2014 р. L 255, с. 18).

⁴³Імплементативне рішення Комісії (ЄС) 2021/2020 від 17 листопада 2021 року про виключення з фінансування Європейського Союзу певних видатків, понесених державами-членами в рамках Європейського фонду гарантій сільському господарству (EAGF) і в рамках Європейського сільськогосподарського фонду розвитку сільських територій (EAFRD) (ОJ 2021 L 413, стор. 10).

Чеська Республіка вимагала скасування цього рішення в Загальному суді. Вона оскаржує, зокрема, порушення, пов'язані зі статусом активного фермера, формуванням контрольної вибірки та стягненням неналежних платежів.

Суд частково задовольняє позов і, у зв'язку з цим, ухвалює рішення щодо тлумачення понять «активний фермер» і «група фізичних або юридичних осіб» у значенні статті 9 (2) Регламенту № 1307/2013.⁴⁴ Він також надає роз'яснення щодо характеру умов, викладених у статті 34(6) Імплементативного регламенту № 908/2014, і роз'яснення щодо механізму формування контрольної вибірки, неналежних платежів і несвоєчасного подання заявки.

Висновки Суду

Суд відхиляє, перш за все, заяву, висунуту Чеською Республікою, якою вона оскаржила порушення щодо статусу активного фермера.

В рамках цього позову Чеська Республіка стверджувала, що вона не порушила статтю 9(2) Регламенту № 1307/2013 через неврахування пов'язаних компаній під час перевірки статусу заявника на допомогу як активного фермера. Незважаючи на те, що поняття «групи фізичних або юридичних осіб» і «пов'язаних компаній» не визначені ні в Регламенті № 1307/2013, ні в Делегованому регламенті № 639/2014,⁴⁵ Комісія все ж заявила в презентації для держав-членів, що Статтю 9(2) Регламенту № 1307/2013 слід тлумачити так, що діяльність, включена до списку виключень, може здійснюватися фізичними або юридичними особами або їх групами безпосередньо або через пов'язану компанію. У листі, надісланому до Міністерства продовольства та сільського господарства Німеччини 29 січня 2016 року, який потім був наданий іншим державам-членам, також зазначено, що «пов'язана компанія» означає будь-яку юридичну особу, прямо чи опосередковано пов'язану із заявником на допомогу (the aid applicant) шляхом відносин контролю, що приймають форму повного або контрольного володіння.

У цьому контексті Суд визнає, по-перше, що включення пов'язаних компаній у сферу дії статті 9(2) Регламенту № 1307/2013 не суперечить формулюванню цього положення. У цьому відношенні група, по суті, визначається як група структур, пов'язаних одна з одною в одній організації. Таким чином, термін «група» слід тлумачити як подібний до терміну «угруповання» і стосується будь-якого об'єднання фізичних або юридичних осіб, пов'язаних одна з одною в рамках більш-менш структурованої єдиної організації. З цього випливає, що група фізичних або юридичних осіб включає пов'язані компанії.

Отже, заявник на отримання допомоги, яким може бути група фізичних або юридичних осіб, може здійснювати діяльність, включену до списку виключень, прямо

⁴⁴ Регламент (ЄС) № 1307/2013 Європейського Парламенту та Ради від 17 грудня 2013 року про встановлення правил прямих виплат фермерам за схемами підтримки в рамках спільної сільськогосподарської політики та про скасування Регламенту Ради (ЄС) № 637/2008 та Регламенту Ради (ЄС) № 73/2009 (ОВ 2013 р. L 347, с. 608).

⁴⁵ Делегований Регламент Комісії (ЄС) № 639/2014 від 11 березня 2014 року, що доповнює Регламент № 1307/2013 і вносить зміни до Додатку X до цього Регламенту (ОВ 2014 L 181, с. 1).

чи опосередковано або через пов'язану компанію, що входить до тієї самої групи. Так само, якщо заявником на отримання допомоги є не група, а фізична або юридична особа, що входить до групи, такий заявник може здійснювати діяльність, включену до списку виключень, прямо чи опосередковано або через пов'язану компанію, яка є частиною тієї самої групи.

По-друге, включення пов'язаних компаній у сферу дії статті 9(2) Регламенту № 1307/2013 не суперечить визначенню «фермер» у статті 4(1)(а) цього Регламенту. Наявність зв'язку між поняттями «активний фермер» і «фермер» у значенні цих двох положень підтверджується судовою практикою, відповідно до якої для того, щоб мати право на статус активного фермера, особа повинна спочатку задовольнити вимоги, зазначені у статті 4(1)(а) Регламенту № 1307/2013 щодо поняття «фермер». Існування зв'язку між цим поняттям і поняттям «активний фермер» не ставить під сумнів висновок про те, що згідно зі статтею 9(2) Регламенту № 1307/2013 заявник на отримання допомоги може здійснювати види діяльності, включені до списку виключень, прямо чи опосередковано або через пов'язану компанію, що входить до тієї ж групи. Формулювання статті 4(1)(а) Регламенту № 1307/2013 не означає, що для того, щоб бути категоризованим як фермер, фізична особа, юридична особа або група фізичних чи юридичних осіб повинні здійснювати відповідну діяльність безпосередньо.

По-третє, включення пов'язаних компаній у сферу дії статті 9(2) Регламенту № 1307/2013 не суперечить меті цього положення, яка полягає в уникненні ризику шахрайського використання бюджету ЄС та обмеження виплати в рамках спільної сільськогосподарської політики тим фермерам, які справді здійснюють сільськогосподарську діяльність. Якби пов'язані компанії не були взяті до уваги, заявники могли фактично розподілити свою діяльність між кількома пов'язаними юридичними особами, щоб обійти обмеження, встановлені цим положенням щодо визнання їхнього статусу як активного фермера. Перевірка, проведена компетентними органами держав-членів, тоді обмежуватиметься сільськогосподарською діяльністю, яка здійснюється безпосередньо заявником, виключаючи ту, що здійснюється через пов'язані компанії.

Крім того, Чеська Республіка помиляється, коли вона стверджує, що стаття 60 Регламенту № 1306/2013 спростовує ризик того, що заявник на отримання допомоги навмисно розділить свою діяльність на різні юридичні особи, щоб обійти застосування статті 9(2) Регламенту № 1307/2013⁴⁶. Дійсно, враховуючи широку сферу дії цього положення та доказові обмеження, пов'язані з потенційним штучним створенням умов, встановлених для отримання переваг, передбачених галузевим сільськогосподарським законодавством, цілком можливо, що зловживання, що полягають в обході застосування правил, що стосуються статусу активного фермера, не підпадають під дію статті 60 Регламенту № 1306/2013, але все ще є порушенням статті

---

⁴⁶ Це положення передбачає: «Без шкоди для конкретних положень, жодна перевага, передбачена галузевим сільськогосподарським законодавством, не може надаватися на користь фізичної чи юридичної особи, щодо якої встановлено, що критерії, необхідні для отримання таких переваг, були створені штучно, всупереч цілям цього законодавства».

9(2) Регламенту № 1307/2013. Таким чином, не можна стверджувати, що лише цього положення достатньо, щоб уникнути ризику того, що заявник на отримання допомоги розподілить свою діяльність на різні юридичні особи, щоб уникнути перевірки його статусу як активного фермера згідно зі статтею 9(2) Регламенту № 1307/2013.

По-четверте й останнє, включення пов'язаних компаній у сферу дії статті 9(2) Регламенту № 1307/2013 не суперечить принципу правової визначеності. Цей принцип вимагає, щоб правові норми були чіткими, точними та передбачуваними у своїй дії, щоб зацікавлені сторони могли визначити свою позицію в ситуаціях та правовідносинах, які регулюються правом ЄС. У цій справі чітко та особливо очевидно, що група фізичних або юридичних осіб або фізична чи юридична особа, яка є частиною групи, може здійснювати діяльність, включену до списку виключень, прямо чи опосередковано, або через пов'язану компанію, що входить до тієї ж групи.

Далі Суд частково задовольняє скаргу, що оскаржує порушення, пов'язане з формуванням контрольної вибірки.

У зв'язку з цим у ньому зазначено, що за своїм об'єктом і метою стандартні перевірки не є тотожними подальшим перевіркам на місцях. Так, якщо стандартні перевірки стосуються 5% усіх бенефіціарів, які подають заявки на базову схему виплат або схему виплат на єдину територію, і їхньою метою є визначення мінімальної кількості бенефіціарів, які підлягають перевірці, щоб забезпечити ефективну перевірку Комісією дотримання положень, що регулюють різні схеми допомоги та заходи підтримки, то повторні перевірки на місцях стосуються лише тих бенефіціарів, до яких було застосовано зменшений адміністративний штраф за те, що вони в попередньому році завищили кількість територій, на які поширюється дія програм допомоги. Метою подальших перевірок є перевірка того, чи після застосування зменшеного адміністративного штрафу за перше завищення площі бенефіціари допомоги не вчинили нового порушення, що тягне за собою застосування повного адміністративного штрафу. Крім того, специфічний характер подальших перевірок на місцях підтверджується назвою статті 33а Імплементативного регламенту № 809/2014,⁴⁷ яка чітко класифікує їх як «додатковий контроль», що свідчить про те, що їх слід відрізнити від стандартних перевірок, оскільки вони роблять бенефіціарів допомоги об'єктом додаткової перевірки. Відповідно, Суд вважає, що Комісія мала рацію, коли вирішила, що бенефіціарів, до яких протягом попереднього року було застосовано зменшений адміністративний штраф, слід відрізнити від тих, хто підлягав стандартним перевіркам.

Однак Комісія порушила статтю 52(2) Регламенту № 1306/2013 та принцип пропорційності, оскільки сума фінансової корекції, застосована за порушення, пов'язане з формуванням контрольної вибірки для стандартних перевірок, не була співмірною з серйозністю передбачуваної невідповідності.

⁴⁷ Імплементативний Регламент Комісії (ЄС) № 809/2014 від 17 липня 2014 року, що встановлює правила застосування Регламенту № 1306/2013 щодо інтегрованої системи управління та контролю, заходів з розвитку сільських територій та перехресної відповідності (OJ 2014 L 227, с. 69), зі змінами, внесеними Імплементативним Регламентом Комісії (ЄС) 2016/1394 від 16 серпня 2016 року (OJ 2016 L 225, с. 50).

Комісія не надала жодних доказів того, чому шкода, завдана у 2017 році, могла також мати місце у 2015 та 2016 роках і могла б призвести до зобов'язання ретроактивного відшкодування. Суд також зазначає, що стаття 3 Регламенту № 2988/95,⁴⁸ на яку посилається Комісія, не має відношення до цього питання. Нарешті, Суд зазначає, що Комісія не може посилатися на статтю 63 Регламенту № 1306/2013 або на статтю 7 Імплементативного регламенту № 809/2014 для обґрунтування ретроактивного стягнення неправомірних платежів, оскільки вона вперше посилається на ці положення у своїй заяві на захист. У будь-якому випадку, навіть якщо Комісія могла б обґрунтувати свої твердження на основі цих двох положень, вони не доводять, що сумніви, які вона висловила, є справжніми та обґрунтованими. Отже, Суд скасовує оскаржуване рішення в частині накладення фінансової санкції, застосованої за порушення, пов'язане з формуванням вибірки бенефіціарів допомоги, які підлягають стандартній перевірці, у розмірі 18 833,24 євро.

Нарешті, заперечення проти стягнення неправомірних виплат також залишено без задоволення. Стаття 63 Регламенту № 1306/2013 та стаття 7 Імплементативного регламенту № 809/2014 не накладають на держави-члени зобов'язання перевіряти заднім числом, чи територія, яка не мала права на отримання допомоги протягом одного року, також не мала права на неї протягом попередніх років. Передбачуване зобов'язання держав-членів здійснювати ретроактивну перевірку неприйнятності території не впливає ні зі статті 3 Регламенту № 2988/95, ні, тим більше, з прецедентного права Суду ЄС.⁴⁹ У цьому контексті Суд скасовує оскаржуване рішення в частині, що стосується фінансового коригування, застосованого до витрат, понесених Чеською Республікою в контексті схеми платежів за єдиною територією, за стверджуване порушення, пов'язане зі стягненням неправомірних платежів, у розмірі 17 855 884,41 євро.

---

⁴⁸ Стаття 3 Регламенту Ради (ЄС, Euratom) № 2988/95 від 18 грудня 1995 року про захист фінансових інтересів Європейського Співтовариства (OJ 1995 L 312, с. 1).

⁴⁹ Рішення від 7 вересня 2022 року, Slovakia v Commission (T-40/21, EU:T:2022:515, пп. 54 і 55).

III. Свобода пересування: заходи, що обмежують свободу пересування

Рішення Суду справедливості ЄС (Велика Палата) від 5 грудня 2023 року, *Nordic Info*, C-128/22

[Посилання на повний текст рішення](#)

Звернення за попереднім рішенням - Директива 2004/38/ЄС - Статті 27 і 29 - Заходи, що обмежують вільне пересування громадян Союзу з міркувань охорони здоров'я - Захід загального застосування - Національне законодавство, що передбачає заборону на виїзд з національної території з метою здійснення несуттєвих поїздок до держав-членів, віднесених до зон підвищеного ризику в контексті пандемії COVID-19, а також обов'язок кожного подорожуючого, який в'їжджає на територію однієї з цих держав-членів, пройти скринінг і перебувати на карантині - Шенгенський кодекс про кордони - Стаття 23 - Здійснення поліцейських повноважень у сфері охорони здоров'я - Еквівалентність здійсненню прикордонного контролю - Стаття 25 - Можливість відновлення прикордонного контролю на внутрішніх кордонах у контексті пандемії COVID-19 - Здійснення прикордонного контролю на внутрішніх кордонах у контексті пандемії COVID-19 - Контроль, що здійснюється в державі-члені в рамках заходів, що забороняють перетин кордонів з метою здійснення несуттєвих поїздок з або до держав Шенгенської зони, віднесених до зон підвищеного ризику в контексті пандемії COVID-19

У Бельгії під час пандемії COVID-19 у липні 2020 року наказом міністерства було заборонено здійснювати поїздки без крайньої необхідності між Бельгією та країнами Європейського Союзу, країнами Шенгенської зони та Великою Британією за умови, що ці країни були віднесені до зон підвищеного ризику («червоних зон») з огляду на їхню епідеміологічну ситуацію або рівень обмежувальних заходів у сфері охорони здоров'я, запроваджених їхніми органами влади. Бельгійське законодавство також вимагало, щоб кожен мандрівник, який в'їжджав на територію країни з однієї з цих країн, проходив скринінгові тести та дотримувався карантину.

У цей період бельгійська влада здійснювала контроль для перевірки дотримання цих заходів.

З 12 по 15 липня 2020 року Швеція була однією з країн, віднесених до зони підвищеного ризику. *Nordic Info BV*, туристична агенція, що спеціалізується на подорожах до Скандинавії та зі Скандинавії, скасувала всі заплановані поїздки з Бельгії до Швеції протягом літнього сезону, щоб дотриматися бельгійського законодавства.

Після цього туристичне агентство подало позов до *Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg Brussel* (Голандськомовного суду першої інстанції м. Брюссель, Бельгія), який є судом першої інстанції, вимагаючи відшкодування збитків, яких, як вона стверджує, зазнала внаслідок помилок, допущених бельгійською державою при розробці законодавства, про яке йде мова.

У своєму зверненні за попереднім рішенням національний суд спочатку просить Суд ЄС роз'яснити, чи сумісне таке загальне законодавство держави-члена з положеннями Директиви 2004/38,⁵⁰ яка регулює заходи, що обмежують свободу пересування, прийняті з міркувань охорони здоров'я.⁵¹ Потім він запитує Суд, чи сумісна заборона на перетин внутрішніх кордонів цієї держави-члена з метою здійснення несуттєвих поїздок до або з країн Шенгенської зони, віднесених до зон підвищеного ризику, зі статтями Шенгенського кодексу про кордони⁵², що стосуються відсутності внутрішнього прикордонного контролю, його можливого тимчасового відновлення та здійснення поліцейських повноважень.⁵³

У своєму рішенні Суд відповідає на ці два питання ствердно, визначаючи при цьому умови, за яких таке національне законодавство має застосовуватися.

Висновки Суду

Що стосується з огляду на положення Директиви 2004/38 законності заходів з обмеження свободи пересування, встановлених державою-членом у контексті такої пандемії як пандемія COVID-19, Суд зазначає, що національне законодавство, яке встановлює такі заходи, повинно відповідати всім умовам і гарантіям, зазначеним у статтях 30-32 цієї директиви, правам і принципам, закріпленим у Хартії основоположних прав Європейського Союзу, зокрема принципу заборони дискримінації і принципу пропорційності.

У зв'язку з цим Суд, по-перше, зазначає, що, незважаючи на те, що вони містяться в розділі Директиви 2004/38 «Обмеження права на в'їзд і права на проживання з міркувань публічного порядку, громадської безпеки або громадського здоров'я», стаття 27(1) і стаття 29(1) Директиви 2004/38 прямо посилаються на «свободу пересування», тобто охоплюють обидва компоненти цієї свободи, а саме право на в'їзд і право на виїзд, і, таким чином, дозволяють державам-членам вживати заходів, що обмежують кожне з цих прав на підставі міркувань громадського здоров'я. Таким чином, заходи, що обмежують свободу пересування, які держава-член може вжити з міркувань громадського здоров'я відповідно до цих положень, можуть полягати не тільки в забороні залишати територію держави-члена для здійснення несуттєвих поїздок, як у цьому випадку, але й у зобов'язанні осіб, які в'їжджають на цю територію, проходити скринінгові тести і дотримуватися карантину.

---

⁵⁰ Директива 2004/38/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 29 квітня 2004 року про право громадян Союзу та членів їх сімей вільно пересуватися та проживати на території держав-членів, яка вносить зміни до Регламенту (ЄЕС) № 1612/68 та скасовує Директиви 64/221/ЄЕС, 68/360/ЄЕС, 72/194/ЄЕС, 73/148/ЄЕС, 75/34/ЄЕС, 75/35/ЄЕС, 90/364/ЄЕС, 90/365/ЄЕС та 93/96/ЄЕС (ОВ 2004, L 158, с. 77, та поправка до нього, ОJ 2004, L 229, с. 35).

⁵¹ Це, зокрема, статті 27 і 29 цієї директиви.

⁵² Регламент (ЄС) 2016/399 Європейського Парламенту та Ради від 9 березня 2016 року про Кодекс Союзу щодо правил пересування осіб через кордони (Шенгенський кодекс про кордони) (ОJ 2016 L 77, с. 1), зі змінами, внесеними Регламентом (ЄС) 2017/2225 Європейського Парламенту та Ради від 30 листопада 2017 року (ОJ 2017 L 327, с. 1).

⁵³ Зокрема, йдеться про статті 22, 23 і 25 цього Кодексу.

По-друге, жодне з цих двох положень не перешкоджає запровадженню таких обмежувальних заходів у формі акта загального застосування, який застосовується без розрізнення до будь-якої особи в ситуації, що підпадає під дію цього акта. Таке тлумачення підтверджується тим фактом, що хвороби, які можуть виправдовувати такі заходи, а саме заразні паразитарні хвороби, або інфекційні захворювання такі як COVID-19, через свої характеристики можуть впливати на цілі групи населення, незалежно від поведінки окремих осіб, які входять до цих груп населення.

По-третє, Суд зазначає, що, незважаючи на формулювання, які *prima facie* призначені для індивідуальних рішень, всі умови та гарантії, викладені в статтях 30-32 Директиви 2004/38, повинні бути дотримані і тоді, коли обмежувальні заходи вживаються шляхом прийняття актів загального застосування. Так, відповідно до статей 30(1) і (2) цієї директиви, будь-який акт загального застосування, що встановлює заходи, які обмежують свободу пересування з міркувань громадського здоров'я, повинен бути доведений до відома громадськості через офіційну публікацію держави-члена, яка його приймає, і через достатнє висвітлення в офіційних засобах масової інформації, щоб можна було зрозуміти зміст і наслідки цього акта, а також конкретні міркування громадського здоров'я, на які спираються при обґрунтуванні цього акта. Крім того, з метою дотримання гарантій, викладених у статті 30(3) і статті 31 цієї директиви, акт загального застосування повинен бути відкритим для оскарження в судовому і, за необхідності, адміністративному порядку, а методи здійснення цих процедур повинні бути доведені до відома громадськості. Такі обмежувальні заходи також повинні відповідати принципу заборони дискримінації, викладеному в Хартії.

І, нарешті, по-четверте, відповідно до положень статті 31(1) і (3) Директиви 2004/38, будь-який захід, що обмежує свободу пересування на підставі охорони здоров'я, повинен бути пропорційним з огляду на поставлену мету захисту громадського здоров'я, а пропорційність такого заходу повинна оцінюватися з урахуванням принципу обережності. Вимога принципу пропорційності конкретно вимагає перевірки, по-перше, того, що такі заходи є прийнятними для досягнення поставленої мети загального інтересу, в даному випадку захисту громадського здоров'я, по-друге, що вони обмежуються тим, що є суворо необхідним, що означає, що ця мета не може бути досягнута так само ефективно в інший спосіб, менш шкідливий для прав і свобод, гарантованих відповідним особам, і, по-третє, не є непропорційними цій меті, що передбачає, зокрема, дотримання балансу між важливістю мети та серйозністю втручання у ці права і свободи.

Що стосується контролю, спрямованого на забезпечення дотримання законодавства, Суд вважає, що такий контроль можливий на національній території лише за умови, що він підпадає під здійснення поліцейських повноважень у розумінні статті 23(а) Шенгенського кодексу про кордони. Якщо такий контроль здійснюється безпосередньо на внутрішніх кордонах, необхідно, щоб держава-член дотримувалася всіх умов, зазначених у статтях 25-28 цього Кодексу, що стосуються тимчасового відновлення прикордонного контролю на внутрішніх кордонах, з огляду на те,

що загроза, яку становить така пандемія як COVID-19, відповідає серйозній загрозі державній політиці або внутрішній безпеці в розумінні статті 25(1) цього Кодексу.

Що стосується, в першу чергу, статті 23(a) Шенгенського кодексу про кордони, Суд нагадує, що це положення гарантує державам-членам право здійснювати в межах національної території, в тому числі в прикордонних районах, контроль, виправданий здійсненням поліцейських повноважень, за умови, що таке здійснення не має наслідків, еквівалентних прикордонному контролю, що має бути встановлено запитуючим судом.

З цієї метою друге речення статті 23(a), пункти (i) - (iv), цього Кодексу містить вказівки, якими мають керуватися держави-члени при здійсненні таких поліцейських повноважень.

У зв'язку з цим, що стосується, по-перше, індикатора у другому реченні підпункту (i) пункту (a) статті 23(a) цього кодексу, цілі, які переслідує контроль, слід відрізнити від цілей, які переслідує прикордонний контроль, а саме забезпечення того, щоб особам було дозволено в'їзд на територію держави-члена або дозволено виїзд з неї. Суд вважає, що у даному випадку це саме так, оскільки основною метою заходів контролю за дотриманням бельгійського законодавства, про яке йдеться, було невідкладне обмеження поширення COVID-19 серед населення Бельгії.

Що стосується, по-друге, індикатора в другому реченні підпункту (ii) пункту (a) статті 23 Шенгенського кодексу про кордони, то достатньо, щоб рішення про заходи контролю було прийнято і впроваджено у світлі обставин, які об'єктивно створюють ризик тяжкої і серйозної шкоди здоров'ю населення, на що може посилатися держава-член відповідно до цього положення, а також на основі загальної обізнаності органів влади про зони в'їзду на національну територію і виїзду з неї, через які, ймовірно, буде здійснюватися транзитний проїзд великої кількості подорожуючих, які підпадають під дію цієї заборони.

Що стосується, по-третє, показників, викладених у другому реченні підпунктів (iii) і (iv) пункту (a) статті 23 Шенгенського кодексу про кордони, то всі перевірки, про які йдеться в основному провадженні, повинні були здійснюватися вибірково, а отже, «[на місці]», і, крім того, повинні були бути розроблені та проведені у спосіб, що чітко відрізняється від систематичних перевірок осіб на зовнішніх кордонах Європейського Союзу. У зв'язку з цим Суд уточнює, що в умовах пандемії, подібної до пандемії COVID-19, держави-члени мають певну свободу розсуду щодо інтенсивності, частоти та вибіркової контролю.

По-друге, якщо буде встановлено, що контроль, про який йдеться, здійснювався на внутрішніх кордонах, запитуючий суд повинен буде встановити, чи дотрималося Королівство Бельгія всіх умов, зазначених у статтях 25-28 Шенгенського кодексу про кордони, для тимчасового відновлення прикордонного контролю на внутрішніх кордонах, коли існує серйозна загроза державній політиці та/або внутрішній безпеці. У зв'язку з цим Суд зазначає, що пандемія такого масштабу, як COVID-19, може бути класифікована як серйозна загроза публічному порядку та/або внутрішній безпеці в розумінні статті 25(1) цього Кодексу, оскільки вона може вплинути

на один із фундаментальних інтересів суспільства, а саме на забезпечення життя громадян, і оскільки вона впливає на саме виживання частини населення, зокрема найбільш вразливої частини.

IV. Судова співпраця у кримінальних справах: Європейський ордер на арешт

Рішення Суду справедливості ЄС (Велика Палата) від 21 грудня 2023 року, GN (Причина відмови, що ґрунтується на найкращих інтересах дитини), C-261/22

[Посилання на повний текст рішення](#)

Звернення за попереднім рішенням - Судове співробітництво у кримінальних справах - Європейський ордер на арешт - Рамкове рішення 2002/584/ЖНА - Стаття 1(3) - Стаття 15(2) - Процедура передачі між державами-членами - Підстави для невиконання - Хартія основоположних прав Європейського Союзу - Стаття 7 - Повага до приватного і сімейного життя - Стаття 24(2) і (3) - Врахування найкращих інтересів дитини - Право кожної дитини підтримувати на регулярній основі особисті стосунки і прямий контакт з обома батьками - Мати малолітніх дітей, які проживають разом з нею

У червні 2020 року бельгійська влада видала європейський ордер на арешт (EAW) щодо GN з метою виконання вироку про позбавлення волі, винесеного за злочини торгівлі людьми та сприяння нелегальній імміграції, скоєні у 2016 та 2017 роках.

2 вересня 2021 року GN була заарештована в Болоньї (Італія). На момент арешту вона була вагітна і перебувала разом із сином, якому не виповнилося трьох років і який жив з нею. З огляду на її ситуацію, Апеляційний суд Болоньї (Corte d'appello di Bologna, Italy) безуспішно звертався до бельгійської влади з проханням надати йому інформацію, зокрема, про детальні механізми виконання в Бельгії вироків, винесених матерям, які проживають з неповнолітніми дітьми, а також про заходи, передбачені щодо цих дітей.

Рішенням від 15 жовтня 2021 року цей суд відмовив у видачі GN на тій підставі, що за відсутності задовільної відповіді на цей інформаційний запит немає впевненості в тому, що бельгійське законодавство передбачає механізми опіки, які захищають права матерів та їхніх малолітніх дітей в обсязі, який можна порівняти із законодавством, чинним в Італії.

Розглядаючи апеляцію з питань права на це рішення про відмову, Верховний касаційний суд Італії (Corte suprema di cassazione, Italy), запитуючий суд, зазначив, що ні положення чинного італійського законодавства,⁵⁴ ні Рамкове рішення 2002/584⁵⁵ не посилаються як на підставу для відмови у виконанні EAW на ситуацію, коли запитувана особа є матір'ю малолітніх дітей, які проживають разом з нею. Тим не

⁵⁴ Legge n. 69 - Disposizioni per conformare il diritto interno alla decisione quadro 2002/584/GAI del Consiglio, del 13 giugno 2002, relativa al mandato d'arresto europeo e alle procedure di consegna tra Stati membri (Закон № 69, що встановлює положення для приведення внутрішнього законодавства у відповідність до Рамкового рішення Ради 2002/584/ЖНА від 13 червня 2002 року про європейський ордер на арешт і процедуру передачі між державами-членами) від 22 квітня 2005 року (GURI № 98 від 29 квітня 2005 року, стор. 6), у редакції, що впливає із законодавчого декрету № 10 (Законодавчий декрет № 10) від 2 лютого 2021 року (GURI № 30 від 5 лютого 2021 року), і застосовується до фактів основного провадження.

⁵⁵ Рамкове рішення Ради 2002/584/ЖНА від 13 червня 2002 року про європейський ордер на арешт і процедуру передачі осіб між державами-членами (OJ 2002 L 190, с. 1), зі змінами, внесеними Рамковим рішенням Ради 2009/299/ЖНА від 26 лютого 2009 року (OJ 2009 L 81, с. 24) («Рамкове рішення 2002/584»).

менш, залишається невизначеним, чи може він відмовити у виконанні ЕАВ на тій підставі, що видача матері малолітніх дітей державі-члену, яка видала запит, може підірвати її право на повагу до приватного і сімейного життя та найкращі інтереси її дітей, що захищаються, відповідно, статтями 7 і 24 Хартії основоположних прав Європейського Союзу («Хартія»).

У своєму рішенні Суд ЄС, засідаючи у складі Великої палати, постановив, що Рамкове рішення 2002/584,⁵⁷ у світлі Хартії,⁵⁸ забороняє органу судової влади, який має виконати ЕАВ, відмовляти у видачі особи, стосовно якої виданий такий ЕАВ, на тій підставі, що ця особа є матір'ю малолітніх дітей, які проживають разом з нею, за винятком випадків, коли, по-перше, цей орган має в своєму розпорядженні інформацію, яка демонструє, що існує реальний ризик порушення основоположного права цієї особи на повагу до її приватного і сімейного життя та нехтування найкращими інтересами її дітей через системні або загальні недоліки в умовах тримання під вартою матерів малолітніх дітей та догляду за цими дітьми в державі-члені, яка видала запит, і, по-друге, є вагомими підстави вважати, що, з огляду на їхню особисту ситуацію, зацікавлені особи наражатимуться на такий ризик через ці умови.

Висновки Суду

Перш за все, Суд констатує, що Рамкове рішення 2002/584 не передбачає можливості відмови у виконанні ЕАВ лише на тій підставі, що запитувана особа є матір'ю малолітніх дітей, які проживають разом з нею. З огляду на принцип взаємної довіри між державами-членами ЄС, існує презумпція, що умови утримання під вартою матері малолітніх дітей та догляду за ними в державі-члені ЄС, яка видає ЕАВ, відповідають такій ситуації.

Тим не менш, Рамкове рішення 2002/584⁵⁹ не повинно мати наслідком зміну зобов'язання поважати основоположні права, гарантовані Хартією, і, в даному випадку, більш конкретно, права, закріплені в статті 7 і статті 24(2) і (3) Хартії. Таким чином, по-перше, зобов'язання враховувати найкращі інтереси дитини застосовується також у контексті ЕАВ, винесеного щодо матері малолітніх дітей, який, хоча і не адресований цим дітям, має для них значні наслідки. По-друге, кожна дитина має право підтримувати на регулярній основі особисті стосунки та прямі контакти з обома батьками, якщо це не суперечить її інтересам, причому ці інтереси повинні оцінюватися з урахуванням усіх конкретних обставин. Крім того, взаємне задоволення батьків і дітей від компанії один одного є фундаментальним елементом сімейного життя.

Звідси випливає, що судовий орган, який виконує ЕАВ, може, у виняткових випадках, утриматися від його виконання, якщо існує реальний ризик того, що

⁵⁶ Стаття 7 Хартії стосується права на повагу до приватного і сімейного життя, а стаття 24(2) передбачає, що «в усіх діях, що стосуються дітей, ... першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини». Стаття 24(3) передбачає, що «кожна дитина має право підтримувати на регулярній основі особисті стосунки і прямі контакти з обома своїми батьками, якщо це не суперечить її інтересам».

⁵⁷ Стаття 1(2) і (3) цього рамкового рішення.

⁵⁸ Стаття 7 та стаття 24(2) та (3) Хартії.

⁵⁹ Стаття 1(3) цього рамкового рішення.

виконання цього ордеру призведе до порушення вищезазначених основоположних прав. Однак відсутність впевненості з боку цього органу щодо існування в державі-члені, яка видала ордер, умов, порівняно з тими, що існують у державі-члені, яка виконує ордер, стосовно утримання під вартою матерів з малолітніми дітьми та догляду за цими дітьми, не може дозволити зробити висновок, що такий ризик був встановлений. Цей орган зобов'язаний встановити в контексті двоетапної перевірки, по-перше, чи існують системні або загальні недоліки цих умов у державі-члені, що видає рішення, або недоліки цих умов, що впливають на об'єктивно визначену групу осіб, і, по-друге, чи існують серйозні підстави вважати, що через ці умови і в світлі їхнього особистого становища особи, яких стосується ЕАВ, наражатимуться на реальний ризик порушення їхніх основоположних прав.

Якщо судовий орган, що виконує рішення, вважає, що він не володіє всією інформацією, необхідною для прийняття рішення про передачу, він повинен звернутися до судового органу, який видав рішення, з проханням надати додаткову інформацію, а судовий орган, який видав рішення, зобов'язаний її надати. Для того, щоб не зупиняти виконання ЕАВ, ці органи повинні щиро співпрацювати між собою.⁶⁰

Отже, лише тоді, коли судовий орган, що виконує ордер, вважає, беручи до уваги всю наявну в нього інформацію, включаючи можливу відсутність запевнень, наданих судовим органом, який видав ордер, що виконання ЕАВ може призвести до реального ризику порушення основоположних прав зацікавлених осіб, цей орган повинен утриматися від виконання цього ЕАВ.

---

⁶⁰ Принцип щирого співробітництва викладений у першому підпункті статті 4(3) ДФЄС.

V. Конкуренція

1. Угоди, рішення та узгоджена практика (стаття 101 ДФЄС)

Рішення Суду справедливості ЄС (Велика Палата) від 21 грудня 2023 року, *International Skating Union v Commission*, C-124/21 P

[Посилання на повний текст рішення](#)

[Апеляція - Змагання - Правила, запроваджені міжнародною спортивною асоціацією - Фігурне катання - Суб'єкт приватного права, наділений регуляторними, контрольними повноваженнями та повноваженнями щодо прийняття рішень, а також повноваженнями накладати санкції - Правила попереднього затвердження змагань, участі спортсменів у цих змаганнях та арбітражні правила, що регулюють конфлікти - Паралельне здійснення господарської діяльності - Організація та маркетинг змагань - Стаття 101\(1\) ДФЄС - Рішення об'єднання підприємств, що негативно впливає на конкуренцію - Поняття антиконкурентного «об'єкта» та «наслідків» - Можливе виправдання - Умови](#)

Міжнародний союз ковзанярів (ISU), асоціація, що регулюється приватним правом зі штаб-квартирою у Швейцарії, називає себе єдиною міжнародною спортивною федерацією, визнаною Міжнародним олімпійським комітетом (МОК) у сфері фігурного катання на ковзанах та ковзанярського спорту. Здійснюючи нагляд за національними асоціаціями, відповідальними за ці дві дисципліни, які є її членами, ISU поставила собі за мету, відповідно до свого статуту, регулювати, адмініструвати, керувати і просувати ці дисципліни в усьому світі. ISU також здійснює комерційну діяльність, яка передбачає організацію різних змагань зі швидкісного бігу на ковзанах і фігурного катання в контексті міжнародних змагань, таких як чемпіонати Європи та світу, а також Олімпійські зимові ігри.

Відповідно до своєї мети, викладеної в статуті, ISU ухвалила і опублікувала низку актів, що встановлюють її правила, які включають, серед іншого, правила надання попереднього дозволу і правила допуску до змагань. Ці правила визначають умови організації міжнародних змагань з ковзанярського спорту та умови участі спортсменів у таких змаганнях, відповідно. Для того, щоб забезпечити дотримання цих правил, регламенти, встановлені ISU, також включають набір правил, що регулюють санкції. Нарешті, ISU також прийняла правила, що встановлюють механізм арбітражного врегулювання спорів ("арбітражні правила"), які надають Спортивному арбітражному суду, розташованому в Лозанні (Швейцарія), виключну юрисдикцію для розгляду цих спорів.

За скаргою, поданою двома професійними ковзанярками, Європейська комісія рішенням від 8 грудня 2017 року⁶¹ («спірне рішення») встановила, що правила ISU щодо надання попереднього дозволу та відбору несумісні зі статтею 101 ДФЄС, оскільки вони мають на меті обмеження конкуренції. Не дозволяючи професійним ковзаняркам вільно брати участь у міжнародних змаганнях, організованих третіми сторонами, вони позбавляли ці треті сторони послуг спортсменів, необхідних для організації цих змагань. Комісія, таким чином, наказала ISU, під загрозою періодичної сплати штрафних санкцій, припинити виявлене таким чином порушення, не накладаючи, однак, штрафу на неї. Більше того, ця установа встановила, що арбітражний регламент посилює це порушення, оскільки він не дозволяє заінтересованим особам отримати ефективний судовий перегляд рішень, прийнятих ISU, відповідно до правил конкуренції ЄС.

У своєму рішенні від 16 грудня 2020 року⁶² («оскаржуване рішення») за позовом ISU про скасування спірного рішення Загальний Суд постановив, по суті, що спірне рішення не є незаконним у тій мірі, в якій воно стосується правил попереднього дозволу та прийнятності ISU, але що воно є незаконним у тій мірі, в якій воно стосується арбітражного регламенту.

У цьому контексті ISU подала апеляцію на оскаржуване рішення, вимагаючи його скасування в тій мірі, в якій вона вважає, що Комісія правильно класифікувала правила попереднього дозволу та відбору як такі, що мають своїм «об'єктом» обмеження конкуренції в розумінні статті 101(1) ДФЄС. Двоє професійних ковзанярів, які подали вищезгадану скаргу, та Європейська асоціація елітних спортсменів, зі свого боку, подали зустрічну апеляцію на це рішення, вимагаючи його часткового скасування, оскільки воно скасовувало ті аспекти спірного рішення, які стосувалися арбітражного регламенту.

Своїм рішенням, ухваленим в один день з двома іншими рішеннями⁶³ щодо застосування економічного права ЄС до правил, встановлених міжнародними або національними спортивними федераціями, Суд ЄС у складі Великої палати відхилив основну скаргу, але задовольняє зустрічну скаргу і, відповідно, скасовує оскаржуване рішення в тій частині, що стосується арбітражного регламенту. Нарешті, приймаючи остаточне рішення в частині, що стосується позову ISU до Загального суду, Суд справедливості постановив, що жодна зі скарг, поданих ISU з метою оскаржити аналіз цих правил з боку Комісії, не є успішною, в результаті чого її позов також повинен бути відхилений в цьому відношенні.

Ця справа дозволяє Суду Справедливості надати роз'яснення щодо зобов'язань, покладених на спортивні федерації з огляду на положення статті 101(1) ДФЄС, якщо ці федерації, здійснюючи повноваження, передбачені їхніми статутами,

⁶¹ Рішення Комісії С(2017) 8230 остаточне від 8 грудня 2017 року щодо провадження відповідно до статті 101 ДФЄС та статті 53 EEA Agreement (Справа АТ.40208 - Правила відбору Міжнародного союзу ковзанярів).

⁶² Рішення від 16 грудня 2020 року, International Skating Union v Commission (T-93/18, EU:T:2020:610).

⁶³ Рішення від 21 грудня 2023 року, European Superleague Company (C-333/21), та від 21 грудня 2023 року, Royal Antwerp Football Club (C-680/21).

встановили правила, що регулюють їх повноваження з дозволу і контролю, для реалізації яких вони можуть накладати санкції, пов'язані з організацією спортивних змагань, паралельно здійснюючи господарську діяльність у цій галузі. З цього приводу Суд, зокрема, зазначає, що фундаментальна вимога про те, що такі правила повинні бути предметом ефективного судового перегляду, передбачає, що в ситуації з положеннями, які надають обов'язкову та виключну юрисдикцію арбітражному органу з метою вирішення спорів щодо застосування правил, про які йдеться, забезпечення того, щоб суд, покликаний переглядати рішення, ухвалені цим органом, був здатний, по-перше, забезпечити дотримання положень законодавства ЄС про публічний порядок, які включають правила конкуренції, і, по-друге, передати питання, за необхідності, на розгляд Суду Європейських співтовариств, який повинен ухвалити попереднє рішення згідно зі статтею 267 ДФЄС.

Висновки Суду

Основна апеляція

Перш ніж розглядати скарги ISU, якими оскаржуються тлумачення та застосування концепції обмеження конкуренції «об'єктом», про яку йдеться у статті 101(1) ДФЄС, стосовно правил попереднього дозволу та кваліфікаційних критеріїв, Суд визначає предмет оскарження, що знаходиться на його розгляді. У зв'язку з цим він зазначає, що не викликає заперечень той факт, що ISU має бути класифікована, з огляду на положення статті 101 ДФЄС, як «об'єднання підприємств», що здійснює, крім того, господарську діяльність, яка полягає в організації та маркетингу міжнародних змагань з фігурного катання на ковзанах. Крім того, не викликає заперечень той факт, що правила попереднього дозволу та відбору є «рішенням об'єднання підприємств», яке може «вплинути на торгівлю між державами-членами» в розумінні цієї статті. Нарешті, в апеляційному порядку не було оскаржено висновки про те, що таке рішення об'єднання підприємств, якщо припустити, що воно підпадає під заборону, викладену в статті 101(1) ДФЄС, не відповідає різним умовам, необхідним для того, щоб скористатися виключенням, передбаченим статтею 101(3) ДФЄС.

Враховуючи вищевикладене, Суд зазначає, по-перше, що, оскільки заняття спортом є господарською діяльністю, на неї поширюється дія положень права ЄС, що стосуються такої діяльності, за винятком певних специфічних правил, прийнятих виключно з неекономічних міркувань і які стосуються питань, що становлять інтерес виключно для спорту як такого. Крім цих специфічних правил, правила, встановлені спортивними асоціаціями, і, ширше, поведінка асоціацій, які їх встановили, підпадають під дію положень Договору про заснування ДФЄС щодо конкурентного права, якщо дотримано умови застосування цих положень. Це особливо стосується правил, що встановлюють систему попередніх дозволів на проведення спортивних змагань, з одного боку, і правил, що регулюють участь спортсменів у таких змаганнях, з іншого боку, оскільки організація і маркетинг спортивних змагань, а також заняття

спортом як професійною або напівпрофесійною діяльністю є господарською діяльністю.

З огляду на це, оскільки спортивна діяльність, навіть якщо вона здійснюється як економічна діяльність, безперечно, має специфічні характеристики, Суд Справедливості зазначає, що при застосуванні статті 101 ДФЄС класифікація наявності поведінки, що має своїм «об'єктом» недопущення, обмеження або спотворення конкуренції, може включати в себе, поряд з іншими елементами і за умови, що вони є релевантними, такі характеристики, як, наприклад, ті, що пов'язані з характером, організацією або функціонуванням відповідного виду спорту, відповідно до того, наскільки він є професійним.

Далі Суд нагадує про елементи, які визначають наявність поведінки, що має своїм «об'єктом» недопущення, обмеження або спотворення конкуренції, і підкреслює, з самого початку, суворе тлумачення, яке повинно надаватися цьому поняттю, беручи до уваги конкретні правові та доказові правила, що застосовуються до нього. Відповідно, це поняття слід розуміти як таке, що стосується виключно певних видів координації між суб'єктами господарювання або рішень об'єднань суб'єктів господарювання, які за своєю природою виявляють достатній ступінь шкоди для конкуренції, щоб виключити необхідність дослідження їхніх наслідків. Для того, щоб визначити, чи виявляє поведінка, про яку йдеться, такий ступінь шкоди, необхідно, по-перше, вивчити зміст угоди, рішення чи практики, про які йдеться, по-друге, правовий та економічний контекст, частиною якого вони є, і, по-третє, їхні цілі в контексті оцінки, що ґрунтується на врахуванні всіх вищезгаданих елементів. І навпаки, аналіз її наслідків, навіть потенційного позитивного впливу на конкуренцію, не вимагається.

Крім того, Суд зазначає, що з усталеної судової практики випливає, що певні конкретні види поведінки, такі як етичні або принципові правила, встановлені об'єднанням, не підпадають під заборону, встановлену статтею 101(1) ДФЄС, навіть якщо вони мають невід'ємні наслідки у вигляді обмеження конкуренції, за умови, що вони виправдані досягненням законних цілей, які самі по собі не є антиконкурентними за своєю природою, а також за умови, що належним чином встановлена необхідність і пропорційність засобів, що використовуються для досягнення цієї мети. Водночас він зазначає, що ця прецедентна практика не застосовується в ситуаціях, пов'язаних з таким ступенем шкоди, який виправдовує думку про те, що вони мають своїм «об'єктом» недопущення, обмеження або спотворення конкуренції. Саме з огляду на всі ці міркування Суд Справедливості розглядає аргументи ISU, яка намагається оскаржити класифікацію, зроблену у цій справі.

По-перше, Суд Справедливості вважає, що Загальний Суд жодним чином не можна критикувати за те, що він, як і Комісія, дійшов висновку, що, з огляду на тип поведінки, про яку йдеться у цій справі, вивчення її об'єкта слід проводити у світлі прецедентного права, яке впливає з рішень у справах MOTOE⁶⁴ та *Ordem dos Técnicos*

⁶⁴ Рішення від 1 липня 2008 року, MOTOE (C-49/07, EU:C:2008:376).

Oficiais de Contas⁶⁵, що стосуються здійснення одночасно одним і тим же суб'єктом господарювання економічної діяльності та повноважень, які можуть бути використані для недопущення на відповідний ринок суб'єктів господарювання або підприємств, які наразі або потенційно конкурують з ним. У зв'язку з цим він зазначає, що з огляду на конфлікт інтересів, притаманний такій ситуації, таке повноваження, незалежно від його походження, може бути надане певному суб'єкту господарювання лише за умови, що воно підлягає обмеженням, зобов'язанням та перегляду, або що таке повноваження, якщо воно надається суб'єкту господарювання, який займає домінуюче становище в будь-який спосіб, порушуватиме самим фактом свого існування статтю 102 ДФЄС, яку слід розглядати, залежно від обставин, у поєднанні зі статтю 106 ДФЄС. Аналогічно, таке повноваження може розглядатися як таке, що має своїм «об'єктом» запобігання, обмеження або спотворення конкуренції у розумінні статті 101(1) ДФЄС.

У цьому випадку, встановивши, що тип поведінки, про яку йдеться у цій справі, полягав у рішенні об'єднання підприємств, яке надіяло ISU регуляторними, контрольними та санкційними повноваженнями, що дозволяли їй надавати або забороняти доступ потенційно конкуруючих підприємств на ринок організації та маркетингу міжнародних змагань зі швидкісного бігу на ковзанах, на якому ISU також здійснює господарську діяльність, Загальний Суд дійшов правильного висновку, що розгляд такої поведінки має здійснюватися з огляду на принципи, що впливають з рішень у справах MOTOE та Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas.

По-друге, що стосується класифікації поведінки, про яку йдеться у цій справі, то зі згаданої вище судової практики впливає, що необхідно перевірити, чи обмежені відповідні повноваження матеріальними критеріями, які є прозорими, чіткими і точними, що дозволяє уникнути будь-якого свавільного використання, і які повинні бути викладені в доступній формі до будь-якої реалізації цих повноважень. У сфері спорту це може стосуватися, наприклад, критеріїв, які сприяють належному та ефективному проведенню змагань на основі рівності можливостей і заслуг. При цьому, навіть за наявності відповідних критеріїв, вони мають бути такими, щоб гарантувати, що такі повноваження здійснюються без дискримінації, а будь-які санкції, які можуть бути застосовані, є об'єктивними та пропорційними. Нарешті, ці критерії повинні мати можливість ефективного перегляду. Крім того, відповідні повноваження повинні регулюватися прозорими та недискримінаційними детальними процедурними правилами, наприклад, такими, що стосуються строків подання запиту на отримання попереднього дозволу та прийняття рішення за цим запитом, які не повинні підривати потенційно конкуруючі підприємства, перешкоджаючи їхньому ефективному доступу на ринок.

Таким чином, Загальний Суд не допустив правової помилки, розглядаючи мету попереднього дозволу та критеріїв прийнятності, посилаючись на питання, чи були ці правила розроблені таким чином, щоб унеможливити використання повноважень з надання попереднього дозволу і зі здійснення контролю та повноважень накладати

⁶⁵ Рішення від 28 лютого 2013 року, Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas (C-1/12, EU:C:2013:127)

санкції, які вони надають ISU у свавільний, дискримінаційний або непропорційний спосіб. По-третє, що стосується оцінки Загального Суду за результатами розгляду правил, про які йде мова, з огляду на вищезазначені критерії, Суд справедливості вважає, що Загальний Суд не допустив правової помилки, встановивши, що ці правила не були обґрунтовані, у спосіб, який можна перевірити, будь-якою конкретною метою, і що вони надавали ISU дискреційні повноваження приймати рішення щодо запланованих змагань, які підлягають її санкціонуванню, за відсутності прозорих, об'єктивних, недискримінаційних і, отже, таких, що підлягають перегляду, критеріїв. Загальний Суд також правильно постановив, що санкції, які можуть бути застосовані ISU до спортсменів, які беруть участь у змаганнях, що не отримали попередніх дозволів, не відповідають таким критеріям, як забезпечення їхньої об'єктивності та пропорційності.

За таких обставин очевидно, що ці правила можуть бути використані для того, щоб дозволити або виключити з цього ринку будь-яке конкуруюче підприємство, навіть однаково ефективно, або принаймні обмежити створення та просування альтернативних або нових змагань з точки зору їхнього формату або змісту. При цьому ці правила також повністю позбавляють спортсменів можливості брати участь у цих змаганнях, навіть якщо вони можуть бути для них цікавими, наприклад, через інноваційний формат, при дотриманні всіх принципів, цінностей і правил, що лежать в основі відповідної спортивної дисципліни. Нарешті, вони в кінцевому підсумку є такими, що повністю позбавляють глядачів і слухачів будь-якої можливості відвідати ці змагання або подивитися їхню трансляцію. Таким чином, Загальний Суд не допустив жодної правової помилки або помилки в юридичній кваліфікації фактів, встановивши, що Комісія правильно класифікувала правила попереднього дозволу та відбору як такі, що мають своїм «об'єктом» обмеження конкуренції в розумінні статті 101(1) ДФЄС.

Зустрічна апеляція

У зустрічній апеляції Суд Справедливості розглядає скарги, що стосуються висновків, на підставі яких Загальний Суд визнав недійсним аналіз Комісії щодо арбітражного регламенту, а саме, чи можна визнати його обґрунтованим з точки зору існування законних інтересів, пов'язаних зі специфікою виду спорту. У зв'язку з цим Суд Справедливості одразу підкреслює, що арбітражний регламент, про який йде мова, застосовується до спорів, які можуть виникнути у зв'язку із заняттям спортом як видом економічної діяльності на території ЄС. Звідси випливає, що ці правила підпадають під дію конкурентного права ЄС, а отже, вони повинні відповідати йому, оскільки застосовуються на території, на якій діють ДЄС та ДФЄС незалежно від місця заснування суб'єктів, які їх ухвалили. Крім того, оскільки статті 101 і 102 ДФЄС є нормами прямої дії, які надають фізичним особам права, які національні суди повинні захищати і які є питанням публічної політики ЄС, Суд, визнаючи можливість фізичних осіб передавати свої спори до арбітражного органу, рішення якого можуть бути предметом обмеженого судового перегляду, нагадує, що такий перегляд, тим не менш, у будь-якому випадку повинен охоплювати питання про те, чи відповідають ці рішення цим статтям. Така вимога особливо стосується ситуації, коли арбітражний механізм

нав'язується однією особою іншій з метою надання арбітражному органу обов'язкової та виключної юрисдикції.

З огляду на те, що правила, встановлені спортивними асоціаціями, не можуть обмежувати здійснення прав і свобод, наданих особам законодавством ЄС, правила попереднього дозволу та відбору повинні підлягати ефективному судовому контролю. Сама по собі ця вимога означає, що суд, який має юрисдикцію переглядати рішення, винесені арбітражним органом, може підтвердити, що ці рішення відповідають статтям 101 і 102 ДФЄС. Крім того, цей суд повинен відповідати всім вимогам статті 267 ДФЄС, щоб мати право або, залежно від обставин, зобов'язання передати питання на розгляд Суду Справедливості, якщо він вважає, що рішення Суду необхідне щодо питання права ЄС, порушеного у справі, яка перебуває на його розгляді.

У цій справі Суд Справедливості вважає, що Загальний Суд лише встановив, недиференційовано і абстрактно, що арбітражний регламент «може бути виправданий законними інтересами, пов'язаними зі специфічним характером спорту», оскільки він надає «спеціалізованому суду» повноваження розглядати спори, пов'язані з правилами попереднього дозволу та кваліфікаційними вимогами. Таким чином, Загальний Суд не прагнув забезпечити відповідність арбітражного регламенту всім вищезазначеним вимогам і, таким чином, уможливити ефективну перевірку дотримання статті 101 ДФЄС, хоча Комісія правильно послалася на ці вимоги у висновку, що ці правила посилюють антиконкурентний характер правил попереднього дозволу та відбору ISU. Таким чином, Загальний Суд припустився правових помилок.

Більше того, Загальний Суд помилково постановив, що, незважаючи на відсутність ефективного судового контролю, ефективність конкурентного законодавства ЄС забезпечується в повній мірі, враховуючи, по-перше, існування засобів правового захисту, які дозволяють одержувачам рішення про відмову в допуску до участі в конкурсі або рішення про недопущення до участі в конкурсі вимагати відшкодування шкоди, завданого їм таким рішенням, у відповідних національних судах, і, по-друге, можливість подати скаргу до Комісії або національного конкурентного відомства. Ці механізми можуть доповнювати такий перегляд, але не можуть компенсувати його відсутність.

Отже, Суд Справедливості скасовує оскаржуване рішення в тій частині, в якій ним було частково задоволено вимоги ISU про його скасування.

Позов у справі T-93/18

Враховуючи, що частина позову про анулювання, яка залишилася нерозглянутою після скасування частини рішення, що оскаржується, дозволяє винести остаточне рішення, Суд вирішує ухвалити остаточне рішення в цій частині. У зв'язку з цим він, зокрема, зазначає, що якщо Комісія встановить наявність порушення статті 101 або статті 102 ДФЄС, вона має право вимагати шляхом прийняття рішення від відповідних підприємств або об'єднань підприємств припинити це порушення і з цією метою накласти на них коригувальні заходи, які є пропорційними цьому порушенню і необхідними для його негайного припинення. У цій справі, враховуючи сферу застосування вимоги

ефективного судового перегляду, викладену вище, Суд вважає, що Комісія мала рацію, дійшовши висновку, що арбітражний регламент посилив виявлене порушення, ускладнивши судовий перегляд, з огляду на положення права ЄС у сфері конкуренції, рішення Спортивного арбітражного суду, ухвалені після рішень, прийнятих ISU на підставі дискреційних повноважень, наданих їй правилами попереднього дозволу та прийнятності. Крім того, Комісія мала рацію, вимагаючи від ISU покласти край цій ситуації.

Рішення Суду справедливості ЄС (Велика Палата) від 21 грудня 2023 року, *Royal Antwerp Football Club*, C-680/21

[Посилання на повний текст рішення](#)

[Звернення за попереднім рішенням – Конкуренція – Внутрішній ринок – Правила, запроваджені міжнародними та національними спортивними асоціаціями – Професійний футбол – Суб'єкти приватного права, наділені повноваженнями з регулювання, контролю та накладення санкцій – Правила, що вимагають від професійних футбольних клубів використовувати мінімальну кількість гравців молодіжного складу \(«власних вихованців»\) – Стаття 101\(1\) ДФЄС – Рішення асоціації суб'єктів господарювання, що негативно впливає на конкуренцію – Поняття антиконкурентного «об'єкта» та «наслідку» – Виняток за статтею 101\(3\) ДФЄС – Умови – Стаття 45 ДФЄС – Непряма дискримінація за ознакою національності – Обмеження свободи пересування працівників – Можливе виправдання – Умови – Тягар доказування](#)

Союз європейських футбольних асоціацій (UEFA) – це асоціація, діяльність якої регулюється швейцарським законодавством і основна місія якої полягає в моніторингу та контролі розвитку всіх видів футболу в Європі. Вона здійснює нагляд за діяльністю різних європейських національних футбольних асоціацій, відповідальних за організацію футболу у своїх країнах, зокрема у Бельгії – за Королівською бельгійською футбольною асоціацією ASBL (Union royale belge des sociétés de football association; URBSFA). Ці асоціації, як члени UEFA, зобов'язані дотримуватися статутів, регламентів та рішень UEFA, й забезпечувати їх дотримання у своїй державі професійними лігами, що їм підпорядковуються, а також клубами та гравцями.

У 2005 році UEFA встановила правила, відповідно до яких професійні футбольні клуби, які беруть участь у міжнародних міжклубних змаганнях, повинні включати для матчів максимум 25 гравців, з яких щонайменше 8 повинні бути гравцями молодіжного складу, тобто гравцями, які, незалежно від їхньої національності, проходили підготовку у своєму клубі або клубі, що входить до тієї ж національної футбольної асоціації, протягом щонайменше трьох років («правила щодо «гравців молодіжного складу»»). З восьми гравців щонайменше четверо повинні були пройти підготовку в клубі, який включив їх до списку. У 2011 році URBSFA запровадила до свого регламенту правила

стосовно гравців молодіжного складу, які визначалися як гравці, які тренувалися в бельгійському клубі щонайменше три роки незалежно від їхньої національності.

UL є футболістом, який окрім бельгійського громадянства, має громадянство третьої країни. Він професійно займається футболом в Бельгії, де грав за Royal Antwerp, професійний футбольний клуб, що базується в Бельгії, а потім за інший професійний футбольний клуб в Бельгії.

Стверджуючи, що правила, які стосуються «гравців молодіжного складу», суперечать положенням Договору про функціонування Європейського Союзу, UL та Royal Antwerp подали позов до la Cour Belge d'Arbitrage pour le Sport (Спортивний арбітражний суд Бельгії; CBAS) про відшкодування шкоди, завданої такими правилами. Ці вимоги були відхилені CBAS, після чого UL та Royal Antwerp подали позов до tribunal de première instance francophone de Bruxelles (Суд першої інстанції Брюсселя (франкомовний), Бельгія) з вимогою про скасування арбітражного рішення.

Саме в цьому контексті цей національний суд вирішив звернутися до Суду справедливості ЄС з низкою питань у рамках звернення за попереднім рішенням, які, по суті, стосувалися того, чи можуть прийняті UEFA та URBSFA правила щодо «гравців молодіжного складу» відноситися до категорії «угод між суб'єктами господарювання», «рішення об'єднань суб'єктів господарювання» або «узгоджених дій» у розумінні статті 101 ДФЄС. Він також поставив під сумнів сумісність правил, прийнятих URBSFA, зі свободою переміщення працівників, гарантованою статтею 45 ДФЄС.

У своєму рішенні, прийнятому в один день з двома іншими рішеннями⁶⁶ щодо застосування економічного права ЄС до правил, запроваджених міжнародними спортивними федераціями, Суд, засідаючи Великою Палатою, надає роз'яснення щодо застосування статей 45 і 101 ДФЄС до правил, прийнятих спортивними федераціями стосовно складу команд, участі гравців у цих командах і тренувань цих гравців.

Висновки Суду

У якості попереднього зауваження Суд, насамперед, зазначає, що правила щодо «гравців молодіжного складу» підпадають під дію статей 45 і 101 Договору про ДФЄС. У зв'язку з цим він зазначає, що в тій мірі, в якій заняття спортом є господарською діяльністю, воно підпадає під дію положень права ЄС, які застосовуються до цієї діяльності, за винятком деяких конкретних правил, які (i) були встановлені виключно з причин не економічного характеру, і (ii) стосуються питань, що становлять інтерес виключно для спорту як такого. Правила, про які йдеться в основному провадженні, незалежно від того, чи походять вони від UEFA або URBSFA, не підпадають під такий виняток. Вони стосуються господарської діяльності. Більше того, хоча ці правила формально не регулюють умови праці футболістів, їх слід розглядати як такі, що мають безпосередній вплив на цю роботу, оскільки накладають певні умови, підтримувані

⁶⁶ Рішення від 21 грудня 2023 року, *International Skating Union v Commission* (C-124/21), та від 21 грудня 2023 року, *European Superleague Company* (C-333/21).

санкціями, на склад команд, які можуть брати участь у міжклубних футбольних змаганнях, і, відповідно, на участь самих гравців в таких змаганнях.

По-друге, звертаючись до висновків, які слід зробити зі змісту статті 165 ДФЄС, яка встановлює цілі, покладені на діяльність Союзу у сфері спорту та засоби, які можуть бути використані для сприяння досягненню цих цілей, Суд зазначає, що це положення не є спеціальним правилом, яке звільняє спорт від усіх або деяких інших положень первинного права ЄС, що підлягають застосуванню, або вимагає особливого ставлення до спорту в контексті цього застосування. Він також вказує на те, що беззаперечні специфічні характеристики спортивної діяльності можуть братися до уваги разом з іншими елементами і за умови, що вони мають відношення до застосування статей 45 і 101 ДФЄС, хоча вони можуть бути такими лише в контексті і відповідно до умов та критеріїв застосування, передбачених кожним з цих положень.

З огляду на ці зауваження Суд, як перший крок, розглядає, чи сумісні правила UEFA та URBSFA щодо «гравців молодіжного складу» зі статтею 101 ДФЄС.

У зв'язку з цим він, перш за все, зазначає, що правила, які є предметом розгляду в основному провадженні, повинні бути віднесені до категорії «рішення об'єднань суб'єктів господарювання» в тому сенсі, що (i) вони походять від UEFA та URBSFA, які є об'єднаннями суб'єктів господарювання, і (ii) вони мають безпосередній вплив на умови здійснення підприємствами господарської діяльності, які прямо чи опосередковано є їхніми членами.

Далі, щодо того, чи мають ці правила антиконкурентну мету, Суд зазначає, що, по-перше, за своїм змістом вони вимагають від професійних футбольних клубів, які беруть участь у міжклубних футбольних змаганнях під егідою цих асоціацій, під загрозою санкцій включати до заявки на матч мінімальну кількість «гравців молодіжного складу». Таким чином, ці правила за своєю природою обмежують можливість цих клубів включати до заявки гравців, які не відповідають цим вимогам. По-друге, що стосується економічного та правового контексту, частиною якого є ці правила, то з огляду на специфічні характеристики професійного футболу, зокрема його соціальну, культурну та медійну важливість, а також той факт, що цей вид спорту ґрунтується на відкритості та спортивних заслугах, стає очевидним, що такі асоціації, як UEFA та URBSFA, вправі встановлювати правила, які стосуються, зокрема, організації змагань у цій дисципліні, їхнього належного функціонування та участі спортсменів у цих змаганнях, і, зокрема, регулювання умов, за яких професійні футбольні клуби можуть збирати команди для участі у міжклубних змаганнях у межах своєї територіальної юрисдикції. По-третє, що стосується результату, якого прагнуть досягти правила, про які йдеться в основному провадженні, то вони, як видається, обмежують або контролюють один з основних параметрів конкуренції, а саме: набір талановитих гравців, незалежно від клубу або місця, де вони пройшли підготовку, що може дозволити їхній команді здобути перемогу в протистоянні з командою суперницею. Таке обмеження, ймовірно, матиме вплив на конкуренцію, в якій можуть брати участь клуби, причому не лише на «ринку збуту або ринку пропозицій» (upstream

or supply market), який, з економічної точки зору, складається з набору гравців, але й на «низхідному ринку», який, з тієї ж точки зору, складається з міжклубних футбольних змагань.

Незважаючи на це, саме запитуючий суд, у світлі цих роз'яснень та з урахуванням усіх аргументів і доказів, поданих сторонами, повинен з'ясувати, чи свідчать правила, що розглядаються в основному провадженні, за своїм характером про достатній ступінь шкоди для конкуренції, щоб їх можна було вважати такими, що мають своїм «об'єктом» обмеження конкуренції. Якщо це не так, то такий суд далі повинен з'ясувати, чи можна вважати ці правила такими, що фактично або потенційно призводять до обмеження конкуренції на відповідному ринку.

Зрештою, щодо питання про те, чи ці правила повинні бути виправданими або виключеними, Суд нагадує, що певна конкретна поведінка, наприклад, правила етичної або професійної поведінки, встановлені асоціацією, можуть не підпадати під заборону, встановлену статтею 101(1) ДФЄС, навіть якщо вони мають неминучі наслідки для обмеження конкуренції, за умови, що вони виправдані досягненням законних цілей у суспільних інтересах, які самі по собі не є антиконкурентними за своєю природою, а також за умови, що було належним чином встановлено необхідність і пропорційність засобів, які використовуються для досягнення такої мети.

Разом з тим Суд зазначає, що така судова практика не може застосовуватися до поведінки, яка завдає шкоди, що виправдовує висновок про те, що її самоціллю є запобігання, обмеження або спотворення конкуренції, без шкоди для будь-якого можливого винятку відповідно до статті 101(3) ДФЄС, за умови дотримання необхідних для цього вимог, які повинна продемонструвати сторона, що покладається на такий виняток.

Суд нагадує, що для того, аби мати право на таке звільнення, відповідна поведінка повинна, з достатнім ступенем ймовірності, забезпечувати досягнення підвищення ефективності, залишаючи за користувачами справедливу частину прибутку, отриманого в результаті такого підвищення, без запровадження обмежень, які не є обов'язковими для досягнення такого підвищення, і без усунення будь-якої ефективної конкуренції для значної частини відповідних товарів або послуг. Якщо запитуючий суд вважає, що правила щодо гравців молодіжного складу мають на меті або призводять до обмеження конкуренції, то саме він має оцінити, чи були дотримані такі умови в цій справі.

На другому етапі, стосовно питання про те, чи сумісні правила URBSFA щодо «гравців молодіжного складу» зі статтею 45 ДФЄС, Суд зазначає, що ці правила *prima facie* порушують свободу переміщення працівників. Вони ґрунтуються на зв'язку «національного» характеру, оскільки, по-перше, визначають «гравців молодіжного складу» як тих, хто пройшов підготовку в «бельгійському» клубі. По-друге, вони вимагають від професійних футбольних клубів, які бажають брати участь у міжклубних футбольних змаганнях під егідою URBSFA, вносити до списку своїх гравців і включати до заявки на матч мінімальну кількість гравців, які відповідають умовам, щоб мати право на участь у таких змаганнях. З цього випливає, що такі правила, ймовірно, ставлять у невідгідне становище професійних футболістів, які бажають здійснювати

економічну діяльність на території держави-члена, а саме Бельгії, за винятком держави-члена свого походження, і які не відповідають умовам, що вимагаються цими правилами. Таким чином, ці правила можуть призвести до непрямой дискримінації за рахунок гравців, які походять з інших Держав-членів, оскільки вони ризикують діяти переважно на шкоду цим гравцям.

Що стосується будь-якого можливого виправдання Суд нагадує, що заходи недержавного походження можуть бути дозволені, навіть якщо вони перешкоджають свободі пересування, закріпленій в Договорі про функціонування Європейського Союзу, якщо виконано дві сукупні умови, які повинна продемонструвати сторона, яка ці заходи впровадила. Таким чином, по-перше, вжиття цих заходів повинно мати законну мету в суспільних інтересах, яка є сумісною з Договором і, отже, не має суто економічного характеру, і, по-друге, ці заходи повинні відповідати принципу пропорційності, що означає, що вони підходять для забезпечення досягнення цієї мети і не виходять за межі того, що є необхідним для досягнення цієї мети.

У цій справі мета заохочення набору та підготовки молодих професійних футболістів становить таку легітимну мету, що відповідає суспільним інтересам. Що стосується того, чи підходять ці правила для забезпечення досягнення цієї мети, то вона повинна бути оцінена, зокрема, з урахуванням того факту, що, ставлячи на один рівень усіх молодих гравців, які пройшли підготовку в будь-якому клубі, що входить до складу відповідної національної футбольної асоціації, ці правила можуть не створювати реальних і значних стимулів для деяких з цих клубів, особливо тих, що мають значні фінансові ресурси, залучати молодих гравців з метою їхньої самостійної підготовки. Навпаки, така політика набору та тренувань прирівнюється до набору молодих гравців, які вже пройшли підготовку в будь-якому іншому клубі, що також входить до цієї асоціації, незалежно від місця знаходження цього іншого клубу в межах територіальної юрисдикції цієї асоціації. Однак саме місцеві інвестиції в підготовку молодих гравців, особливо коли вона здійснюється невеликими клубами, де це доречно, у партнерстві з іншими клубами в тому ж регіоні і, можливо, у транскордонних масштабах, сприяють здійсненню соціальної та виховної функції спорту.

З огляду на це, Суд зазначає, що зрештою лише сам запитуючий суд повинен оцінити, чи відповідають правила URBSFA умовам, викладеним вище, у світлі аргументів та доказів, наданих сторонами.

2. Зловживання домінуючим становищем (стаття 102 ДФЄС)

Рішення Суду справедливості ЄС (Велика Палата) від 21 грудня 2023 року, *European Superleague Company*, C-333/21

[Посилання на повний текст рішення](#)

Звернення за попереднім рішенням – Конкуренція – Внутрішній ринок – Правила, запроваджені міжнародними спортивними асоціаціями – Професійний футбол – Суб'єкти приватного права, наділені повноваженнями з регулювання, контролю та накладення санкцій – Правила щодо попереднього схвалення змагань, участі футбольних клубів та гравців у цих змаганнях, а також щодо використання комерційних та медійних прав у цих змаганнях, а також щодо використання комерційних та медійних прав, пов'язаних з цими змаганнями – Паралельне ведення господарської діяльності – Організація та маркетинг змагань – Використання пов'язаних комерційних та медійних прав – Стаття 101(1) ДФЄС – Рішення об'єднання суб'єктів господарювання, що негативно впливають на конкуренцію – Поняття антиконкурентного «об'єкта» та «наслідку» – Виняток відповідно до статті 101(3) ДФЄС – Умови – Стаття 102 ДФЄС – Зловживання домінуючим становищем – Обґрунтування – Умови – Стаття 56 ДФЄС – Обмеження свободи надання послуг – Виправдання – Умови – Тягар доказування

Міжнародна федерація футбольних асоціацій (FIFA) – це асоціація, діяльність якої регулюється швейцарським законодавством і яка має на меті, серед іншого, розробку (складання) правил і положень, що регулюють гру у футбол та пов'язані з нею питання, контроль за всіма видами футболу на світовому рівні, а також організацію власних міжнародних змагань. FIFA складається з національних футбольних асоціацій, які є членами шести визнаних нею континентальних конфедерацій, включаючи Союз європейських футбольних асоціацій (UEFA), асоціацію, діяльність якої регулюється швейцарським законодавством, основні завдання якої полягають у моніторингу та контролі розвитку кожного виду футболу в Європі. Як члени FIFA та UEFA, ці національні асоціації зобов'язані, серед іншого, вимагати від своїх членів або афілійованих осіб дотримання статутів, регламентів, директив і рішень FIFA та UEFA, а також забезпечувати їх дотримання всіма зацікавленими сторонами у футболі, зокрема, професійними лігами, клубами та гравцями.

Відповідно до своїх статутів, FIFA та UEFA мають повноваження схвалювати (затверджувати) проведення міжнародних професійних футбольних змагань, у тому числі змагань між футбольними клубами, що входять до складу національної асоціації («міжклубні футбольні змагання»). Вони також можуть організовувати такі змагання та використовувати пов'язані з цим права.

European Superleague Company SL («ESLC») – це компанія, діяльність якої регулюється іспанським законодавством, створена за ініціативою низки професійних

футбольних клубів з метою організації нового європейського міжклубного футбольного змагання, відомого як «Суперліга».

Акціонерна та інвестиційна угода, підписана промоутерами проекту, ставить створення Суперліги в залежність від схвалення FIFA та UEFA як нового змагання, сумісного з їхніми Статутами.

Після оголошення про створення Суперліги FIFA та UEFA 21 січня 2021 року опублікували спільну заяву, в якій заявили про свою відмову визнати це нове змагання і попередили, що будь-який гравець або клуб, який візьме участь у цьому новому змаганні, буде виключений зі змагань, організованих FIFA та UEFA. В іншій заяві UEFA та низка національних асоціацій підтвердили можливість вжиття дисциплінарних заходів щодо учасників Суперліги, зокрема, виключення їх з деяких великих європейських та світових змагань.

За цих обставин ESLC подала позов до Juzgado de lo Mercantil № 17 de Madrid (Господарський суд № 17, м. Мадрид, Іспанія) вимагаючи, по суті, визнання цих заяв, а також дій, за допомогою яких FIFA та UEFA, а також національні асоціації-члени, що входять до їхнього складу, можуть їх реалізувати, неправомірними та шкідливими.

На думку цього суду, FIFA та UEFA займають монопольне або, принаймні, домінуюче становище на ринку організації та маркетингу міжнародних міжклубних футбольних змагань, а також реалізації різних прав, пов'язаних з цими змаганнями. У цьому контексті незрозуміло, чи сумісні деякі положення Статутів FIFA та UEFA з правом ЄС, а також із статтями 101 і 102 ДФЄС, а також із положеннями, що стосуються різних основоположних свобод, гарантованих Договором про функціонування Європейського Союзу.

У своєму рішенні, прийнятому в один день з двома іншими рішеннями⁶⁷ щодо застосування економічного права ЄС до правил, прийнятих міжнародними або національними спортивними федераціями, Суд справедливості ЄС, засідаючи у складі Великої Палати, зазначає, що умови, в яких діють правила, встановлені FIFA та UEFA, що стосуються, з одного боку, попереднього схвалення міжнародних міжклубних футбольних змагань, участі в них футбольних клубів та гравців, а також санкцій, передбачених з метою дотримання цих правил, і, з іншого боку, використання різних прав, пов'язаних з такими змаганнями, можуть розглядатися як такі, що становлять зловживання домінуючим становищем відповідно до статті 102 ДФЄС, а також як антиконкурентна угода відповідно до статті 101 ДФЄС. Суд також ухвалив рішення щодо сумісності правил про попереднє схвалення, участь та санкції зі свободою надання послуг, гарантованою статтею 56 ДФЄС.

Висновки Суду

Суд починає з викладу трьох груп зауважень.

⁶⁷ Рішення від 21 грудня 2023 року, *International Skating Union v Commission* (C-124/21), та від 21 грудня 2023 року, *Royal Antwerp Football Club* (C-680/21).

Перш за все, він зазначає, що питання, поставлені запитуючим судом, стосуються виключно правил, прийнятих FIFA та UEFA щодо попереднього схвалення міжнародних міжклубних футбольних змагань та участі в них професійних футбольних клубів та їхніх гравців, з одного боку, та використання різних прав, пов'язаних з цими змаганнями, з іншого. Відповідно, Суд не покликаний ухвалювати рішення щодо самого існування FIFA та UEFA або обґрунтованості інших правил, прийнятих цими двома федераціями, або, зрештою, щодо існування або характеристик самого проекту Суперліги з огляду на правила конкуренції або економічні свободи, закріплені в Договорі про функціонування Європейського Союзу.

Далі Суд зазначає, що всі правила, щодо яких йому було направлено питання, охоплюються дією положень Договору про конкурентне право, а також положень, що стосуються свободи пересування. У зв'язку з цим він зазначає, що оскільки заняття спортом є економічною діяльністю, то на нього поширюються застосовні до такої діяльності положення права ЄС, за винятком деяких конкретних правил, які були встановлені виключно з неекономічних міркувань і які стосуються питань, що становлять інтерес виключно для спорту як такого. Однак правила, про які йдеться в основному провадженні, незалежно від того, чи походять вони від FIFA або UEFA, не підпадають під цей виняток, оскільки стосуються футболу як господарської діяльності.

Зрештою, щодо наслідків, які можна вивести зі статті 165 ДФЄС, що визначає як цілі, поставлені перед Союзом в галузі спорту, так і засоби, які можуть бути використані для сприяння досягненню цих цілей, Суд зазначає, що це положення не є спеціальним правилом, яке звільняє спорт від усіх або деяких інших положень основних актів ЄС (первинного законодавства ЄС), що підлягають застосуванню до нього, або вимагає особливого ставлення до спорту в контексті цього застосування. Він також нагадує, що беззаперечні специфічні характеристики спортивної діяльності можуть ураховуватися разом з іншими елементами і за умови, що вони мають відношення до застосування положень в Договорі про функціонування Європейського Союзу про конкурентне право і свободу пересування, хоча вони можуть бути такими лише в контексті і відповідно до умов та критеріїв застосування, передбачених у кожному з цих положень.

З огляду на ці зауваження і після того, як Суд зазначив, що FIFA та UEFA повинні бути віднесені до категорії «підприємств» для цілей конкурентного права ЄС в тій мірі, в якій вони здійснюють господарську діяльність, таку як організація футбольних змагань і використання пов'язаних з ними прав, Суд спочатку розглядає питання про те, чи можна вважати встановлення FIFA та UEFA правил про попереднє схвалення міжклубних футбольних змагань та участь у них під загрозою санкцій зловживанням домінуючим становищем згідно зі статтею 102 ДФЄС, з одного боку, та антиконкурентною угодою згідно зі статтею 101 ДФЄС, з іншого.

У зв'язку з цим Суд зазначає, що конкретні характеристики професійного футболу, включаючи його значну соціальну та культурну важливість і той факт, що він викликає значний інтерес ЗМІ, а також той факт, що він заснований на відкритості та спортивних

заслугах, підтверджують висновок про законність підпорядкування організації та проведення міжнародних професійних футбольних змагань загальним правилам, покликаним гарантувати однорідність і координацію таких змагань у рамках загального розкладу матчів, а також сприяти проведенню спортивних змагань, заснованих на рівних можливостях і спортивних заслугах. Також законним є забезпечення дотримання цих загальних правил за допомогою таких правил, як ті, що встановлені FIFA та UEFA щодо попереднього схвалення цих змагань та участі в них клубів і гравців. З цього слідує, що в конкретному контексті професійного футболу та економічної діяльності, яку породжує цей вид спорту, ні ухвалення цих правил, ні їхнє виконання не можуть бути класифіковані, з точки зору їхнього принципу або загалом, як «зловживання домінуючим становищем» згідно зі статтею 102 ДФЄС. Це ж стосується санкцій, запроваджених як доповнення до цих правил, оскільки такі санкції є законними з точки зору їхнього принципу як засобу гарантування ефективності цих правил.

Як би там не було, жодна з цих специфічних ознак не дозволяє вважати легітимним прийняття або застосування правил і санкцій, передбачених як доповнення до них, за відсутності рамок для змістовних критеріїв та детальних процесуальних правил, придатних для забезпечення того, аби вони були прозорими, об'єктивними, недискримінаційними та пропорційними. Точніше необхідно, щоб ці критерії та детальні правила до початку їхнього застосування були викладені в доступній формі. Крім того, для того, щоб ці критерії та детальні правила вважалися недискримінаційними, вони не повинні ставити організацію та маркетинг змагань третіх сторін, а також участь у них клубів і гравців під дію вимог, які або відрізняються від тих, що застосовуються до змагань, організованих і реалізованих суб'єктом прийняття рішення або є ідентичними чи подібними до них, проте є недосяжними або надмірно складними для практичного втілення суб'єктом, який не має такого самого статусу асоціації або таких самих повноважень, що й суб'єкт прийняття рішення, і, відповідно, знаходиться в іншій, відмінній від цього суб'єкта, ситуації. Зрештою, для того, щоб санкції, запроваджені як доповнення до цих правил, не були дискреційними, вони повинні регулюватися критеріями, які мають бути не лише прозорими, об'єктивними, точними та недискримінаційними, але й гарантувати, що ці санкції визначаються в кожному конкретному випадку відповідно до принципу пропорційності з урахуванням, серед іншого, характеру, тривалості та серйозності виявленого порушення.

З цього випливає, що ухвалення та застосування правил попереднього схвалення, участі та санкцій за відсутності рамок для таких правил, які б передбачали змістовні критерії та детальні процесуальні правила для забезпечення того, аби такі правила були прозорими, об'єктивними, точними, недискримінаційними та пропорційними, є зловживанням домінуючим становищем згідно зі статтею 102 ДФЄС.

Що стосується застосування статті 101 ДФЄС до цих правил Суд зазначає, що, хоча заявлені причини встановлення правил попереднього схвалення міжклубних футбольних змагань можуть включати досягнення легітимних цілей, таких як забезпечення дотримання принципів, цінностей і правил гри, що лежать в основі

професійного футболу, вони надають FIFA та UEFA повноваження дозволяти, контролювати та встановлювати умови доступу на відповідний ринок для будь-якого потенційно конкуруючого підприємства, а отже, визначати як ступінь конкуренції, що може існувати на цьому ринку, так і умови, в яких ця потенційна конкуренція може здійснюватися.

Крім того, правила участі клубів і гравців у цих змаганнях можуть посилювати антиконкурентну мету, притаманну будь-якому механізму попереднього схвалення, який не підлягає обмеженням, зобов'язанням і перевірці, які дозволяють забезпечити його прозорість, об'єктивність, точність і недискримінаційність, оскільки не дозволяє будь-якому підприємству, яке організовує потенційно конкуруюче змагання, цілеспрямовано використовувати наявні на ринку ресурси, а саме клуби та гравців, причому останні, якщо вони беруть участь у змаганні, яке не отримало попереднього схвалення FIFA та UEFA, будуть вразливими до санкцій, для яких не існує рамок, які б визначали основні критерії або детальні процесуальні правила, здатні забезпечити їхню прозорість, об'єктивність, точність, недискримінацію і пропорційність.

З цього вбачається, що оскільки рамки, які б передбачали змістовні критерії або детальні процесуальні правила, відсутні, правила, про які йдеться, за своєю природою вказують на достатній ступінь шкоди для конкуренції і, як наслідок, повинні вважатися такими, що мають на меті її запобігання. Відповідно, вони підпадають під дію заборони, передбаченої статтею 101(1) ДФЄС, при цьому немає необхідності досліджувати їхні фактичні або потенційні наслідки.

По-друге, Суд звертається до питання про те, чи можуть правила щодо попереднього схвалення, участі та санкцій, про які йдеться, отримати виняток або вважатися виправданими. У зв'язку з цим Суд нагадує, по-перше, що певна конкретна поведінка, наприклад, етичні або принципові правила, прийняті об'єднанням, можуть виходити за рамки заборони, викладеної в статті 101(1) ДФЄС, навіть якщо вони неминуче обмежують конкуренцію за умови, що виправдані досягненням законних цілей у суспільних інтересах, які самі по собі за своїм характером не є антиконкурентними, і конкретні засоби, що використовуються для досягнення таких цілей, дійсно є необхідними і пропорційними для цієї мети. Однак, він зазначає, що така судова практика не застосовується в ситуаціях, пов'язаних з поведінкою, яка за своєю природою порушує статтю 102 ДФЄС або виявляє достатній ступінь шкоди для обґрунтування висновку про те, що своїм «об'єктом» вона має запобігання, обмеження або спотворення конкуренції в розумінні статті 101 ДФЄС.

Щодо винятків, передбачених статтею 101(3) ДФЄС, то саме сторона, яка посилається (покладається) на такий виняток, повинна продемонструвати, що всі чотири сукупні умови для цього дотримані. Таким чином, поведінка, яка є предметом розгляду, повинна з достатнім ступенем ймовірності уможливити підвищення ефективності, залишаючи за користувачами справедливу частку прибутку, отриманого завдяки таким вигодам, і не накладаючи обмежень, які не є необхідними для досягнення таких вигод, а також не усуваючи будь-яку ефективну конкуренцію для значної частини відповідних товарів або послуг.

Саме запитуючий суд, на підставі доказів, наданих сторонами основного провадження, повинен з'ясувати дотримання таких умов в конкретній справі. При цьому, щодо останньої умови про підтримку ефективної конкуренції Суд зазначає, що запитуючий суд повинен взяти до уваги той факт, що для правил попереднього схвалення, участі та санкцій не існує жодних рамок, які б передбачали змістовні критерії та детальні процесуальні правила, придатні для забезпечення їх прозорості, об'єктивності, точності та недискримінації, і що така ситуація може дозволити суб'єктам прийняття таких правил перешкоджати будь-якій конкуренції на ринку послуг з організації та маркетингу міжклубних футбольних змагань на території ЄС.

Відповідно до практики Суду щодо застосування статті 102 ДФЄС, неправомірна поведінка суб'єкта господарювання, який займає домінуюче становище, може не підпадати під заборону, встановлену цим положенням, якщо відповідний суб'єкт господарювання доведе, що його поведінка була або об'єктивно виправдана зовнішніми, відносно нього обставинами, і пропорційна цьому виправданню, або врівноважена чи навіть переважена перевагами з точки зору ефективності, які також приносять користь споживачеві.

У цій справі, що стосується, по-перше, можливого об'єктивного обґрунтування, то правила, встановлені FIFA та UEFA, мають на меті залишити організацію будь-яких таких змагань за цими організаціями, ризикуючи усунути будь-яку конкуренцію з боку третіх сторін, а це означає, що така поведінка є зловживанням домінуючим становищем, забороненим статтею 102 ДФЄС, яке, до того ж, не виправдовується технічною та комерційною необхідністю. По-друге, що стосується переваг з точки зору ефективності, то саме ці дві спортивні асоціації повинні будуть продемонструвати перед запитуючим судом, що їхня поведінка може призвести до підвищення ефективності, що таке підвищення ефективності протидіє ймовірним шкідливим наслідкам такої поведінки для конкуренції та добробуту споживачів на відповідних ринках, що ця поведінка є необхідною для досягнення такого підвищення ефективності, і що вона не усуває ефективної конкуренції, усуваючи всі або більшість існуючих джерел фактичної чи потенційної конкуренції.

По-третє, щодо правил FIFA та UEFA, які стосуються прав, що впливають з професійних міжклубних футбольних змагань, організованих цими організаціями, Суд зазначає, що з огляду на їхній зміст, те, що вони об'єктивно спрямовані на досягнення конкуренції, а також економічний та правовий контекст, частиною якого вони є, такі правила можуть не лише перешкоджати будь-якій конкуренції між професійними футбольними клубами, що входять до складу національних футбольних асоціацій, які є членами FIFA та UEFA, у сфері маркетингу різних прав, пов'язаних з матчами, в яких вони беруть участь, але й впливати на функціонування конкуренції на шкоду третім особам, які діють серед низки медійних ринків послуг, розташованих в низхідній позиції від такого маркетингу, на шкоду споживачам та телеглядачам.

З цього випливає, що такі правила мають своїм «об'єктом» запобігання або обмеження конкуренції на різних відповідних ринках у розумінні статті 101(1) ДФЄС і становлять «зловживання» домінуючим становищем у розумінні статті 102

ДФЄС, якщо тільки не буде доведено, що вони є виправданими, зокрема, з огляду на досягнення підвищення ефективності та отримання користувачами прибутку. Таким чином, запитуючий суд повинен визначити, по-перше, чи дозволяють переговори про купівлю цих прав з двома ексклюзивними постачальниками фактичним і потенційним покупцям скоротити свої операційні витрати і зменшити невизначеність, з якою вони зіткнулися б, якби їм довелося вести переговори в кожному конкретному випадку з клубами-учасниками, і, по-друге, чи є прибуток, отриманий від централізованого продажу таких прав, очевидною причиною певного «солідарного перерозподілу» у футболі на користь всіх користувачів.

Зрештою, по-четверте, і наостанок, Суд вважає, що правила щодо попереднього схвалення, участі та санкцій є перешкодою для свободи надання послуг, закріпленої в статті 56 ДФЄС. Надаючи можливість FIFA та UEFA здійснювати дискреційний контроль над можливістю будь-якої третьої сторони організувати та продавати міжклубні футбольні змагання на території ЄС, можливістю будь-якого професійного футбольного клубу брати участь у цих змаганнях, а також, як наслідок, можливістю будь-якого іншого суб'єкта господарювання надавати послуги, пов'язані з організацією або маркетингом цих змагань, ці правила мають тенденцію не тільки перешкоджати або робити менш привабливими різні види економічної діяльності, але й повністю запобігати їм, обмежуючи доступ до них для будь-яких новачків. Більше того, відсутність рамок для цих правил, що містить об'єктивні, недискримінаційні, відомі заздалегідь критерії, не дозволяє зробити висновок про те, що їх прийняття виправдане законною метою, яка відповідає суспільним інтересам.

3. Державна допомога

Рішення Суду справедливості ЄС (Велика Палата) від 5 грудня 2023 року, Luxembourg and Others v Commission, C-451/21 P та C-454/21 P

[Посилання на повний текст рішення](#)

Апеляція – Державна допомога – Стаття 107(1) ДФЄС – Податкові рішення, прийняті державою-членом – Допомога, визнана несумісною з внутрішнім ринком – Зобов'язання повернути цю допомогу – Поняття «перевага» – Визначення рамок – «Звичайне» оподаткування за національним законодавством – Перегляд Судом справедливості ЄС тлумачення та застосування національного права Загальним Судом ЄС – Пряме оподаткування – Суворе тлумачення – Повноваження Європейської Комісії – Обов'язок вказувати причини – Юридична класифікація обставин – Поняття «зловживання правом» – Попередня оцінка податковими органами відповідної Держави-члена – Принцип правової визначеності

У період з 2008 по 2014 рік податкові органи Люксембургу ухвалили дві серії податкових рішень щодо двох операцій з реструктуризації, проведених кількома люксембурзькими компаніями, що входять до групи Engie.

Обидві операції з реструктуризації, про які йде мова і які мають схожу економічну та юридичну структуру, полягають у передачі активів однієї компанії в рамках групи Engie дочірній компанії. Для фінансування цієї купівлі дочірня компанія випускає компанії-посереднику безвідсоткові облігації, які при настанні терміну погашення в обов'язковому порядку конвертуються в акції, відомі як *zéro-intérêts obligation remboursable en actions* (облігації з нульовим відсотком, що погашаються акціями (ZORA)). Коли настає термін погашення облігації, дочірня компанія повинна сплатити, шляхом випуску акцій, номінальну вартість облігації плюс «надбавку», що складається з усього прибутку, отриманого дочірньою компанією протягом терміну дії облігації, так званий «приріст ZORA».

Для фінансування придбаної облігації компанія-посередник, зі свого боку, використовує попередньо оплачений договір форвардного продажу, укладений з холдинговою компанією групи Engie, яка є єдиним акціонером як дочірньої компанії, так і компанії-посередника. Після укладення цього договору холдингова компанія сплачує компанії-посереднику суму, що відповідає номінальній вартості ZORA, в обмін на яку компанія-посередник передає холдинговій компанії права на акції, які будуть випущені в кінці ZORA, в тому числі ті, що відповідають, де це застосовно, кумулятивній вартості приросту ZORA.

Після отримання від органів влади Люксембургу інформаційного запиту щодо податкових рішень, прийнятих стосовно групи Engie, Європейська Комісія розпочала офіційну процедуру розслідування. По завершенню цієї процедури Комісія своїм рішенням від 20 червня 2018 року⁶⁸ встановила, що Велике Герцогство Люксембург через свої податкові органи надало групі Engie вибіркову перевагу, в порушення статей 107(1) та 108(3) ДФЄС. Комісія постановила стягнути цю перевагу з бенефіціарів. У своєму рішенні Комісія, по суті, встановила, що в результаті оскаржуваних податкових рішень майже весь прибуток, отриманий дочірніми компаніями Engie в Люксембурзі, не був оподаткований.

Велике Герцогство Люксембург та компанії групи Engie подали позови про скасування цього рішення, які були відхилені Загальним Судом⁶⁹.

За результатами розгляду апеляцій, поданих Великим Герцогством Люксембург та компаніями групи Engie, Суд справедливості ЄС у складі Великої Палати скасовує рішення Загального Суду, а потім, ухвалюючи остаточне рішення у спорі, також скасовує оскаржуване рішення. У цьому контексті він роз'яснює свою судову практику щодо визначення та аналізу правових рамок, з огляду на які слід оцінювати вибірковість податкових заходів для з'ясування того, чи є вони державною допомогою для цілей статті 107(1) ДФЄС.

⁶⁸ Рішення Комісії (ЄС) 2019/421 від 20 червня 2018 року про державну допомогу SA.44888 (2016/C) (ex 2016/NN) імplementоване Люксембургом на користь Engie (OJ 2019 L 78, стор. 1; «рішення, про яке йдеться»).

⁶⁹ Рішення від 12 травня 2021 року, *Luxembourg and Others v Commission* (T-516/18 та T-525/18, EU:T:2021:251).

Висновки Суду

Перш за все, Суд визнає прийнятними підстави апеляцій щодо оскарження висновків Загального Суду стосовно рамок за люксембурзьким законодавством, яку Комісія визначила з метою перевірки того, чи надали оскаржувані податкові рішення вибірково перевагу групі компаній Engie.

У зв'язку з цим Суд зазначає, що питання про те, чи адекватно визначив Загальний Суд відповідну основу за люксембурзьким законодавством і, як наслідок, чи правильно протлумачив національні положення, що складають цю систему, є питанням права, яке може бути переглянуте Судом в апеляційному порядку. Тому, аргументи заявників, спрямовані на те, аби поставити під сумнів вибір основи або її значення на першому етапі аналізу наявності селективної переваги, є прийнятними, оскільки цей аналіз походить з правової класифікації національного права на основі положення права ЄС.

Визнавши ці підстави прийнятними, Суд нагадує, що для того, щоб класифікувати національний податковий захід як «вибірковий» для цілей застосування статті 107(1) ДФЄС, Комісія повинна почати з визначення рамок, тобто «звичайної» податкової системи, застосовної у відповідній державі-члені, і, в якості другого етапу, продемонструвати, що спірний податковий захід є відступом від цієї системи, оскільки розмежує операторів, які, з огляду на мету цієї системи, перебувають у порівнянній фактичній і правовій ситуації.

З цього приводу Суд також зазначає, що за межами сфер, в яких податкове право ЄС було гармонізовано, саме відповідна держава-член, реалізуючи свою власну компетенцію в питаннях прямого оподаткування, визначає характеристики, що становлять податок, які, в принципі, визначають основу або «звичайний» податковий режим. Це включає, зокрема, визначення бази оподаткування, оподатковуваної події та будь-яких винятків, на які поширюється податок. З цього випливає, що для визначення таких рамок слід брати до уваги лише національне законодавство, що застосовується у відповідній державі-члені ЄС. Однак, цей висновок, не виключає можливості того, що сама основа, як вона впливає з національного законодавства, є несумісною з правом ЄС про державну допомогу, оскільки відповідна податкова система була налаштована відповідно до явно дискримінаційних параметрів, призначених для обходу такого законодавства.

З огляду на ці принципи Суд вважає, що для того, аби довести вибірковість оскаржуваних податкових рішень, Комісія спиралася на чотири лінії аргументації, другу з яких підтримав Загальний Суд в оскаржуваному рішенні. У зв'язку з цим, другою лінією аргументації Комісія стверджувала, що звільнення від оподаткування доходів, що відповідають приростам ZORA, надане відповідно до податкових рішень на рівні холдингових компаній, відступає від «звичайного» застосування статей 164 і 166

Закону Люксембургу про податок на прибуток («LIR») ⁷⁰ щодо, відповідно, оподаткування розподілу прибутку та звільнення учасників від оподаткування доходів.

Велике Герцогство Люксембург, оскарживши тлумачення Комісією статей 164 і 166 Закону про податок на прибуток, зазначає, що якщо тлумачення «звичайного» податкового режиму, надане відповідною Державою-членом, сумісне з формулюванням відповідних положень, Комісія може відступити від цього тлумачення лише в тому випадку, якщо вона може встановити на основі надійних і послідовних доказів, які були предметом обміну аргументами, що інше тлумачення переважає в прецедентному праві або адміністративній практиці цієї держави-члена.

Однак елементи, на які спирався Загальний Суд, не дозволили йому обґрунтовано зробити висновок, що Комісія на рівні необхідного правового стандарту змогла встановити, що стосовно тлумачення статей 164 і 166 LIR, в люксембурзькому законодавстві переважає інше тлумачення, ніж те, яке було запропоновано Великим Герцогством Люксембург, і що це тлумачення є сумісним з формулюванням цих положень. Таким чином, Суд вважає, що Загальний Суд підтримав другу лінію аргументації, висунуту Комісією з метою встановлення вибіркової податкових рішень, на основі аналізу, який був спотворений юридичною помилкою та перекручуванням фактів.

Суд також розглядає аргументи заявників щодо четвертої лінії аргументації, висунутої Комісією в якості альтернативи з метою встановлення вибіркової оскаржуваних податкових рішень, згідно з якою вибіркова перевага виникла внаслідок незастосування податковими органами Люксембургу статті 6 Закону про податкові коригування ⁷¹ щодо зловживання правом. З цього приводу заявники оскаржують аналіз Загального Суду, згідно з яким Комісія могла встановити вибіркового характеру податкових рішень з огляду на зміст цієї статті, не беручи до уваги національну адміністративну практику, пов'язану з цим положенням, з тієї підстави, що це положення не викликало жодних труднощів у тлумаченні.

У зв'язку з цим Суд нагадує, що класифікація податкового заходу як «вибіркового» передбачає не тільки знання змісту положень відповідного закону, але й вимагає вивчення їх обсягу на основі, серед іншого, адміністративної та судової практики відповідної держави-члена. Він також підкреслює, що стаття 6 Закону про податкові коригування щодо зловживання правом за своїм характером є особливо загальною. Рішення про включення такого положення та визначення способу його застосування належить до компетенції держав-членів у питаннях прямого оподаткування у сферах, які не були гармонізовані відповідно до права ЄС, а отже, в межах їхньої бюджетної (фінансової) автономії.

За таких обставин Комісія не могла дійти висновку, що незастосування статті 6 Закону про податкові коригування податковими органами Люксембургу з метою відмови у наданні податкового режиму, якого вимагав платник податків у запиті на

⁷⁰ Loi du 4 décembre 1967, concernant l'impôt sur le revenu (Закон від 4 грудня 1967 року про податок на прибуток on) (Mémorial A 1967, стор. 1228) із змінами.

⁷¹ Steueranpassungsgesetz (Закон про податкове коригування) від 16 жовтня 1934 року (Mémorial A 1934, стор. 9001).

отримання податкового рішення, призвело до надання вибіркової переваги, якщо тільки таке незастосування не впливає з національної судової практики або адміністративної практики, пов'язаної з цим положенням. Якби це було не так, Комісія могла б сама визначати, що є або не є правильним застосуванням такого положення, що виходило б за межі повноважень, наданих їй Договорами у сфері перегляду державної допомоги.

Відповідно, Суд доходить висновку, що Загальний Суд також допустив помилку права встановивши, що Комісія не була зобов'язана брати до уваги адміністративну практику податкових органів Люксембургу щодо статті 6 Закону про податкове коригування, на тій підставі, що це положення не викликало жодних труднощів у тлумаченні.

З огляду на вищевикладене Суд скасовує оскаржуване рішення. Крім того, вважаючи, що стан провадження дозволяє ухвалити остаточне рішення у справі, Суд далі сам розгляне позови про скасування оскаржуваного рішення, подані Великим Герцогством Люксембург та компаніями групи «Engie».

Обґрунтовуючи свої вимоги про скасування, ці сторони оспорюють, по суті, чотири аргументи, на які спиралася Комісія, щоб встановити вибірковість оскаржуваних податкових рішень.

Що стосується другої аргументації, висунутої Комісією, згідно з якою звільнення від оподаткування доходів, що відповідають приростам ZORA, надане відповідно до податкових рішень на рівні холдингових компаній, відступає від «звичайного» застосування статей 164 і 166 LIR, Суд зазначає, по-перше, що з аналізу підстав апеляцій впливає, що оцінка Загального Суду є неправомірною внаслідок перекручування фактів. По-друге, Суд підтверджує, що в оскаржуваному рішенні Комісія відійшла від тлумачення статей 164 і 166 LIR, наданого Великим Герцогством Люксембург, не встановивши, що це тлумачення є несумісним з формулюванням цих положень або що переважає інше тлумачення в судовій або адміністративній практиці Люксембургу, що є помилкою права.

Після того, як Суд встановив, що з аналізу підстав апеляцій впливає, що четверта аргументація також була юридично хибною, він розглядає підстави для скасування, пов'язані з першою та третьою аргументацією, в яких Комісія покладалася на нормативну базу, що охоплює систему податку на прибуток підприємств у Люксембурзі, з метою встановлення вибіркової податкових рішень.

У зв'язку з цим Суд зазначає, зокрема, що основа або «звичайний» податковий режим повинні включати положення, що встановлюють звільнення, які національні податкові органи вважали застосовними до даної справи, якщо, як у цій справі, ці положення самі по собі не надають селективної переваги для цілей статті 107(1) ДФЄС. У такій ситуації, з огляду на власну компетенцію держав-членів у питаннях прямого оподаткування та поваги до їхньої бюджетної (фінансової) автономії, Комісія не може встановити відступ від рамок просто встановивши, що захід відхиляється від загальної мети оподаткування всіх компаній-резидентів відповідної держави-члена, не беручи до уваги положення національного законодавства, що визначають спосіб досягнення цієї

мети. У цій справі Комісія не включила статтю 166 LIR до рамок, що охоплюють систему оподаткування прибутку підприємств у Люксембурзі, незважаючи на те, що це положення є правовою основою для прийняття податкових рішень, про які йдеться. Тому, Суд дійшов висновку, що ця помилка неминуче спотворила весь аналіз вибірковості, проведений Комісією на основі бази, що охоплює систему корпоративного податку на прибуток в Люксембурзі.

З огляду на вищевикладене, Суд задовольняє вимоги про скасування спірного рішення, відповідно до яких при визначенні вибіркової переваги були допущені помилки оцінки та помилка права, й, відповідно, скасовує це рішення.

Рішення Суду справедливості ЄС (Четверта Палата) від 7 грудня 2023 року, *RegioJet and STUDENT AGENCY*, C-700/22

[Посилання на повний текст рішення](#)

Звернення за попереднім рішенням – Регламент (ЄС) 2015/1589 – Існуюча та нова допомога – Допомога, надана всупереч процесуальним правилам, викладеним у статті 108(3) ДФЄС – Сплив строку позовної давності, передбаченого статтею 17 Регламенту (ЄС) 2015/1589 – Зобов'язання національного суду ухвалити рішення про повернення допомоги

26 червня 2008 року *České dráhy a.s.*, залізничне підприємство, засноване в Чеській Республіці, уклало договір з Національною залізничною адміністрацією, згідно з яким перше передало частину свого підприємства останній.

RegioJet a.s. та *STUDENT AGENCY k.s.*, конкуренти *České dráhy*, стверджують, що ціна, яку останній отримав в контексті цієї угоди, є державною допомогою в розумінні статті 107(1) ДФЄС, і що вона є незаконною, оскільки про неї не було повідомлено Європейську Комісію, й вона не була нею санкціонована відповідно до статті 108(3) ДФЄС.

Спір, який виник у чеських судах з цього приводу, був предметом розгляду Верховним судом Чеської Республіки (*Nejvyšší soud*).

Цей спір, зокрема, порушує питання про те, чи перешкоджає сплив 10-річного строку позовної давності, передбаченого статтею 17(1) Регламенту 2015/1589,⁷² внаслідок чого незаконно надана допомога стає існуючою, національному суду, який розглядає заяву про стягнення незаконної допомоги, прийняти рішення про повернення такої допомоги підприємством-одержувачем. На запитання Верховного суду Чехії Суд справедливості ЄС відповів негативно.

Висновки Суду

⁷² Регламент Ради (ЄС) 2015/1589 від 13 липня 2015 року, який встановлює детальні правила застосування Статті 108 Договору про функціонування Європейського Союзу (OJ 2015 L 248, стор. 9).

По-перше, Суд нагадує, що національні суди та Комісія виконують взаємодоповнюючі та окремі ролі у забезпеченні дотримання правил державної допомоги, передбачених Договором. В той час як оцінка сумісності заходів допомоги з внутрішнім ринком належить до виключної компетенції Комісії, що підлягає перегляду судами ЄС, саме національні суди повинні забезпечити захист прав осіб у випадках порушення зобов'язання про попереднє повідомлення Комісії про державну допомогу відповідно до статті 108(3) ДФЄС.

Стосовно наслідків спливу 10-річного строку, передбаченого статтею 17(1) Регламенту 2015/1589 щодо національних процедур повернення незаконної допомоги, Суд зазначає, що цей Регламент не містить жодних положень, які стосуються повноважень та обов'язків національних судів, які продовжують регулюватися положеннями Договору. Таким чином, у статті 17(1) Регламенту 2015/1589 йдеться лише про повноваження Комісії щодо стягнення державної допомоги.

У випадках, коли немає законодавства ЄС з цього питання, незаконна допомога має бути стягнута національними органами влади відповідно до правил, встановлених застосовним національним законодавством. У цьому контексті, правила позовної давності, які можуть бути застосовані, є нормами національного законодавства, з урахуванням принципів ефективності та еквівалентності.

Зрештою, Суд зазначає, що підприємство-одержувач, České dráhy, не може посилатися на той факт, що національні суди не мають повноважень приймати рішення про повернення існуючої допомоги, що підпадає під дію статті 108(1) ДФЄС. Хоча згідно зі статтею 1(b)(iv) та статтею 17(3) Регламенту 2015/1589, допомога, яка вступила в дію з порушенням статті 108(3) ДФЄС, стає існуючою після закінчення строку позовної давності, встановленого статтею 17(1) цього Регламенту, факт залишається фактом, що це положення не має наслідку ретроактивного врегулювання державної допомоги, визнаної незаконною лише тому, що вона стає існуючою допомогою.

З огляду на вищевикладене Суд вважає, що стаття 108(3) ДФЄС повинна тлумачитися як така, що національні суди можуть приймати рішення про повернення державної допомоги, наданої з порушенням зобов'язання про попереднє повідомлення, передбаченого цим положенням, навіть якщо строк позовної давності, встановлений статтею 17(1) Регламенту 2015/1589, щодо цієї допомоги сплив, а отже, така допомога повинна розглядатися як існуюча допомога.

Рішення Суду справедливості ЄС (Друга Палата) від 14 грудня 2023 року, Commission v Amazon.com and Others, C-457/21 P

[Посилання на повний текст рішення](#)

Апеляція – Державна допомога – Стаття 107(1) ДФЄС – Податкове рішення, прийняте державою-членом – Допомога, визнана несумісною з внутрішнім ринком – Поняття «перевага» – Визначення рамок – «Звичайне» оподаткування відповідно до

національного законодавства – Принцип витягнутої руки – Перегляд Судом справедливості ЄС тлумачення та застосування національного законодавства Загальним Судом

З 2006 року група Amazon здійснювала свою комерційну діяльність в Європі через дві компанії, засновані в Люксембурзі, а саме: Amazon Europe Holding Technologies SCS («LuxSCS») та Amazon EU Sàrl («LuxOpCo»), дочірньої компанії LuxSCS, що повністю належить Amazon.

У цьому контексті LuxSCS за різними угодами, укладеними з американськими компаніями групи Amazon, отримала право на використання певних прав інтелектуальної власності, що стосуються, головним чином, технологій, клієнтських даних і торгових марок цієї групи, а також право на субліцензію охоплених ними нематеріальних активів. На цій підставі LuxSCS уклала, серед іншого, ліцензійну угоду з LuxOpCo, як з основним оператором бізнесу групи Amazon в Європі. За цією угодою LuxOpCo зобов'язалася виплачувати LuxSCS роялті в обмін на використання нематеріальних активів.

У 2014 році група Amazon зазнала нової реструктуризації, і договірні відносини між LuxSCS та LuxOpCo більше не мали сенсу.

В межах підготовки до реструктуризації 2006 року податкові органи Люксембургу на запит групи Amazon видали податкове рішення, яке підтверджувало режим LuxOpCo та LuxSCS для цілей оподаткування податком на прибуток підприємств у Люксембурзі. По-перше, це податкове рішення підтвердило, що LuxSCS не підлягає оподаткуванню податком на прибуток підприємств у Люксембурзі через свою юридичну форму, і, по-друге, затвердило метод розрахунку щорічного роялті, який LuxOpCo має сплачувати LuxSCS за вищезгаданою ліцензійною угодою.

Рішенням від 4 жовтня 2017 року⁷³ («оскаржуване рішення») Європейська Комісія встановила, що це податкове рішення, а також його щорічна імплементація з 2006 по 2014 рік становили допомогу групі Amazon, несумісну з внутрішнім ринком у розумінні статті 107 ДФЄС. У зв'язку з цим Комісія встановила, що метод розрахунку щорічного роялті, яку LuxOpCo мала сплачувати LuxSCS, як це було підтверджено в податковому рішенні, не дозволяв досягати результату за принципом «витягнутої руки». На думку Комісії, щорічний роялті, розрахований за цією методикою, був надто високим, що штучно зменшило базу оподаткування LuxOpCo.

Розглянувши два позови про скасування рішення, подані Великим Герцогством Люксембург та групою Amazon, Загальний Суд рішенням від 12 травня 2021 року⁷⁴ скасував це рішення на тій підставі, що Комісії не вдалося довести наявність переваги у розумінні статті 107(1) ДФЄС.

Апеляція, подана Комісією, була відхилена Судом справедливості ЄС, який, змінивши підстави та розширивши своє рішення у справі Fiat Chrysler Finance Europe

⁷³ Рішення Комісії (ЄС) 2018/859 від 4 жовтня 2017 року про Державну допомогу SA.38944 (2014/C) (ex 2014/NN) імплементовану Люксембургом щодо Amazon (OJ 2018 L 153, стор. 1).

⁷⁴ Рішення від 12 травня 2021 року, Luxembourg and Amazon v Commission (T-816/17 та T-318/18, EU:T:2021:252)

v Commission⁷⁵, вирішив, що застосовуючи в цьому рішенні принцип «витягнутої руки», навіть якщо цей принцип не був включений до податкового законодавства Люксембургу на момент прийняття податкового рішення, Комісія припустилася помилки у визначенні рамок, відповідно до яких це податкове рішення мало бути оцінене, що звело нанівець усі її міркування про наявність вибіркової переваги.

Висновки Суду

Як перший крок, Суд визнає прийнятними підстави апеляції, якими оскаржується тлумачення та застосування принципу витягнутої руки, зроблені Загальним Судом в підтримку його висновку про те, що Комісії не вдалося продемонструвати наявності переваги в розумінні статті 107(1) ДФЄС.

Оскільки Комісія включила принцип витягнутої руки до рамок, які використовувалися нею для цілей перевірки наявності вибіркової переваги, Суд вважає, що питання про те, чи в оскаржуваному рішенні Загальний Суд адекватно визначив відповідні рамки і, відповідно, чи правильно витлумачив і застосував їхні складові положення, є питанням права, яке може бути переглянуте Судом справедливості ЄС в порядку апеляції.

З цього випливає, що аргументи Комісії, направлені на те, щоб поставити під сумнів тлумачення та застосування принципу витягнутої руки, наведені Загальним Судом для того, щоб постановити, що система відліку, використана в оскаржуваному рішенні, була неправильною і, отже, що існування переваги на користь групи Amazon не було встановлено.

По суті справи Суд, в якості другого кроку, нагадує, що, згідно з правом ЄС, принцип витягнутої руки не може застосовуватися для цілей аналізу податкових заходів у контексті статті 107(1) ДФЄС, якщо тільки він не визнаний відповідним національним законодавством і не відповідає правилам, визначеним цим законодавством. Таким чином, Загальний Суд припустився правової помилки, встановивши, що Комісія в загальному порядку може застосовувати принцип витягнутої руки в контексті імплементації статті 107(1) ДФЄС, не вказавши, що ця установа повинна була, як попередній крок, переконатися в тому, що цей принцип інкорпорований у податкове законодавство Люксембургу, і що воно містить пряме посилання на нього як такий.

Крім того, посилаючись на Керівні принципи Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD) для транснаціональних компаній як такі, що мають «певне практичне значення» при оцінці дотримання принципу витягнутої руки, незважаючи на те, що ці керівні принципи не є обов'язковими для Держав-членів OECD, Загальний Суд припустився ще однієї правової помилки, адже визнав, як саме собою належне застосування цих принципів, не перевіrivши, чи переконалася Комісія в тому, що люксембурзьке податкове законодавство містить пряме посилання на них.

---

⁷⁵ Рішення від 8 листопада 2022 року, Fiat Chrysler Finance Europe v Commission (C-885/19 P та C-898/19 P, U:C:2022:859; «рішення у справі Fiat»).

Відповідно, Суд доходить висновку, що аналіз Загального Суду про умову наявності вибіркової переваги для цілей статті 107(1) ДФЄС, є неправомірним, оскільки ґрунтується на неправильному визначенні відповідних рамок.

Як третій крок, Суд все ж вирішує відхилити апеляційну скаргу в повному обсязі, замінивши підстави.

У зв'язку з цим Суд вважає, по-перше, що для встановлення наявності переваги на користь групи Amazon Комісія застосувала принцип витягнутої руки так, ніби він визнаний таким у праві ЄС, хоча з рішення у справі Fiat зрозуміло, що в чинному законодавстві ЄС не існує автономного принципу витягнутої руки, який застосовується незалежно від включення цього принципу в національне законодавство.

По-друге, Комісія вважала, що люксембурзький закон про податок на прибуток був протлумачений податковою адміністрацією як такий, що закріплює принцип «витягнутої руки» в податковому законодавстві Люксембургу. Однак, як видно з рішення у справі Fiat, лише включення цього принципу до національного законодавства, яке, як мінімум, вимагає прямого посилання на нього, дозволило б Комісії застосувати його при визначенні наявності вибіркової переваги в розумінні статті 107(1) ДФЄС. Як визнала сама Комісія в оскаржуваному рішенні, ця вимога не була виконана на момент прийняття податкового рішення, а отже, орган не міг ретроактивно застосувати цей принцип у цьому рішенні.

По-третє, Суд вважає, що застосувавши в оскаржуваному рішенні Керівні принципи ОЕСД з трансфертного ціноутворення, не продемонструвавши, що вони були повністю або частково прямо прийняті в законодавстві Люксембургу, Комісія порушила заборону, про яку згадується в рішенні у справі Fiat, беручи до уваги при розгляді питання про наявність вибіркової податкової переваги в розумінні статті 107(1) ДФЄС і з метою встановлення податкового тягаря, який зазвичай повинен нести суб'єкт господарювання, параметри і правила, зовнішні по відношенню до відповідної національної податкової системи, такі як ці керівні принципи, якщо тільки ця національна податкова система не містить прямого посилання на них.

Беручи до уваги вищевикладене, Суд доходить висновку, що Загальний Суд мав повне право визнати, що Комісія не встановила існування переваги на користь групи Amazon у розумінні статті 107(1) ДФЄС, і, відповідно, скасувати оскаржуване рішення. Відповідно, він у повному обсязі відхиляє апеляційну скаргу Комісії.

VI. Зближення законодавства: торговельна марка Європейського Союзу

Рішення Загального Суду (Шоста Палата) від 6 грудня 2023 року, *BB Services v EUIPO – Lego Juris* (Форма іграшкової фігурки з виступом на голові), T-297/22

[Посилання на повний текст рішення](#)

Торговельна марка ЄС – Провадження щодо недійсності – Тривимірна торговельна марка ЄС – Форма іграшкової фігурки з виступом на голові – Абсолютні підстави для недійсності – Знак, що складається виключно з форми, яка впливає з характеру самих товарів – Знак, що складається виключно з форми товарів, яка необхідна для отримання технічного результату – Стаття 7(1)(e)(i) та (ii) Регламенту (ЄС) № 40/94 (наразі Стаття 7(1)(e)(i) та (ii) Регламенту (ЄС) 2017/1001)

Компанія «Lego Juris A/S», сторона у цій справі, є власником тривимірної торговельної марки ЄС, що представляє іграшкову фігурку з виступом на голові, зареєстрованої в Європейському агентстві інтелектуальної власності (EUIPO).⁷⁶

Заявник – компанія «BB Services GmbH» – подала до EUIPO заяву про визнання цього знака недійсним на тій підставі, що він складається виключно, по-перше, з форми, що є результатом характеру самого товару, і, по-друге, з форми, яка необхідна для отримання технічного результату.⁷⁷

EUIPO відхилило заяву про визнання знака недійсним.

Своїм рішенням Загальний Суд відхилив позов заявника. Він вказує на критерії оцінки знаків, які складаються виключно з природної або функціональної форми товару для цілей статті 7(1)(e)(i) та (ii) Регламенту № 40/94, застосовуючи відповідну прецедентну практику Суду справедливості ЄС.

Висновки Суду

Що стосується першого твердження про порушення статті 7(1)(e)(i) Регламенту № 40/94, яка забороняє реєстрацію знаків, що складаються виключно з форми, яка впливає з природи (характеру) самих товарів, Загальний Суд застосовує за аналогією прецедентне право щодо пункту 1(e)(ii) цієї статті.⁷⁸ З цього випливає, що для визначення основних характеристик знака, про який йдеться, може бути використана інформація, відмінна від графічного зображення, наприклад, сприйняття відповідною громадськістю. Підстава для відмови, викладена в статті 7(1)(e)(i) Регламенту № 40/94, не може застосовуватися, якщо існує хоча б одна суттєва характеристика зображення, яка не впливає з природи (характеру) самих товарів, в результаті чого

⁷⁶ Торговельна марка була зареєстрована для товарів Класів 9, 25 and 28.

⁷⁷ В розумінні статті 7(1)(e)(i) та (ii) Регламенту Ради (ЄС) No 40/94 від 20 грудня 1993 року про торгову марку Співтовариства (OJ 1994 L 11, стор. 1), зі змінами, взяті у поєднанні із Статтею 51(1)(a) цього регламенту.

⁷⁸ Див., серед іншого, рішення від 6 березня 2014 року, *Pi-Design and Others v Yoshida Metal Industry* (C-337/12 P to C-340/12 P, EU:C:2014:129), та від 23 квітня 2020 року, *Gömböc* (C-237/19, EU:C:2020:296).

торговельна марка не складається «виключно» з зображення, яке впливає з природи (характеру) самих товарів.

Для того, щоб визначити, чи підпадають відповідні товари під цю категорію знаків, Суд, перш за все, зазначає, що товари складаються з «іграшкових фігурок, що з'єднуються між собою», які мають два призначення, а саме: гра, що має нетехнічний характер, і можливість їх збирати або комбінувати, що має технічний характер. Таким чином, EUIPO дійшло правильного висновку, що ці товари за своєю природою (характером) підпадають під категорію іграшкових фігурок. З іншого боку, він не дійшов висновку, що за своєю природою вони також підпадають під категорію будівельних фігурок, що з'єднуються між собою.

Далі Суд підтримує твердження EUIPO про те, що основні характеристики торговельної марки складаються з форми фігури, яка має людську подобу, та її декоративних та творчих елементів, а саме: циліндричної форми голови, короткої та прямокутної форми шиї та трапецієподібної форми тулуба («декоративні та творчі характеристики»). Тим не менше, EUIPO не визнало суттєвими «технічні» характеристики, а саме виступ на голові, руки, оснащені гачками, та отвори в задній частині ніг і під ногами («технічні характеристики»). При цьому EUIPO взяло до уваги лише графічне зображення торговельної марки та не урахувало іншу корисну інформацію щодо характеру фактичних товарів, зокрема, обізнаність громадськості про модульну будівельну систему Lego Juris A/S.

Зрештою, Суд зазначає, що EUIPO мало рацію, встановивши, що декоративні та творчі характеристики можуть бути змінені та сконфігуровані, в принципі, з «широкою свободою дизайну», в результаті чого принаймні одна суттєва характеристика товару, про який йде мова, не притаманна його родовій функції іграшкової фігури або функції будівельної фігури, що з'єднується з іншими. Таким чином, Суд доходить висновку, що, незважаючи на помилки в оцінці, про які йшлося вище, EUIPO мало рацію, підтвердивши, що спірна торговельна марка відповідає критеріям для реєстрації відповідно до статті 7(1)(e)(i) Регламенту № 40/94.

Що стосується другого твердження про порушення статті 7(1)(e)(ii) Регламенту № 40/94, яка забороняє реєстрацію знаків, що складаються виключно з форми товару, необхідної для отримання технічного результату, Суд зазначає, що ця стаття не застосовується, якщо є основний нефункціональний елемент, такий як декоративний або творчий елемент, який є суттєвою характеристикою знака, про який йде мова, але який не є необхідним для отримання технічного результату, для якого призначені відповідні товари.

У цій справі Суд, перш за все, вважає, що EUIPO мало рацію, встановивши, що нетехнічний результат товару полягає у здатності до гри та нагадуванні «манекена» за людськими рисами. Однак, він не врахував, що технічний результат продукту також включає його з'єднувальну природу та модульність.

Крім того, хоча EUIPO дійсно вважало, що «нетехнічні» характеристики спірної торговельної марки були основними, вона, навпаки, не розглянула в якості основних технічні характеристики.

Зрештою, хоча технічна мета, пов'язана зі з'єднувальним характером і модульністю торговельної марки, досягається основними суттєвими характеристиками, існують також інші ключові характеристики, які, з огляду на їх декоративний і творчий характер, що є результатом дизайнерської свободи, не є необхідними для досягнення технічної мети. Відповідно, Суд доходить висновку, що, незважаючи на виявлені помилки в оцінці, EUIPO мало рацію, підтвердивши, що спірна торговельна марка також може бути зареєстрована відповідно до статті 7(1)(e)(ii) Регламенту № 40/94.

VII. Економічна та грошово-кредитна політика: пруденційний нагляд за кредитними установами

Рішення Суду справедливості ЄС (Перша Палата) від 21 грудня 2023 року, Cofidis, C-340/22

[Посилання на повний текст рішення](#)

Звернення за попереднім рішенням – Пряме оподаткування – Стаття 49ДФЄС – Свобода заснування – Запровадження податку на зобов'язання кредитних установ з метою фінансування національної системи соціального забезпечення – Передбачувана дискримінація філій іноземних кредитних установ – Директива 2014/59/ЄС – Рамки для відновлення та врегулювання діяльності кредитних установ та інвестиційних компаній – Обсяг

Cofidis є португальською філією кредитної установи, зареєстрованої у Франції. Як така, вона підлягає оподаткуванню adicional de solidariedade sobre o sector bancário (додатковий податок солідарності на банківський сектор; «ASSB»), податком на банківський сектор, що стягується з зобов'язань⁷⁹ кредитних установ. Цей податок був запроваджений Португальською Республікою з метою фінансової підтримки національної системи соціального забезпечення та відновлення балансу між податковим навантаженням, яке несе цей сектор, що користується звільненням від сплати податку на додану вартість (ПДВ) на більшість фінансових послуг, та податковим навантаженням, яке несуть усі інші сектори португальської економіки.

Відповідальність перед ASSB несуть: кредитні установи, зареєстровані в Португалії, португальські дочірні компанії кредитних установ, зареєстрованих на території іншої держави, та португальські філії кредитних установ-нерезидентів.

11 грудня 2020 року Cofidis провела самооцінку ASSB за перше півріччя 2020 року. Однак, вважаючи, що ASSB суперечить Директиві 2014/59⁸⁰ та статті 49ДФЄС, Cofidis оскаржила своє зобов'язання щодо цього податку до запитуючого суду.⁸¹

У своєму рішенні Суд справедливості ЄС дійшов висновку, що Директива 2014/59 не перешкоджає національному законодавству запровадити такий податок, як ASSB, метод розрахунку якого ймовірно подібний до методу розрахунку внесків, що сплачуються кредитними установами відповідно до цієї директиви, де доходи, отримані від цього податку, не спрямовуються на національні механізми фінансування заходів

⁷⁹ ASSB виплачується, зокрема, за зобов'язаннями, розрахованими та схваленими платниками податків після вирахування.

⁸⁰ Директива 2014/59/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 15 травня 2014 року про встановлення рамок для відновлення платоспроможності і врегулювання кредитних установ та інвестиційних фірм і внесення змін та доповнень до Директиви Ради 82/891/ЄЄС, та Директив 2001/24/ЄС, 2002/47/ЄС, 2004/25/ЄС, 2005/56/ЄС, 2007/36/ЄС, 2011/35/ЄС, 2012/30/ЄС та 2013/36/ЄС, та Регламентів Європейського Парламенту і Ради (ЄС) No 1093/2010 та (ЄС) No 648/2012 (OJ L 2014, L 173, стор. 190).

⁸¹ В цій справі Tribunal Arbitral Tributário (Centro de Arbitragem Administrativa – CAAD) (Арбітражний суд з розгляду податкових справ (Центр з адміністративного арбітражу), Португалія).

з реструктуризації, на відміну від внесків, передбачених цією директивою. І навпаки, Суд вважає, що свобода заснування, гарантована статтями 49 і 54 ДФЄС, виключає таке національне законодавство.

Висновки Суду

По-перше, Суд вважає, що внески, які сплачуються відповідно до Директиви 2014/59, не є податком, а скоріше засновані на страховому принципі (*an insurance-based logic*). Отже, оскільки Директива 2014/59 не має на меті гармонізацію оподаткування кредитних установ, що діють на території ЄС, вона не може бути перешкодою для запровадження національного податку, такого як ASSB. Той факт, що метод розрахунку такого податку має певну схожість з методом розрахунку внесків, що сплачуються відповідно до Директиви 2014/59, не має жодного значення в цьому аспекті.

По-друге, Суд зазначає, що свобода заснування дозволяє суб'єктам господарювання вільно обирати відповідну правову форму для здійснення своєї діяльності в іншій Державі-члені ЄС і, зокрема, здійснювати свою діяльність через філію на тих самих умовах, які застосовуються до дочірніх компаній, без обмеження цієї свободи вибору податковими положеннями, які є прямо чи опосередковано дискримінаційними.

Зокрема, обов'язковий збір, який передбачає критерій диференціації, що є, на перший погляд, об'єктивним, але з огляду на його особливості в більшості випадків ставить у невідгідне становище компанії, які мають місцезнаходження в інших державах-членах і перебувають у ситуації, порівнянній із ситуацією компаній, місцезнаходження яких розташоване в державі-члені оподаткування, є непрямом дискримінацією, заснованою на місцезнаходженні компаній, що заборонено статтями 49 і 54 ДФЄС.

У цій справі національне законодавство, що є предметом розгляду в основному провадженні, без розрізнення застосовується до кредитних установ-резидентів та португальських дочірніх компаній і філій кредитних установ-нерезидентів. Основою оцінки для ASSB є зобов'язання цих суб'єктів, а саме всі статті балансу, які, незалежно від їх форми та виду, є заборгованістю перед третіми особами, за винятком, серед іншого, статей, які, відповідно до застосовних правил бухгалтерського обліку вважаються власними коштами.

Суд зазначає, що таке національне законодавство може зробити ведення діяльності в Португалії через філію менш привабливим для компаній-нерезидентів. На відміну від кредитних установ-резидентів та дочірніх компаній кредитних установ-нерезидентів, філії кредитних установ-нерезидентів не можуть, оскільки вони не мають правосуб'єктності, вираховувати власні кошти з бази оподаткування ASSB і не можуть випускати боргові інструменти, що співставні з власними коштами. Така різниця в режимі, що здатна обмежити свободу вибору відповідної правової форми, може становити обмеження свободи заснування, гарантованої статтями 49 і 54 ДФЄС.

Для того, аби така різниця в режимі була сумісною з положеннями Договору про функціонування Європейського Союзу, вона повинна мати відношення до ситуацій, які об'єктивно не можна порівняти або виправдати винятковою причиною в суспільних інтересах.

У цій справі ніщо не вказує на те, що становище кредитної установи-нерезидента, яка здійснює свою діяльність через філію, не є об'єктивно порівняним зі становищем кредитної установи-резидента або дочірньої компанії-резидента кредитної установи-нерезидента.

Крім того, Суд вважає, що обмеження свободи заснування, про яке йдеться, не може бути виправдане необхідністю збереження узгодженості національної податкової системи, на що посилається уряд Португалії, або необхідністю збереження збалансованого розподілу повноважень з введення податків між державами-членами, про що заявляла Європейська Комісія. У зв'язку з цим, якщо держава-член вирішила не оподатковувати суб'єктів господарювання, заснованих на її території,⁸² вона не може покликатися на аргумент про необхідність забезпечення збалансованого розподілу повноважень з оподаткування між державами-членами для виправдання оподаткування суб'єктів господарювання, заснованих в іншій державі-члені.

---

⁸² У цьому випадку Португальська Республіка вирішила не оподатковувати кредитні установи-резиденти та дочірні компанії кредитних установ-нерезидентів у частині, що стосується боргових інструментів, які можна порівняти з власними коштами.

VIII. Соціальна політика

1. Рівне ставлення у сфері зайнятості та соціального забезпечення

Рішення Суду справедливості ЄС (Друга Палата) від 7 грудня 2023 року, AP Assistenzprofis, C-518/22

[Посилання на повний текст рішення](#)

Звернення за попереднім рішенням – Соціальна політика – Однакове ставлення в працевлаштуванні та зайнятості – Директива 2000/78/ЄС – Стаття 2(5) – Заборона дискримінації за ознакою віку – Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю – Стаття 19 – Самостійний спосіб життя і включення до місцевої спільноти – Хартія основоположних прав Європейського Союзу – Стаття 26 – Соціальна та професійна інтеграція осіб з обмеженими можливостями – Служба персональної допомоги особам з інвалідністю – Пропозиція працевлаштування із зазначенням мінімального та максимального віку особи, яку наймають на роботу – Врахування побажань та інтересів особи з інвалідністю – Обґрунтування

У липні 2018 року компанія «AP Assistenzprofis GmbH», що надає допомогу та консультаційні послуги особам з інвалідністю, опублікувала оголошення про вакансію, в якому зазначалося, що А., 28-річна студентка, шукає персональних помічниць, «бажано віком від 18 до 30 років», які допомагатимуть їй у всіх сферах повсякденного життя.

Ж. М. Р., 1968 року народження, подала заявку на цю роботу і отримала від AP Assistenzprofis відмову.

Стверджуючи, що зазнала дискримінації за віком, Ж. М. Р. подала позов проти AP Assistenzprofis до Arbeitsgericht Köln (Кельнського суду з розгляду трудових спорів, м. Кельн, Німеччина), вимагаючи компенсації за завдану їй шкоду. Суд задовольнив цей позов.

Після рішення Landesarbeitsgericht Köln (Земельного суду з розгляду трудових спорів, м. Кельн, Німеччина), яким апеляція AP Assistenzprofis була задоволена, Ж. М. Р. подала апеляцію з питань права (перегляд) на це рішення до Bundesarbeitsgericht (Федерального суду з розгляду трудових спорів, Німеччина), який і звернувся до Суду ЄС із зверненням за попереднім рішенням, оскільки не був упевнений щодо обґрунтування прямої дискримінації за ознакою віку, якої зазнала Ж. М. Р. відповідно до Директиви 2000/78⁸³, і прагнув отримати роз'яснення щодо балансу, який має бути досягнутий, з огляду на цю директиву, між правом на ефективний захист від дискримінації за ознакою віку та правом людини з інвалідністю на ефективний захист від дискримінації за ознакою інвалідності.

⁸³ Директива Ради 2000/78/ЄС від 27 листопада 2000 року про встановлення загальних рамок для однакового ставлення у сфері зайнятості та професійної діяльності (OJ 2000 L 303, стор. 16).

У своєму рішенні Суд відповідає, що Директива 2000/78, у поєднанні зі статтею 26 Хартії основоположних прав Європейського Союзу, що стосується інтеграції осіб з інвалідністю, та статті 19 Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю,⁸⁴ що має назву «Самостійний спосіб життя і включення до місцевої спільноти», не перешкоджає встановленню вікового цензу для осіб, які надають особисту допомогу, згідно з національним законодавством у цій справі, якщо такий захід є необхідним для захисту прав і свобод інших осіб.

Висновки Суду

Суд аналізує різницю у поводженні на підставі віку, про яку йдеться в основному провадженні, щоб визначити, чи є вона виправданою з огляду на статтю 2(5) Директиви 2000/78.⁸⁵

Перш за все, Суд встановив, що ця різниця у ставленні є результатом заходу, передбаченого національним законодавством,⁸⁶ відповідно до статті 2(5) цієї директиви.

Далі він досліджує, чи переслідує цей захід мету «захисту прав і свобод інших осіб», передбачену цим положенням.

У зв'язку з цим, на думку Суду, національне законодавство, про яке йдеться, спрямоване на захист самовизначення осіб з інвалідністю, гарантуючи право таких осіб висловлювати свої побажання і вільно робити вибір щодо рішень про послуги персональної допомоги та їх надання, оскільки ці послуги стосуються всіх сфер життя і значною мірою поширюються на приватні та інтимні сфери життя особи, яка їх отримує, що є метою, яка охоплюється сферою дії статті 2(5) Директиви 2000/78.

Це право вільно висловлювати свої побажання і робити вільний вибір є конкретним вираженням права на інтеграцію осіб з інвалідністю, закріпленого в статті 26 Хартії основних прав. Крім того, повага до самовизначення осіб з інвалідністю є метою, втіленою в статті 19 Конвенції ООН, положення яких можуть використовуватися при тлумаченні Директиви 2000/78.

Зрештою, Суд з'ясовує, чи є різниця у поводженні, про яку йдеться в основному провадженні, результатом заходу, необхідного для захисту такого права на самовизначення.

⁸⁴ Від імені Європейського Союзу схвалена Рішенням Ради 2010/48/ЄС від 26 листопада 2009 року (OJ 2010 L 23, стор. 35; «Конвенція ООН»).

⁸⁵ Відповідно до цього положення, директива не повинна завдавати шкоди заходам, передбаченим національним законодавством, які в демократичному суспільстві є необхідними для забезпечення громадської безпеки, підтримання громадського порядку та запобігання кримінальним правопорушенням, для охорони здоров'я та захисту прав і свобод інших осіб.

⁸⁶ А саме параграф 8 (1) Sozialgesetzbuch, Neuntes Buch (IX) (Книга IX Кодексу соціального забезпечення) від 23 грудня 2016 року (BGBl. 2016 I, стор. 3234; «SGB IX»), у поєднанні з параграфом 33 Sozialgesetzbuch, Erstes Buch (I) (Книга I Кодексу соціального забезпечення), від 11 грудня 1975 року (BGBl. 1975 I, стор. 3015; «SGB I»), який передбачає, що при прийнятті рішення про надання послуг персональної допомоги та при наданні цих послуг, спрямованих на сприяння участі осіб з інвалідністю у житті суспільства, повинні поважатися законні побажання осіб, які мають право на отримання цих послуг, настільки, наскільки ці побажання є обґрунтованими та з урахуванням особистих обставин, віку, статі, сімейних, релігійних та світоглядних потреб таких осіб.

У зв'язку з цим Суд зазначає, що в ситуації, подібній до тієї, що розглядається в основному провадженні, врахування переваги певного вікового діапазону, висловленої особою з інвалідністю, ймовірно, сприятиме дотриманню права цієї особи на самовизначення при наданні послуг персональної допомоги, оскільки вбачається розумним очікувати, що особа, яка належить до того ж вікового діапазону, що й особа з інвалідністю, легше впишеться в особисте, соціальне та університетське коло такої особи.

Таким чином, Суд доходить висновку, що за умови перевірки, яку має здійснити запитуючий суд, беручи до уваги всі обставини основного провадження, різниця у поводженні за ознакою віку у цій справі є результатом заходу, необхідного для захисту прав і свобод інших осіб, у розумінні статті 2(5) Директиви 2000/78, а отже, може бути виправданою з огляду на це положення.

2. Організація робочого часу

Рішення Суду справедливості ЄС (Перша Палата) від 14 грудня 2023 року, Sparkasse Südpfalz, C-206/22

[Посилання на повний текст рішення](#)

Звернення за попереднім рішенням – Захист безпеки та здоров'я працівників – Організація робочого часу – Стаття 31(2) Хартії основоположних прав Європейського Союзу – Директива 2003/88/ЄС – Стаття 7 – Право на оплачувану щорічну відпустку – Вірус SARS-Cov-2 – Карантинні заходи – Неможливість перенесення оплачуваної щорічної відпустки, наданої за період, що збігається з періодом карантину

TF, який працює в компанії «Sparkasse Südpfalz» з 2003 року, отримав щорічну оплачувану відпустку на період з 3 по 11 грудня 2020 року.

За день до початку цієї відпустки компетентний німецький орган наказав TF, відповідно до національних заходів охорони здоров'я, спрямованих на запобігання поширенню вірусу SARS-CoV-2, піти на карантин на період з 2 по 11 грудня 2020 року на тій підставі, що він перебував у контакті з особою, інфікованою цим вірусом.

Тому, 4 березня 2021 року TF звернувся до свого роботодавця з проханням перенести дні щорічної оплачуваної відпустки, наданої за період, що співпав з періодом вимушеного карантину.

Після того, як у перенесенні було відмовлено, TF подав позов до Arbeitsgericht Ludwigshafen am Rhein (Суд з розгляду трудових спорів, м. Людвігсхафен-на-Рейні, Німеччина), який є запитуючим судом.

Оскільки у контексті цього спору запитуючий суд не був впевнений, чи сумісна прецедентна практика німецьких судів, згідно з якою сам по собі карантин не прирівнюється до непрацездатності, що зобов'язує роботодавця переносити дні

наданої відпустки, з правом на оплачувану щорічну відпустку, гарантованим правом ЄС, він вирішив звернутися до Суду справедливості ЄС із відповідним зверненням.

Вирішуючи питання, передане йому національним судом, Суд справедливості ЄС вважає, що така національна практика, яка не дозволяє переносити дні оплачуваної щорічної відпустки, наданої працівникові, який не хворіє, що збігаються з періодом карантину, сумісна з правом на оплачувану щорічну відпустку, закріпленим у статті 31(2) Хартії основоположних прав Європейського Союзу та конкретизованим у статті 7(1) Директиви 2003/88.⁸⁷

Висновки Суду

По-перше, нагадавши про подвійну мету оплачуваної щорічної відпустки, тобто надання працівникові можливості як відпочити від виконання роботи, яку він повинен виконувати за трудовим договором, так і насолодитися періодом релаксації та відпочинку, Суд зазначає, що мета карантинних заходів, передбачених німецьким законодавством, полягає в іншому. Цей захід спрямований на запобігання поширенню інфекційного захворювання шляхом ізоляції осіб, у яких можуть з'явитися симптоми захворювання.

По-друге, Суд підтверджує, що такий захід, як і непрацездатність через хворобу, є непередбачуваною подією, непідвладною контролю з боку особи, до якої він застосовується.

При цьому працівник, який перебуває на карантині через те, що він або вона контактували з особою, інфікованою вірусом SARS-Cov-2, але не перебуває у стані непрацездатності, що підтверджується медичною довідкою, перебуває в ситуації, яка відрізняється від ситуації працівника на лікарняному, який зазнає фізичних або психологічних обмежень, спричинених хворобою. Тому мету карантину, в принципі, не можна порівнювати з метою лікарняного. Відповідно, період карантину сам по собі не може бути перешкодою для досягнення цілей оплачуваної щорічної відпустки.

По-третє, на думку Суду, хоча карантин може вплинути на умови, за яких працівники проводять свій вільний час, він, сам по собі, не порушує право цих працівників на фактичне користування своєю щорічною оплачуваною відпусткою. Протягом періоду щорічної оплачуваної відпустки працівники не повинні мати жодних зобов'язань перед своїми роботодавцями, які можуть перешкоджати їм вільно та безперешкодно реалізовувати власні інтереси з метою нейтралізації впливу роботи на їхню безпеку та здоров'я.

Таким чином, від роботодавця не можна вимагати компенсації недоліків, що виникають внаслідок непередбачуваної події, наприклад, карантину, введеного державним органом, який не дозволить його працівникам повною мірою скористатися своїм правом на оплачувану щорічну відпустку. Директива 2003/88 не має на меті забезпечення того, аби будь-яка подія, здатна перешкодити працівникам

⁸⁷ Директива Європейського Парламенту та Ради 2003/88/ЄС від 4 листопада 2003 року про деякі аспекти організації робочого часу (ОJ 2003 L 299, стор. 9).

насолоджуватися повною мірою, і в бажаний спосіб, періодом відпочинку або релаксації, була підставою для надання працівникам додаткової відпустки, щоб забезпечити досягнення мети щорічної відпустки.

IX. Міжнародні угоди: тлумачення міжнародної угоди

Рішення Суду справедливості ЄС (Друга Палата) від 21 грудня 2023 року, *Scuola europea di Varese*, C-431/22

[Посилання на повний текст рішення](#)

Звернення за попереднім рішенням – Конвенція, що визначає статут Європейських шкіл – Стаття 27(2) – Загальні правила Європейських шкіл – Статті 62, 66 і 67 – Оскарження рішення Класної ради (Class Council) про відмову у переведенні учня до наступного класу середньої школи – Відсутність юрисдикції національних судів – Виключна юрисдикція Ради з розгляду скарг Європейських шкіл – Ефективний судовий захист

Батьки, які є законними представниками свого неповнолітнього сина, учня п'ятого класу середньої школи *Scuola europea di Varese* (Європейська школа міста Варезе, Італія), були повідомлені про рішення відповідної Класної ради не дозволяти їхньому синові перейти на наступний навчальний рік. Батьки подали позов до *Tribunale amministrativo regionale per la Lombardia* (Регіонального адміністративного суду, Ломбардія, м. Ломбардія, Італія) з вимогою скасувати це рішення. Суд вирішив, що він має юрисдикцію розглядати цей позов.

Європейська школа міста Варезе подала заяву до Об'єднаних палат *Corte suprema di cassazione* (Верховний касаційний суд, Італія)⁸⁸, який є запитуючим судом у цій справі, про ухвалення попереднього рішення з питання юрисдикції, вимагаючи визнання того, що італійські суди не мають юрисдикції розглядати та вирішувати цей спір. На думку цієї школи, такий спір підпадає під виключну юрисдикцію Ради з розгляду скарг Європейських шкіл («Рада з розгляду скарг») відповідно до сукупності положень статті 27 Конвенції, що визначає Статут Європейських шкіл («CSEE»)⁸⁹, та статті 67(1) Загальних правил Європейських шкіл у редакції, застосовній до обставин спору в основному провадженні («Правила 2014 року»)⁹⁰. Батьки, а також

---

⁸⁸ На підставі статті 41 Цивільного процесуального кодексу Італії, згідно з якою: «Поки справа не вирішена по суті в першій інстанції, будь-яка сторона може звернутися до Об'єднаних палат [*Corte suprema di cassazione* (Верховного касаційного суду, Італія)] з проханням вирішити питання юрисдикції...».

⁸⁹ Конвенція, що визначає Статут Європейських шкіл, укладена в Люксембурзі 21 червня 1994 року між Державами-членами та Європейськими Співтовариствами (OJ 1994 L 212, стор. 3). Відповідно до першого підпункту статті 27(2) CSEE, «Рада з розгляду скарг має виключну юрисдикцію в першій і останній інстанції, після вичерпання всіх адміністративних процедур, у будь-якому спорі щодо застосування цієї Конвенції до всіх осіб, на яких вона поширюється, за винятком адміністративного та допоміжного персоналу, а також щодо законності будь-якого акта, заснованого на Конвенції або правилах, прийнятих відповідно до неї, що негативно впливає на таких осіб з боку Ради директорів [або] Адміністративної ради школи при здійсненні ними своїх повноважень, визначених цією Конвенцією». У другому підпункті статті 27(2) CSEE зазначено, що умови та детальні правила, що стосуються цих процедур, повинні бути викладені, залежно від обставин, у Положенні про службу для викладацького складу або в умовах зайнятості для вчителів, які працюють неповний робочий день, або в Загальних правилах Європейських шкіл.

⁹⁰ Загальні правила Європейських шкіл, у версії № 2014-03-D-14-en-11. Згідно зі статтею 67(1) Правил 2014 року, «явні або неявні адміністративні рішення, прийняті за апеляціями, зазначеними в попередній статті, можуть бути предметом

прокурор, навпаки стверджують, що італійські суди мають юрисдикцію розглядати та вирішувати цей спір на підставі, зокрема, того, що згідно зі статтею 27(2) CSEE, виключна юрисдикція Ради з розгляду скарг обмежується актами, що мають несприятливі наслідки, прийнятими Радою директорів або Адміністративною радою школи.

Закликаючи ухвалити попереднє рішення щодо питання юрисдикції італійських судів запитуючий суд вказує, що він вже ухвалював рішення на користь існування такої юрисдикції за обставин, порівнянних з обставинами цієї справи.⁹¹ Таким чином, він постановив, що виключна юрисдикція Ради з розгляду скарг поширюється на акти, що мають несприятливі наслідки, прийняті Радою директорів або Адміністративною радою Європейської школи, але не на акти, прийняті Класною радою такої школи.⁹² Однак, запитуючий суд зазначає, що на момент прийняття цього рішення Правила, що діяли на той час, передбачали лише обмежену апеляцію, внутрішню для Європейських шкіл і суто адміністративного характеру, на рішення Класної ради про відмову в переведенні учня на наступний рік, і ще не передбачали можливості подання апеляції до Комісії з розгляду скарг на такі рішення.

На думку запитуючого суду, той факт, що можливість такого судового оскарження була встановлена Правилами 2005 року і згодом підтверджена статтею 67 Правил 2014 року, може бути підставою для визнання Ради з розгляду скарг єдиним органом, що наразі має виключну юрисдикцію розглядати і вирішувати спори такого типу. На думку цього суду, таке рішення може знайти підтримку, серед іншого, з висновків рішення у справі *Oberto та O'Leary*,⁹³ в якому Суд справедливості ЄС вже визнав, спираючись на норми Віденської конвенції,⁹⁴ що Рада з розгляду скарг мала право присвоїти собі виключну юрисдикцію розглядати та вирішувати скарги на дії Директора Європейської школи, які негативно вплинули на її вчителя. Різні документи, підготовлені Європейською школою міста Варезе, і, зокрема, численні рішення, якими Рада з розгляду скарг вирішувала спори, пов'язані з рішеннями Класних Рад про відмову в переведенні учня на наступний рік навчання, таким чином формуючи послідовну судову практику, оскільки юрисдикція з розгляду таких спорів була їй надана Правилами 2005 року, також можуть мати відношення до цього питання.

Однак, зазначаючи, що фактичні відмінності між рішенням у справі *Oberto та O'Leary* та цією справою не дозволяють зробити висновок про те, що тлумачення статті 27(2) CSEE є настільки очевидним, що не залишає місця для будь-яких розумних сумнівів, запитуючий суд звернувся до Суду з проханням про ухвалення попереднього рішення.

оскарження законними представниками учнів, яких безпосередньо стосується оскаржуване рішення, до Ради з розгляду скарг, передбаченої статтею 27 [CSEE]».

⁹¹ Corte suprema di cassazione (Верховний касаційний суд, Італія), рішення від 15 березня 1999 року, ECLI:IT:CASS:1999:138CIV.

⁹² Відповідно до сукупних положень другого параграфу Статті 6 та Статті 27(1), (2) та (7) CSEE.

⁹³ Рішення від 11 березня 2015 року, *Oberto та O'Leary* (C-464/13 та C-465/13, EU:C:2015:163), «рішення у справі *Oberto та O'Leary*».

⁹⁴ Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 року (United Nations Treaty Series, Vol. 1155, стор. 331). 1155 I, стор. 331).

У своєму рішенні Суд вважає, що Рада з розгляду скарг повинна мати виключну юрисдикцію в першій і останній інстанції, після вичерпання всіх адміністративних процедур, передбачених Правилами 2014 року, у будь-якому спорі щодо законності рішення Класної ради Європейської школи про відмову в переведенні учня на наступний рік навчання середньої школи.⁹⁵

Висновки Суду

Перш за все, Суд нагадує, що система Європейських шкіл є системою *sui generis*, яка за допомогою міжнародної угоди забезпечує певну форму співпраці між державами-членами, а також між цими державами та Європейським Союзом. Європейські школи є міжнародною організацією, яка, незважаючи на функціональні зв'язки, які вона має з ЄС, залишається формально відмінною від нього та його держав-членів. Тому, хоча CSEE, з точки зору ЄС, є актом однієї з інституцій ЄС у значенні пункту (b) першого абзацу статті 267 ДФЄС, вона також регулюється міжнародним правом, а точніше, щодо його тлумачення, правом міжнародних договорів. Це право було закріплено, по суті, у Віденській конвенції, правила якої застосовуються до угоди, укладеної між державами-членами та міжнародною організацією, такою як CSEE, оскільки ці правила є вираженням загального міжнародного звичаєвого права. Таким чином, CSEE повинна тлумачитися відповідно до цих правил, зокрема, відповідно до статті 31 Віденської конвенції, яка відображає міжнародне звичаєве право.

Нагадавши формулювання статті 27(2) CSEE, а також зміст та обсяг відповідних положень Правил 2014 року,⁹⁶ Суд визначає, чи дозволяють правила, викладені у статті 31 Віденської конвенції, за аналогією з його рішенням у справі *Oberto та O'Leary* щодо рішень Директора європейської школи, тлумачити перший підпункт статті 27(2) CSEE як такий, що не перешкоджає Раді з розгляду скарг мати, відповідно до положень Правил 2014 року, виключну юрисдикцію ухвалювати рішення про відмову в переведенні учня Європейської школи до наступного класу, навіть якщо ці рішення ухвалюються не Радою директорів або Адміністративною радою цієї школи, а Класною радою.

У зв'язку з цим, що стосується статті 31(1) Віденської конвенції, Суд нагадує, що, згідно з цим положенням, договір має тлумачитися відповідно до звичайного значення, яке слід надавати термінам договору в їхньому контексті та у світлі його об'єкта і мети. Таким чином, Суд вважає, що, хоча акти, прийняті Класними радами, прямо не згадуються в першому підпункті статті 27(2) CSEE, законодавчий контекст цього положення та цілі, які переслідує CSEE, підтверджують висновок про те, що розширення юрисдикції, запроваджене на користь Ради з розгляду скарг завдяки Правилам 2014 року, не порушує це положення CSEE.

Що стосується статті 31(3)(a) і (b) Віденської конвенції, Суд зазначає, що з її змісту випливає, що для цілей тлумачення договору необхідно брати до уваги, разом з контекстом, будь-яку наступну угоду між сторонами щодо тлумачення договору або застосування

⁹⁵ Відповідно до сукупних положень Статті 27(2) CSEE та Статей 61, 62, 66 та 67 Правил 2014 року.

⁹⁶ Статті 61(A)(1), 62(1) та (2), 66(1) та (5), та стаття 67(1) Правил 2014 року.

його положень, а також будь-яку наступну практику застосування цього договору, яка встановлює згоду сторін щодо його тлумачення.

У цьому контексті Суд вважає, що прийняття Радою директорів статей 62, 66 і 67 Правил 2014 року, а до цього – аналогічних положень, що містяться в Правилах 2005 року, і безперервне застосування цих положень з того часу як Генеральним секретарем, так і Радою з розгляду скарг, без будь-яких заперечень з боку Договірних Сторін CSEE щодо прийняття або застосування цих положень є такими, що демонструють існування – якщо не подальшої угоди між цими сторонами щодо тлумачення CSEE або застосування її положень у розумінні статті 31(3)(a) Віденської конвенції – то принаймні практики, яка встановлює згоду сторін на таке тлумачення у розумінні статті 31(3)(b) Віденської конвенції. Відсутність будь-яких заперечень з боку сторін CSEE щодо такого безперервного застосування має розглядатися як поведінка цих сторін, що відображає їхню мовчазну згоду з таким застосуванням, а отже, як така практика. Така згода та/або така практика мають переважну силу над формулюванням першого речення першого підпункту статті 27(2) CSEE. З цього випливає, що це положення слід читати (тлумачити) як таке, що не виключає рішення Класних Рад Європейських шкіл про відмову в переведенні учня до наступного класу, які, в принципі, вважаються такими, що підпадають під дію цього положення.

Суд робить висновок, що відповідно до статті 67(1) Правил 2014 року, Рада з розгляду скарг має виключну юрисдикцію в першій і останній інстанції, після того, як вичерпані всі адміністративні процедури, передбачені статтею 62(1) цих Правил, у будь-якому спорі щодо рішення Класної ради Європейської школи про відмову в переведенні учня до наступного класу середньої школи, і що така виключна юрисдикція не порушує статтю 27(2) CSEE.

Крім того, Суд зазначає, що таке тлумачення відповідних положень CSEE та Правил 2014 року не порушує право зацікавлених осіб на ефективний судовий захист.

Що стосується CSEE, то загальні принципи права ЄС повинні як регулювати тлумачення цієї Конвенції, так і належним чином враховуватися і дотримуватися органами, створеними відповідно до цієї Конвенції, коли ці органи реалізують повноваження, що випливають зі встановлених конвенцією правил, і приймають акти відповідно до її умов. Як видно з рішень Ради з розгляду скарг Європейської школи міста Варезе, положення статті 62(1) Правил 2014 року, хоча і присвячені адміністративній скарзі, яка може бути подана Генеральному секретарю, відповідно, також визначають обсяг юрисдикції цієї Ради у випадку оскарження законними представниками учня рішення Генерального секретаря про відхилення початково поданої адміністративної скарги.

Навіть така обмежена апеляція не порушує принципу ефективного судового захисту, за умови, що «порушення норми права, що стосується процедури, якої слід дотримуватися для переведення на наступний рік», у значенні статті 62(1) Правил 2014 року, розуміється в широкому сенсі як порушення будь-якого правила, як суто процедурного, так і матеріального, яке обов'язково повинно регулювати роботу

Класних Рад. Такі правила включають загальні принципи права ЄС, дотримання яких, відповідно, має бути забезпечено Комісією з розгляду скарг, коли до неї подається апеляція на рішення Класної ради про відмову в переведенні учня на наступний навчальний рік.

Що стосується обсягу перевірки, яку проводить Комісія з розгляду скарг щодо наведення Класною радою причин для свого рішення, то принцип ефективного судового захисту вимагає, зокрема, щоб, без шкоди для широкої свободи розсуду, притаманної дорадчій функції, покладеній на Класну Раду, така перевірка охоплювала, принаймні, перевірку того, чи не було допущено перевищення повноважень, неналежної реалізації повноважень, правової помилки або очевидної помилки в оцінці.

Х. Раніше ухвалені судові рішення

1. Спільна зовнішня та безпекова політика: обмежувальні заходи

Рішення Загального Суду ЄС (Перша Палата, розширений склад) від 15 листопада 2023 року, OT v Council, T-193/22

Спільна зовнішня та безпекова політика – Обмежувальні заходи, вжиті з огляду на дії, які підривають територіальну цілісність, суверенітет і незалежність України – Заморожування коштів – Перелік осіб, організацій та органів, до яких застосовується заморожування коштів та економічних ресурсів – Включення та збереження імені заявника у списку – Поняття «провідний бізнесмен» – Стаття 2(1)(g) Рішення 2014/145/CFSP – Твердження про незаконність – Зобов'язання навести причини – Помилка в оцінці – Право бути заслуханим – Право власності – Свобода ведення бізнесу – Пропорційність – Зловживання владними повноваженнями

Внаслідок збройної агресії, вчиненої російською федерацією проти України 24 лютого 2022 року, Рада Європейського Союзу прийняла 15 березня 2022 року Рішення (CFSP) 2022/429⁹⁷ та Регламент 2022/427⁹⁸, якими ім'я заявника було додано до списку осіб, організацій та органів, який ведеться Радою з 2014 року⁹⁹ через підтримку дій, що підривають або загрожують територіальній цілісності, суверенітету та незалежності України, а 15 березня 2022 року – до Регламенту 2022/427.

Кошти та банківські активи заявника, бізнесмена, громадянина росії, були заморожені Радою відповідно до статті 2(1)(d) і (g) Рішення 2014/145 з тієї підстави, що, будучи основним акціонером великого російського концерну, який є одним з найбільших російських платників податків, він вважається однією з найвпливовіших осіб у росії, пов'язаною з російським президентом, який винагородив цей концерн за його лояльність до російської влади. Такі заходи щодо заявника були продовжені Рішенням (CFSP) 2022/1530¹⁰⁰ та Регламентом 2022/1529¹⁰¹ від 14 вересня 2022 року з тих самих підстав.

Заявник подав позов про скасування актів Ради до Загального Суду Європейського Союзу.

⁹⁷ Рішення Ради (CFSP) 2022/429 від 15 березня 2022 року про внесення змін до Рішення 2014/145/CFSP щодо обмежувальних заходів у зв'язку із діями, які підривають або загрожують територіальній цілісності, суверенітету та незалежності України (OJ 2022 L 871, стор. 44).

⁹⁸ Імплементативний Регламент Ради (ЄС) 2022/427 від 15 березня 2022 року про імплементативний Регламент (ЄС) № 269/2014 щодо обмежувальних заходів у зв'язку з діями, що підривають або загрожують територіальній цілісності, суверенітету і незалежності України (OJ 2022 L 871, стор. 1).

⁹⁹ Рішення Ради 2014/145/CFSP від 17 березня 2014 року про обмежувальні заходи у зв'язку із діями, які підривають або загрожують територіальній цілісності, суверенітету і незалежності України (OJ 2014 L 78, стор. 16).

¹⁰⁰ Рішення Ради (CFSP) 2022/1530 від 14 вересня 2022 року про внесення змін до Рішення 2014/145/CFSP щодо обмежувальних заходів у зв'язку із діями, які підривають або загрожують територіальній цілісності, суверенітету та незалежності України (OJ 2022 L 239, стор. 149).

¹⁰¹ Імплементативний Регламент Ради (ЄС) 2022/1529 від 14 вересня 2022 року про імплементативний Регламент (ЄС) № 269/2014 щодо обмежувальних заходів у зв'язку із діями, що підривають або загрожують територіальній цілісності, суверенітету та незалежності України (OJ 2022 L 239, стор. 1).

Суд, який повністю відхилив позов заявника про скасування, серед іншого, розглядаючи твердження про незаконність, вирішив питання про законність критеріїв включення до переліку, прийнятих Радою, які ґрунтуються, зокрема, на матеріальній і фінансовій підтримці заявника російським урядом і вигоді, яку він отримує за це, а також на його статусі провідного бізнесмена, залученого до економічних секторів, що забезпечують істотне джерело доходу для російського уряду.

Висновки Суду

Що стосується твердження заявника про незаконність пунктів (d) і (g) статті 1 Регламенту 2022/330¹⁰² («критерій (d)» і «критерій (g)»), які, на його думку, порушують, серед іншого, принцип правової визначеності та вдаються до критеріїв, які є невідповідними з огляду на цілі таких заходів, Суд зазначає, що з його формулювання абсолютно зрозуміло, що критерій (d) застосовується цілеспрямовано та вибірково до осіб, які, навіть якщо вони як такі не мають жодного зв'язку з дестабілізацією України, проте підтримують матеріально чи фінансово або отримують вигоду від російських осіб, відповідальних за дестабілізацію. Крім того, цей критерій не вимагає, щоб відповідні особи або організації отримали особисту вигоду від анексії Криму або дестабілізації України.

Що стосується критерію (g), Суд вважає, що його формулювання досить чітко і точно стосується провідних бізнесменів, задіяних у секторах, що забезпечують значне джерело доходів для російського уряду. З цього випливає, що згадані особи можуть вважатися впливовими через їхню важливість у секторі, в якому вони задіяні, і важливість цього сектору для російської економіки. Крім того, існує раціональний зв'язок між їхньою спрямованістю та метою обмежувальних заходів, яка полягає у посиленні тиску на росію та збільшенні витрат від дій росії, спрямованих на підрив територіальної цілісності, суверенітету та незалежності України. Суд також зазначає, що ці критерії, як вони тлумачаться у світлі законодавчого та історичного контексту, в якому вони були прийняті, не є явно невідповідними з огляду на мету обмежувальних заходів та першочергову важливість підтримання миру. Відповідно, він відхиляє скаргу про порушення принципу правової визначеності, скаргу, яка оспорує, що ці критерії є необхідними та доцільними, а отже, і твердження про незаконність.

Далі, що стосується очевидної помилки в оцінці, на яку посилається заявник, стверджуючи, по-перше, про нібито відсутність доказової сили доказів, наданих в підтримку критерію (g), Суд нагадує, що діяльність судів ЄС регулюється принципом

¹⁰² Регламент Ради (ЄС) 2022/330 від 25 лютого 2022 року про внесення змін до Регламенту (ЄС) № 269/2014 щодо обмежувальних заходів у зв'язку з діями, що підривають або загрожують територіальній цілісності, суверенітету та незалежності України (ОJ 2022 L 51, стор. 1). Згідно зі статтею 1 цієї Угоди:

«...Додаток I включає: ...

(d) фізичних або юридичних осіб, організації або органи, які матеріально чи фінансово підтримують або отримують вигоду від російських осіб, відповідальних за анексію Криму або дестабілізацію України;

...

(g) провідні бізнесмени або юридичні особи, суб'єкти чи органи, задіяні в секторах економіки, що забезпечують значне джерело доходів для уряду російської федерації, який несе відповідальність за анексію Криму та дестабілізацію України».

необмеженої оцінки доказів. Докази повинні оцінюватися відповідно до їх достовірності, з урахуванням надійності викладеного в них матеріалу і, зокрема, особи, від якої походить документ, обставин, за яких він з'явився, особи, якій він адресований, а також того, чи видається документ на перший погляд надійним та доречним. За відсутності слідчих повноважень у третіх країнах, оцінка органів ЄС може, крім того, спиратися на загальнодоступні джерела інформації. У зв'язку з цим Суд зазначає, що конфліктна ситуація за участю росії та України може особливо ускладнити доступ до першоджерел певної інформації та збору показань від осіб, які погоджуються бути ідентифікованими, і заявляє, що пов'язані з цим труднощі в розслідуванні можуть перешкодити наданню конкретних доказів та об'єктивної інформації. З огляду на ці міркування Суд доходить висновку, що у цій справі не можна скидати з рахунків доказову цінність доказів Ради.

По-друге, що стосується другої частини позову, Суд зазначає, що вона повинна розглядатися як така, що стверджує про помилку в оцінці фактів з урахуванням критерію (g), а не як «явно» неправильна оцінка фактів, оскільки суди ЄС повинні забезпечувати перегляд, в принципі повну перевірку, законності всіх актів ЄС. Суд також вказує, що судовий перегляд¹⁰³ повинен бути ефективним і ґрунтуватися, зокрема, на перевірці фактичних тверджень, наведених у викладі причин, що лежать в основі оскаржуваного рішення. Крім того, оцінка того, наскільки обґрунтованими є причини, на які посилаються проти відповідної особи, повинна здійснюватися шляхом дослідження доказів та інформації в їхньому контексті. Тому, Рада знімає з себе тягар доказування, якщо вона представляє Судам ЄС набір ознак, достатньо конкретних, точних і послідовних для встановлення наявності достатнього зв'язку між відповідною особою і режимом або ситуаціями, з якими ведеться боротьба.

Що стосується, в першу чергу, початкового включення заявника до списків на підставі критерію (g), Суд зазначає, що цей критерій звертається до поняття «провідні бізнесмени» у зв'язку із залученням до «секторів економіки, що забезпечують суттєве джерело доходів для уряду [росії]», без жодних інших умов щодо зв'язку, прямого чи опосередкованого, з цим урядом. У цьому відношенні існує раціональний зв'язок між спрямованістю на цю категорію осіб та метою відповідних обмежувальних заходів, яка полягає у посиленні тиску на росію та збільшенні витрат на її дії проти України. Суд зазначає, що протилежне тлумачення суперечило б як формулюванню критерію (g), так і поставленій меті. З огляду на формулювання, згадані особи повинні вважатися «провідними» з огляду на їхню важливість у секторі, в якому вони задіяні, та важливість цього сектору для російської економіки. Щодо мети обмежувальних заходів, про які йдеться, Суд зазначає, що вона полягає не в тому, аби покарати певних фізичних чи юридичних осіб через їхні зв'язки з ситуацією в Україні або з російським урядом, а в тому, щоб накласти економічні санкції на росію з метою посилення тиску на неї та збільшення витрат від її дій проти України. Суд виснував, що критерій (g) не вимагає від Ради продемонструвати наявність тісних зв'язків або відносин взаємозалежності з російським урядом, а також не залежить від покладення на заявника

¹⁰³ Стаття 47 Хартії основних прав Європейського Союзу.

відповідальності за прийняття рішення про продовження конфлікту в Україні або прямого чи опосередкованого зв'язку з дестабілізацією цієї країни.

У зв'язку з цим Суд зазначає, що Рада не допустила помилки в оцінці, вважаючи заявника провідним бізнесменом, описуючи його, зокрема, як «головного акціонера концерну «Альфа-Груп», хоча він і продав свої акції в цій компанії. З огляду на критерій (g), поняття «провідні бізнесмени» стосується фактів, що мали місце як у минулому, так і згодом, в результаті чого підстави для внесення заявника до списку можуть стосуватися фактичної ситуації, яка існувала до прийняття первинних актів і яка зазнала змін, що, однак, не обов'язково означає, що обмежувальні заходи, прийняті щодо нього з цієї підстави, є застарілими.

Що стосується, по-друге, збереження імені заявника у списках на підставі цього критерію, Суд зазначає, що саме Рада під час періодичного перегляду обмежувальних заходів повинна провести оновлену оцінку ситуації та оцінити вплив раніше вжитих заходів у світлі їхньої мети стосовно відповідних осіб. Для обґрунтування такого продовження Рада може засновувати своє рішення на тих самих доказах, які обґрунтовували первинне включення, за умови, що підстави для включення залишаються незмінними, а контекст не змінився таким чином, що ці докази вже застаріли. У цій справі Суд зазначає, що передбачуваний продаж акцій заявника в АВН Holdings не підтверджувався достатньо переконливими доказами. Отже, Рада мала повне право вважати, що індивідуальна ситуація заявника насправді не змінилася з моменту його первинного включення до списків, про які йде мова. Таким чином, Рада не допустила помилки в оцінці, залишаючи чинними відповідні обмежувальні заходи.

Зрештою, що стосується порушень принципу пропорційності, права власності, свободи ведення бізнесу та права на зайняття професією, на які посилається заявник, Суд вважає, що збитки, яких зазнав заявник у зв'язку з цим, не є непропорційними з огляду на важливість мети, яку мали оскаржувані акти.

Відповідно, Суд відхиляє позов у повному обсязі.

Огляд практики Суду справедливості Європейського Союзу (грудень 2023 року). Відп. за вип.: Перший заступник керівника Апарату Верховного Суду, д-р юрид. наук Р. Ш. Бабанли. Опрацювання та переклад рішень: Д. П. Мордас, О. Ю. Тарасенко, Д. О. Мудрак. Київ, 2024. – 78 с.

Застереження:

1. Огляд практики Суду справедливості Європейського Союзу підготовлено на матеріалах Бюлетенів Суду справедливості Європейського Союзу, розміщених на вебсайті:

https://curia.europa.eu/jcms/jcms/p1_3471594/en/

2. Переклад описів рішень є неофіційним та має на меті надати можливість загального ознайомлення із підходом Суду справедливості Європейського Союзу до вирішення правових проблем. Для повного розуміння суті висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним на вебресурсі Суду справедливості Європейського Союзу https://curia.europa.eu/jcms/jcms/p1_3471594/en/

3. Інформація має суто допоміжний та довідковий характер і не має на меті висвітлити суть усієї проблематики, яка вирішується відповідними судовими рішеннями.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 [@supremecourt_ua](https://wa.me/supremecourt_ua)